

MELLÉKLETEK

IDÉZETEK

Ha későn, ha csonkán, ha senkinek Írjad!” – Arany János

*Szülőanyám, te szép Magyarország,
Hogyne lennék holtig igaz hozzád!*
(Arany János Nemzeti Dal, 1848)

*

Bakai Kornél:

Aki tud, bármilyen gyengén, szóljon...

*

Duma István András

Kik vagytok magyarok

*Mi országunk a lelkünk
És a szép magyar nevünk
A melikkel megvagyunk
Míg a földön mozogunk
Magyar emberek vagyunk*

(Duma István András *Kik vagytok magyarok*)

I/a melléklet

Adorján Édesapja, Magyar Antal fiataalkori jegyzete – így nevelte fiait:

“Mondd ki mindig bátran a mit gondolsz és mindig csak azt mondd ki a mit érezel is, lelked mindig tiszta és szíved könnyű lesz.

Az elhallgatott igazság épen úgy megrontója minden szeretetnek, mint a kimondott hazútság.

Bárminő ember, ha őszinte, találhat egy olyanra, aki őt úgy amint van, szereti; de a hazúg képmutatóban mindenki csalódik, ez mindig magára fog maradni. Mondd ki az igazságot. Betörök a fejed, de ha nem mondod ki összetörök a becsületed.” 4234. old.

“Ha te olyat beszélsz amit én nem értek, akkor te: bolond vagy. De hogy én számár vagyok, nem jut eszembe”. Vagy másként: “Bajos bolondhoz bölcsen beszélni, mert bolond a bölcs beszédet bolondnak véli.” (72. sz. levélből.)

“Miként eddig is annyiszor, ismét és ismét láthatjuk tehát, hogy mily csodálatos összefüggéseket, szinte szédületes távlatokat vehetünk észre, ha nyelvészeti és ősműveltségi kutatásainkban a magyar nyelvet és néprajzot vesszük kiinduló alapul. Valamint észrevehetjük azt is, hogy ezen alap nélkül mindezt megállapítanunk lehetetlen, aminthogy ennélkül eddig senkinek e dolgokról sejtelme sem volt soha.” (45.sz.levélből.)

Előre bocsátandó:

“A magyarság nem jött Ázsiából, sem nomád nem volt, hanem Európai, földművelő ősnép. Árpád és honfoglalói csak államunkat de nem nemzetünket alapították, de még ezek sem jöttek Ázsiából, hanem Szkítiából (mai Dél-Oroszország.)”

Tanító levél az ősvallással kapcsolatban 1928.II.14.-én Szépvizi Bélának:

“...Amit önök most ősvallásnak neveznek, vagy sejtene, nem állaná ki a tudomány kritikáját, sem a kereszténységgel való versenyt, mert az nem más, mint csupa meg nem értett maradvány, veszett fejszének még csak a nyele sem, csak buborék amely a mély vízbe esett fejsze után felszáll és elpattan.” (Ezt még további fejtegetés is követi – tanítani kellene. 170.old.)

Néhány kivonat Magyar Adorján Az ősműveltség című műve irodalmából

Európa az emberiség őshazája

Gustav Svantes: Geschichte der Uhrzeit

Hans Weinert: Stammesentwicklung der Menschheit und Erdgeschichte und Werden den Menschen (Braunschweig 1951)

Wilhelm M Meyer „Weltschöpfung” , „Weltuntergang”

Eickstedt művei

Meyers Lexicon

Cravezi Mondo Animale (Ősturáni faj őseurópában)

Isac Taylor (fentiek és Cölöplakók)

Dr. Winkler Henrik: a magyar alapfaj szőke.

Bél Mátyás 1735 Notitia Hungariae Novae historico geographica. (A legmagyarabb vidék a Csallóköz, szőke, kékszemű lakossággal.)

Gáspár János Fajismeret, 1912 Karcag.

Gróf Hermann Keyserling Das Spectrum Europas (Heidelberg 1928) – (A hosszúfejűek az elszigetelt Angliában maradtak meg.)

Jászok

252-391 old.

Forum Jazigorum, Forum Philistinorum = Jászvásár a régi iratokban

Ethnographia 1931. 29. old. Jász területek: Ormánság, valamint a Porosz és Lengyelország közötti jazving, vagy jasko nép. A poroszországi német nyelv is „j”-zű, őket is elnémetesedett jászoknak kell sejtenuk.

Tacitus: germániai „osi” nép, mely pannoniai nyelven beszél. Uz, uzon = jász

Gyárfás István A jász-kunok története, Kecskemét, 1873. I. (283. old.) Kréta, valamint Libia jász terület. Kréta Kaftor név alatt szerepel, innen menekültek Libiába. Jeremiás 47:4

Hitzig: Urgeschichte und Mythologie der Philister. Leipzig 1845., 14. old.

Renan Ernest Geschichte des Volkes Israel, Berlin, 1844

Tacitus hist. V. Filiszteusokat Jud-nak his hívják.

Giovanni Lucio Fraguriense – Istrát az istrok lakták, fekete ruhát viseltek gyászként (Jász – gyász kapcs.)

Az Adria régi neve Ion tenger volt. A mai Zára neve régen Jadera, ill. Jasera, ettől délre Iassa, ill. l’Issa, innen úzik őket a görögök Palestinába, innen Argolis, Attica, s kis Ázsia nyugati partjánál telepedtek le. A helyben maradt besenyő és jász kézművesek munkája a híressé vált görög művészet (Propylean: Kunstgeschichte – Kunst der alten Orienten 147. old.)

Harcias népek, mint a görögök művészetet, munkát nem végeznek, erre képtelenek.

Kövári László Történelmi regék – Kolozsvár, 1857 Az ördögök végrontása c. regé a berlini múzeumban található neanderthaloid ember-koponyához hasonló nép romlását írja le.

Kis Ázsia-i Jónia neve: Sinus Jassicus, vagy Sinus Issicus (Livius: Hist.)

Strabon: Attica hivatott Jónia és Jász néven is.

Gyárfás István: Jász-kunok története, I. 298 old. Ptolemaios Sabariába Jassius népet helyez.

Magyar Nemzeti Múzeum téglájának felirata: Lucius Savariensis Jon.

Gyárfás István: „Egy római kövön, mely a régi Mursa -- ma Eszék -- várostól nem messze ásatott ki, s Kr.u. 192. év előtti időből való, ez áll: Divo Comodo respublica Jasoru.”

Gyárfás István Kr. u. 140-ben Dák Jászok (Dacorum Jassiorum), ill. Kr.u. 153-ban ezeket ion-nak is nevezték

Biblia említi a jászokat pelistim-nek – Genesis XV. 16-21 = nyilazó = amoreus néven is.

Sayce Races of the Old Testament II. Edit. London 1893 és Hittites, the Story of a forgotten empire III. Edit. London, 1903 a jászokat szőke, kékszemű népnek mondja.

Jász népnév „j”-sítés nélkül: Ász, Uz, Isz. Erdélyben Uzon folyó és helység. Filisztiában: Aszdod, Aszkaon, Jerikó, Gaza, Jordán jász jelenlétről beszél.

Horger Antal: Csángó népmesék, Budapest 1908 – itt barlang = jászó, csolnak = jászó

Meyer Lexicon: a Ion nyelvjárást jász-nak nevezték

Karl Ritter Die Vorhalle Europäischer Völkergeschichten, Berlin 1820 86. és 87. old. Kronos régebbi neve Kor és Koros volt („Der alte Kor...”) és azonosítja a latin hora szóval, de elhallgatja a magyar kor szócsoportot. Hogy ezen összefüggésekre az idegenek figyelme nem lett felhíva, a magyarok az okai, akik nem merték, vagy nem akarták ezen összefüggéseket észrevenni az ázsiuázás tévtan miatt.

Hiller Máté: Onomasticum Sacrum. Tübingen 1706 4. 279-80. 905-906 old. „Ipsi autem Caphtoraei et sua et deorum nomina ab exilio ducentes vocati sunt Pelischtim=exules Amos 9:7 at Kerethim e patria sua Caphtore silicet.....még nem fejezem be

Pannonok
901-938 old.

Fáy Elek „A magyarok őshona” – Nap és fény szavunk egymás tükörképei. Fanes = fény ős.
Napisten, főnix madár. (201. old.)

Creuzer Friedrich dr.: Symbolic und mythologie der altan Völker, Leipzig und Darmstadt, 1821
(Fanes, fenes – II. 267.old.)

Endrei Zalán A világ történelme, Budapest 1908 A cyprusi őspannon viseletekről (I.166. old.)

Brehm Tierleben, 1900 A paradicsommadár Új-Guineai neve „faneam” (IV.köt.166.old.)

Malonyai Dezső A magyar nép művészete – Balaton melléke kötet. Babuka

Horger Antal A magas fa gyümölcse

Benedek Elek Az aranytollú madár.

Ady Endre

A FEKETE HUSVÉT

Beteg szívem most be tele-nagy,
Milyen jó volna máskor élni,
Máskor s tán máshol:
Láz, virágzás, gyönyörű Husvét,
Jaj, itt nálunk, be fekete vagy.

Mikor halt meg itt a büszkeség
S volt jó itt élni nagy szivekkel,
Tele szivekkel?
Utat készít itt most a Fátum
S letépi Husvét minden zöld diszét.

Hol a magyar százfélé dacolt,
Szívós és bolond erejével,
Szép erejével,
Mely szabadra tört, ágált mégis
S kinek dolga Isten dolga volt.

Rongy, züllöttség, bomlás és boru,
Csoda, hogy még vannak néhányan,
Szegény néhányan,
Kiknek kell még ilyen országban
Szabadságért a harc-háboru.

Beteg szívem most be tele-nagy,
Milyen jó volna máskor élni,
Máskor s tán máshol,
Mert itt mindent letép a Fátum:
Fényes Husvét, be fekete vagy.
(1914)

Magyar Adorján írásaiból:

József Attila -
Szöveggyűjtemény
A DUNÁNÁL

A rakodópart alsó kövén ültem,
néztem, hogy úszik el a dinnyehéj.
Alig hallottam, sorsomba merülten,
hogy fecseg a felszín, hallgat a mély.
Mintha szivemből folyt volna tova,
zavaros, bölcs és nagy volt a Duna.

Mint az izmok, ha dolgozik az ember,
reszel, kalapál, vályogot vet, ás,
úgy pattant, úgy feszült, úgy ernyedett el
minden hullám és minden mozdulás.
S mint édesanyám, ringatott, mesélt
s mosta a város minden szennyését.

És elkezdett az eső cseperészni,
de mintha mindegy volna, el is állt.
És mégis, mint aki barlangból nézi
a hosszú esőt - néztem a határt:
egykedvű, örök eső módra hullt,
szintelenül, mi tarka volt, a mult.

A Duna csak folyt. És mint a termékeny,
másra gondoló anyának ölében
a kisgyermek, úgy játszadoztak szépen
és nevetgéltek a habok felém.
Az idő árján úgy remegtek ők,
mint sírköves, dülöngő temetők.

2

A rakodópart alsó kövén ültem,
néztem, hogy úszik el a dinnyehéj.
Alig hallottam, sorsomba merülten,
hogy fecseg a felszín, hallgat a mély.
Mintha szivemből folyt volna tova,
zavaros, bölcs és nagy volt a Duna.

Én úgy vagyok, hogy már száz ezer éve
nézem, amit meglátok hirtelen.
Egy pillanat s kész az idő egésze,
mit száz ezer ős szemlélget velem.

Látom, mit ők nem láttak, mert kapáltak,
ölték, öleltek, tették, ami kell.
S ők látják azt, az anyagba leszálltak,
mit én nem látok, ha vallani kell.

Tudunk egymásról, mint öröm és bánat.
Enyém a mult és övék a jelen.
Verset irunk - ők fogják ceruzámat
s én érzem őket és emlékezem.

3

Anyám kún volt, az apám félig székely,
félig román, vagy tán egészen az.
Anyám szájából édes volt az étel,
apám szájából szép volt az igaz.
Mikor mozdulok, ők ölelik egymást.
Elszomorodom néha emiatt -
ez az elmulás. Ebből vagyok. „Meglásd,
ha majd nem leszünk!...” - megszólítanak.

Megszólítanak, mert ők én vagyok már;
gyenge létemre így vagyok erős,
ki emlékszem, hogy több vagyok a soknál,
mert az összejtig vagyok minden ős -
az Ős vagyok, mely sokasodni foszlik:
apám- s anyámmá válok boldogon,
s apám, anyám maga is ketté oszlik
s én lelkes Eggyé így szaporodom!

A világ vagyok - minden, ami volt, van:
a sok nemzedék, mely egymásra tör.
A honfoglalók győznek velem holtan
s a meghódoltak kínja meggyötör.
Árpád és Zalán, Werbőczy és Dózsa -
török, tatár, tót, román kavarog
e szívben, mely e multnak már adósa
szelíd jövővel - mai magyarok!

... Én dolgozni akarok. Elegendő
harc, hogy a multat be kell vallani.
A Dunának, mely mult, jelen s jövő, jövendő,
egymást ölelik lágy hullámai.
A harcot, amelyet őseink vívtak,
békévé oldja az emlékezés

s rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk; és nem is kevés.
1936. június

*

I/c

MAGYAR ADORJÁN JEGYZETEI

Tomory Zsuzsa

Magyar Adorján családja jóvoltából alkalmam volt egész életét kitöltő kutatásainak bizonyítékaiba, hatvanhárom vaskos, kéziratos kötetbe tekinteni, azokat részben kijegyzetelni. Sajnos öt nap állott csak rendelkezésemre, s ez még a felszín érintésére sem volt elegendő, noha látástól-vakulásig olvastam e napokban jegyzeteit. Tudós csoportok összesített, évekig tartó munkájára volna szükség ezen anyagokat feldolgozni. A néprajz, nyelvtudomány, földrajz, régészet képviselőin túl számos egyéb tárgy szakértőire is szükség lenne. Például:

Magyar Adorján a tenger szerelmese, s a hajózás mestere volt. A tengerfelszín változásairól készített pontos feljegyzéseket, s vont le fontos következtetéseket.

A különböző hajórendszerek készítésével, azok leírásával is foglalkozott.

Közel száz évet átölelő levelezése során hozzáérkezett minden levelet megőrzött a borítékkal együtt. A világ minden tájáról érkező, régi bélyegek egymagukban értéket képeznek.

Az akkori világ minden kiemelkedő – hazai és külföldi – szellemi egyéniségével levelezett; ezen levelek történelmi, s irodalomtörténeti értékek.

Feldolgozta az olasz tájszólások etruszk kapcsolatait.

Az albán népviselet őseredetével foglalkozott.

Huszárélményein át bepillantást nyerhetünk az akkori huszáréletbe.

Jegyzetkönyvei felsorolásakor érdeklődési körének teljes mélységébe tekinthetünk bele. Ezek feldolgozása és méltó értékelése nemzeti kötelesség.

Jegyzeteimet rövid tömondatokkal írtam, időmegtakarítás céljából, s így is adom tovább.

FŐBB CSOPORTOK

1. Az ősműveltség – 6 kötet
2. Előjegyzetek – itt vannak a bizonyítékok! Töménytelen eredeti gyűjtés, 330 oldal. A jegyzetkönyv belső kemény táblái is tele vannak írva.
3. Jegyzetek 1978-ig: 63 kötet –
levelezések
címek
válaszok
4. Életrajz – 392 oldal
5. Csodaszarvas tanulmány 1948-1955-ig. Eredeti velencei papíron, 732 oldal
Gépelte másolat ment:
 - a. prof. Penomin Olga Újvidéki magyar tanszék
 - b. Tomory Zoltánné (Zsuzsa)
 - c. család
6. Magyar építőizlés 170 oldal, 1958-ban írta.
7. ZÁROLT. (Húsvéti áldozat titka, 37 oldal. 1939-ben az eredeti elveszett, újra írva.)

8. Elméletem füzet, 1978 Svájc, 94 oldal az ősműveltségről
9. A lelkiismeret aranytükre, 1975 Svájc, 132 oldal
10. Nibelung ének
11. Rovásírás
12. Szemle – nyomtatásban megjelent némely cikke

*

Fia, Magyar Csaba a következőket mondta el:

Magyar Adorján nagybátyja, Jaczkó Manó miniszteri tanácsos után örökölt 1939-ben. Ezen kellett volna kiadni az Ősműveltséget, amit Pető Tibor gondjaira bízott. Petőt és a művet bomba találta.

RÉSZLETEZÉS

Jegyzetkönyvei a régebbi időkben használt, nagyméretű, keménytáblás, üzleti könyvelésre használt könyvekre hasonlítanak.

JEGYZETEK

1916-1928-ig. 1-200 oldal

Tartalomjegyzék az 1. oldalon.

Tartalma:

A szfinx belseje – Reisner, Harvard-i egyiptológus tanár tanulmánya a szfinxben talált naptemplomról. A 7. oldalon foglalkozik a körbe foglalt egyenlőszárú kereszttel.

Gondolatok, elmélkedések 8-29 oldal.

Blawatsky 30-58 oldal, sok saját gondolattal.

Bölsche 58 old. Bizonyíték, hogy az ember kétéltűből lett emlőssé 59. old.

A gömbölyű fő felsőbbrendűsége 64. old.

Népköltés 71. old.

A harmadik szem 33, 104, 105. old.

A kék barlangok 141-143. old.

Az asszír életfa mása Máramarosból 155. old.

Hitelesített bizonyíték 188. old.

Levelezés

1. Magyar Nemzeti Múzeum – Dr. Sebetyén Gyula gratulál. Bp. 1929. április 4

2. Gönczi Gyula 1919. VII.4. Rajzait a Magyar Nemzeti Múzeumból lehet megkapni.

3. Magyar Néprajzi Társaság – megjelenteti írásait – 1916. április 15

Gondolatai az új festék-kezeléssel és színhatás elérésével kapcsolatban.

Bánthatatlanságának felismerése, s ennek oka, hogy hazájáért többet tehessen.

Azért, mert valakiről jegyzeteket készít, pl. Blavatsky – nem azt jelenti, hogy azzal egyet is ért.

Isten = a természet törvénye

A titkos könyv első lapja: (l.: a másolt képek között)

Porto Palazzo-i öböl kék barlangjai, s más utinaplók, s ezek tanulságai
1925 szept. 11 Jóslás a magyar jövőt illetően és a kokodvári sírhalom titka.
Székelyek és csángók éneklő beszéd-ritmusának vázlata.

4. Levél Huszka Józsefnek – az igazi tudás nagyságának iskolapéldája! Huszka válasza
1926. jan. 31
5. Levél Huszkának 1926. II. 8 a polip szimbolikával kapcsolatban.
6. Dr. Brandtner Ferenc orvosnak írt levél: “...gyönyörűek lehetnek a nagy ünnepek (Szt. István, Bp. 1926) és bizony sajnálom, hogy nem láthattam, de hát én megvígasztalom magam azzal, amit képzeletben ma csak én egyedül láthatok: a Szt. István előtti még sokkal szebb ünnepek visszatérését. Az igaz természet ősi ünnepei!..... Talán lesznek még egyszer ilyen ünnepek is! Talán a Margit Sziget lesz Ilona szigete.”
7. Katona Béláné, szül. Madarász Adeline-hez írt levél, Budapest Kelenhegyi út – a pogány vallással kapcsolatban.
8. Magyar Néprajzi Társaság Budapest X. Tisztviselőtelep, Elnök u. 13 – a “Villő” c. cikk kiadása – aláírás. Dr. Madarassy László, Magyar Nemzeti Múzeum igazgatóőr, főtitkár.
9. Magyar Kázmér gazdasági főtanácsossal való levelezés + Szépvizi Balázs Béla 1928. I. 31 – Válasz 1928. II. 4
M. Kázmér subában – gyönyörű kép!
10. Magyar Néprajzi Társaság: Dr. Tolnai Vilmos egyetemi tanár engedélyezte a “Villő” kiadását. – Aláírás: ismét Madarassy.
11. Tanító levél az ősvallással kapcsolatban, 1928. II. 14. – Szépvizi Balázs Bélának.
“... Amit önök most ősvallásnak neveznek, vagy sejteneznek, nem állaná ki a tudomány kritikáját, sem a kereszténységgel való versenyt, mert az nem más, mint csupa meg nem értett maradvány, veszett fejszének még csak a nyele sem, csak buborék, amely a mély vízbe esett fejsze után felszáll és elpattan...” 170 oldal és még több – tanítani kéne! + jóslás.
12. Szépvizinek írt levél 1928. II. 15
Berze Nagy János Csodaszarvas cikkét cáfolja
13. Madarassy igazolja, hogy Adorján írása közjegyzővel hitelesített. A közjegyző Dr. Haller Károly Budapest, VIII. József körút 2. A hitelesített irat borítékban van. A magyar rovásírást és magyar képleket tartalmazza (188. oldal).
14. Tengeri útjainak hitelesített albán, görög és olasz láttamozásai.
15. Balázs Béla “húhója” milyen káros volt! A “Napsugár” c. lap “Új élet küszöbén” c. “rettenetes” cikke.

Jegyzetek – 2 --

A magyar vallás alapeszméi 201 old.
Jeremiás 209
Kokodvár 251
Válasz a “Kálvinista Szemlének (Jeremiás miatt) 263
Néhány adat 277
Szike 298

Gyöngyvirág 338
Villő 368
Hímező matyó nők 377
Wormann 394

1. Balázs Bélával való levelezések
2. Hír a Villő kiadásáról – Dr. Alex Solymossytól 1928. III. 19
3. Vécsey Géza igazgatóhoz Staribecej
4. Madarassyhoz írt levél 1928. április 5
5. Kokodvár (Parasznya, Szatmár megye) Ethnographia 1920. 49. old.
6. Jaczkó Manó és Dr. Solymossy Sándor levelezése
7. 308. oldal – Huszka József levele – könyvének kiadása, ujjur és török kutatása, kikben magyar töredékeket sejt. 1928 ápr. 28 Dr. Madarász László lapja 1928. VIII.22. Szépvízi levele.
8. 310. oldal. Túrmezei: Mihalovits László Budapest VI. Rózsa u. 59. I. 11 – Jólelkű építő kritika a Napsugár szerkesztéssel kapcsolatban. 1928. május 9
9. 324. old. Kivágott ujság – Huszka levele a Napkönyv 1925.-i évf.
10. 336. old. Baráthosy Balogh Benedek Budapest VII. Peterdi u. – Levélváltás – tanítja őt is.
11. 354. old. Balázs Béla 1928. VI.7
12. Túrmezei levele Szépvizinek
13. 367. old. Madarassy levele és Várady Gézáné levele.
14. 370. old. Solymossy átadja Pais Dezsőnek Magyar Adorján egyik írását, 1928. szept. 8
15. 376. old. Tolnai Vilmosmal való vitairata
16. 378. old. Mihalovics Lászlónénak 1928. szept. 2. Tanítja, hogyan lehet a természet szavát meghallani.
17. 377. old. Matyó asszonyok
18. 393. old. Túrmezei család ex-librise
19. Woermann levele
20. 400/b old. Szépvizivel való kapcsolat megszűnt.

**Jegyzetek – 3 –
1928-1929
401-587. oldalig**

Heraklesz, Makarosz, Nézosz 550-54
Túrmezey könyvjegyzéke 431
Mussolini a kereszténységről 505-507
Hadúr 520
Rezmárky 561
Determinizmus 401
Woermann 414
Fényképek Zoltán fiáról 503
Küzd a hamisítványok ellen 419

421. old. Illyés Sándor László Budapest VI. Podmaniczky u. 97. I. 3 jogszigorló levele.
Ismerteti a vallásból kilépés jogi útját.

- Woermann levele.
423. old. Mezőmadarassy nemzetség története nyomtatásban. Dr. Madarassy László írása Budapest 1928. – a szerző ajánlása + egy levél, melyben Huszka, Gyórfy és Solymossy említve. 1928. dec. 17
434. Hock Margit tanárnő Budapest VI. Vörösmarty u. 49. – Cserkészbotokra alkalmas magyar botfej faragás képei.
435. old. Madarassy László Budapest 1928-as kiadványa “Az élő néphit a hivatalozobában.”
436. old. Illyés Sándor Lászlónak írt levele – a címzett anyja érdeklődik Magyar Adorján elmélete iránt.
447. old. Pais Dezsőnek írt levele – választ kér.
465. old. Illyés Sándor – értesíti Bajcsi Zsilinszky “Előörs” c. folyóiratáról, 1929 + 1929. márc. 25.-I levél – néprajzi munkák jegyzéke.
469. old. Békássy Gyöngyi levele.
501. old. Marjalaki Kiss Lajoshoz 1929. május 6
503. old. Családi fényképek és a szállodájuk belső berendezése – csodálatos!
506. old. Zajti Ferenc, Budapesti Hírlap 1929 május 12. vasárnap szám 9. old. “A magyarai fehér és fekete hunok.”
- 527/b, ill. 528. old. Reggeli Hírlap 1929. május 15. Közölni akarja cikkeiket.
- 528-529. old. “Kérdések” 1929 május 25 Idézi Marjalaki Kiss Lajost.
546. old. Temesváryné levele
547. old. Békássynéhoz írt levelében tárgyalja Cserép elméletét – elveti. 1929. jún.24
561. old. Kézsmárki István 1929. jún. 9.-I cikkére válasz – megvédi a maga álláspontját. – A “KŐ” cikk születése 1929. aug.8
573. old. A szőlő szó
576. old. A “Kérdések” cikk folytatása.

Jegyzetek – 4 –
589-789. old.
1929-1930

- + Kézay – A velenceiek a Dunántúlról származnak: Pannonok 780. Vésznémet = németvész 780, v.ö. Hegymagas, Becskerek.
- Közmondások 591. Jólát 691 (289)
- Jólát 692. old.
- Békássy mentegetőzik, de mégsem válaszol egész határozottan, ill. keresztény vallását nem meri megtagadni.
697. old. Spamer “Weltgeschichte”-ben a kereszténység
698. old. A hold mint nap és az embrió szeme
- 708 old. A huszár kaszárnyából
- 719 old. Horger, Hartmann, Eckhardt – csupa sváb az ellenségem. 706, 733, 705, 734 oldalak.
736. old. Változó vár 736. old. Keljete! Megvirradt!
741. old. Leventét a német papok megmérgezték.
779. old. Kézai: a magyarok egy apától, egy anyától származtak.
- Rengeteg közmondásgyűjtés – levelek az eddigi nevekkal.

623. old. 1929. okt.14 – Temesvári Alajos Pilisszentlászló – ajánlja, hogy Magyar Adorján vegye fel a kapcsolatot Móra Ferencel. Érdeklődik Horváth István iránt.
527. old. A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tára – Rátkay Zsigmondtól forrásmunkákat rendelt. 1929. okt.10 (Mézeskalács, hímzés és szöttes mintákat.)
637. old. Tolnai Vilmos egyetemi tanár levele Pécs, 1929. okt.22. Tiszteletét fejezi ki.
645. old. Fehér Ödön, a Reggeli Hírlap szerkesztője
647. old. A Magyar Nemzeti Múzeum – Rátki Zsigmond – tiszteletét fejezi ki. Az Akadémia tehetetlenségéről beszél. 1929. nov. 4
643. old. Móra Ferencnek írt levele.
645. old. Móra Ferenc levele a Somogyi Könyvtár és Városi Múzeum Szeged levélpapírján 1929. nov. 4. A KM-i ősalappal egyezik – nyelvészetben nem foglal állást.
657. old. Levél Horger Antalnak 1929. nov. 15
653. old. “Kérdések” gépelt szövege
655. old. Magyar Adorján verse “Az álom hajója”.
656. old. Kopjafa
682. old. Horger Antal válasza, Szeged, 1929. dec. 14 Ellenséges.
705. old. Eckhardt levele Budapest 1930. jan. 3 Leszólja M.A.-t és Czuczort is.
706. old. Horger, Szeged, 1930. jan.7 “...Szerencsétlen délibábos”-nak mondja a következőket: Szabó Sándor, Aczél József, Fáy Elek, Hevesi Vilmos, Zajti Ferenc, Cserépy József, de egyetlen tudományos cáfolata nincsen. Csupa “céhbeli” pöffszkedés (arrogancia) csupán.
733. old. Hartmann levele 1930. I.25 a Napkelet (Budapest, Döbrentei u. 12) papírján. Eckhart választ tervez e lapban.
734. old. M.A. Hartmanhoz írt levele, melyben Eckhart vádait kivédi.
779. old. Bécsi Képes Krónikát idézi Endre halálával kapcsolatban.

**Jegyzetek – 5 –
1930
790-990. old.**

795. old. A “Turán költemények”-hez rajzaim
818. old. Népfölkelők szabadságvétele,
- 821, 880 old. Levelek Zoltán fiának
894. old. Miklós huszár éneke
905. old. Korrektura minta
912. old. Közmondások és Velence = forgó
923. old. Csaba és Zoltán képei (fiai)
- 938-39 old. Jóslat
- 943-44 old. A kommunisták vezérei gazdag zsidók
- 948-52. old. Változó vár, Kakaslábon forgó vár
- 958-60 old. Körbe foglalt virág rajza.....959-963. old
965. old. Kéző
972. old. Horváth István
- 989-90. old. Zoltán és Csaba mondásai
808. old. Huszka József levele

818. old. Hornyák Mihály népfelkelő levele – 2. század. Másolat M.Kir. VII/13
137.szám/1917
903. old. Csaba 1933-ban – kicsi fiú szűrben, majd tündérruhában.
905. old. Imaoka Dsuicsiro érdeklődik a Turán (Túrmezei könyve) verseskötet után
942. old. Magyar Hírlapban megvédi Horváth Istvánt
946. old. Névsor. Kinek kell küldeni tiszteletpéldányt.
953. old. Dajka András – új szövetséget akar indítani
971. old. Hortobágyi Ágost, Kaposvár, “ny. kir. tanfelügyelő, író, szkv. honvédszázados, a Berzsényi Társaság alapítója, az országos Rákóczi Szövetség társelnöke, stb.”,
1930. szept.20

Jegyzetek – 6 --
193...
991-1088. old.

- Vogul hártya
Zsidó kommunista vezérek,
Amerika távolodása
Aranylevelek
Aranymadár
992-1050 old. Atlantisz
994. old. Körösi
998 old. Vogul nyelv
1008. old. Embertan
1014. old. Hártya-charta
1018. old. gazdag zsidó kommunista vezér
1022. old. A lelkiismeret aranytükre.
1033. old. Imaoka levele
1048. old. A Vatikán álmái
992-1050, 1058 old. Atlantisz és Amerika távolodása
1073/1 old. Aranylevelek ősmagyar sirokban is
1073/2-1085, 1087 old. Aranymadár
674
Hubay Őrs 666
998. old. Munkácsi Bernát vogul szóragozásairól másolat
1025. old. Cserép József levelezőlapja 1930. nov. 15
1026. old. 1930. nov. 18.-án Cserépnek írt levelében a főníciaiakról írottakat 1931. ápr.31.-én
Cserép is már ezt mondja.
1038. old. Cserép MU térképe, stb.
1045. old. Horgernek írt levél

Jegyzetek – 7 --
1930
1089-1290 old.

700. old. Aranymadár
702. old. Csodaszarvas
715. old. A fa-ló és a hintaló
730. old. A Csodaszarvas c. cikk
735. old. A "Jó" Isten
742-48. old. Karácsonyi levelezőlapok és cikk
819. old. Selyemrét, stb. és a női nemi rész.
840. old. "Változó vár" cikk.
885. old. Kacsalábon forgó vár. Odin
882. old. Városalapítás
862. old. Csodaszarvas. Canale-i régiségek
872. old. Habsburg ellenes liga
757,782. old. Szép Miklós
726. old. Az ázsiázás következménye
851. old. Gálócsy halála
853. old. Miért terjedett a kereszténység
KÉSŐBB E LAPOKAT PIROSSAL ÁTSZÁMOZTA

1106. old. Krisnamurti tanít[ásai]t rokon gondolatúnak érzi
1230. old. A magyar korona belső aranycsészéjét Ferenc József koronázásakor lopták ki.
1267. old. Szathmáry Sándor Budapest, X. Golgota u. 3-5 lépcső, part 5 – 1931.febr.7 a Habsburgellenes Liga titkára.
1269. old. Londoni ujsághír, mely a budapesti aranyszarvas szobrot a lurisztáninál szebbnek mondja.

Jegyzetek – 8 --
1931
897-1291. old.

918. old. Kapubálvány. Órfa képe. Vogul. A nap kezei. Zoltán szűrben.
919. old. A Csodaszarvas rege Magyarországon keletkezett. Szeretet, becsület, kötelességtudás nem anyagi dolgok, mégis léteznek.
922-931 old. Mesetan
953. old. Mesemagyarázatok. A test szőrössége
965, 1008 old. Kutyaagyapjú
1028. old. Igazi népi és művészi nyelvezet
1028. old. Világvámja és Janus. Csallóköz és fehér szarvasünő a borítékon.
1320. old. A M. Nemzeti Múzeum Néprajzi Tára Budapest, 1931.III.12 – Zoltánka szűrös képét a Tolnai Világlapja közölni fogja.
MESE ÉS NÉPRAJZI FOGALMAK KINCSESHÁZA E KÖTET.

Jegyzetek – 9 –
1931

1274. old. Hella-Holla halálistennő

1185. old. Mesemagyarázatok. Kriza János. Levélruha
1233. old. Wolley a sumir ásatásokról. Hajóorr-tőke. Ipolyi Arnold. Detronizáció.
1234. old. Peru
1252. old. Uros a finnben erős férfi
1254. old. Toldi. Szampo. Golgota és Kálvária. Aprópénz
1150. old. Napló 4 old. – A vatikáni könyvtár igazgatója lengyel zsidó, Fried Naftali.
RENGETEG ILLUSZTRÁCIÓ.

Jegyzetek – 10 –
1931
1696-1900 old.

1305. old. Krohn Gy. Finnugor istentisztelet. Arany László
1330. old. Tülokvár
1337. old. A Stern szó eredete
1341-43 old. Csészekorona. Aprópénz.
1368, 1380. old. Nagybányai Perger János: A magyar és hazája régente
1389. old. Tarkó Jenő: A magyar Magyarország őslakója
1392. old. Hódmezővásárhely perrel akarta hivatalosan megszerezni földjéhez való
“elszülöttségi” jogát. Pesti Hírlap 1931. június 21. vasárnap. – Sumir szótár.
1402-1405. old. Jóslat
1408. old. Somogyi
1414. old. Hermann Ottó – a magyar ősfoglalkozások köréből, a magyar ház, őrfa
1417. old. kunyhó
1400. old. A lelkiismeret aranytükre első fogalmazása 1931-ből
1445. old. Evilat – Éva
1446. old. Sámándob és Bar
1448. old. pünkösdi királyság
1453. old. Tűzmadár, Vörösmadár, Vöröskakas
1457-58. old. Kakasláb, Világ Szépenszóló Aranymadara
1459. old. Őrfa és csóva
1460. old. Szampó
1461. old. Forgó vár
1462. old. Csokán Pál: „Rovások” és a magyar Magyarország őslakója.
1463. old. Hódmezővásárhely multjáról; füzet, II. kiadás, 1927. A Hármas tó vidék embere
más – saját megítélésük szerint. Hollósi István: u.e., de könyve nem komoly.
1471-82. old. Bögözhajók a Dunán és a Tiszán
1485. old. Uszó sziget – Latona, leto
1489-96. old. Csillagos hal
1486. old. Magyarság szóbősége
1327. old. Berki Ferenctől levél (alezredes) – Kotor
1329. old. Cserép Józseftől lap
1350. old. Nagybányai Perger János lapja
1358/1753 old. Túrmezei levele – másolat a koronával kapcsolatban. Kéri vegye fel a
kapcsolatot Kerényi Károllyal (pécsi egyetemen)
1367/1757 old. Korona tanulmány

- 1364/1759 old. Levele Herczeg Ferenchez – küldi neki Magyar Miklós tanulmányát.
1365. old. Ismét a korona
1367/1762. old. Madarassy László levele 1931. VI. 4. – híve
1391/1788. old. Cikk Pázmándi Dénestől. Idéz egy 1858. szept. havi okmányt Dr. Gustav Göben és Dr. Riedel bécsi császári orvosoktól – bizonyítják, hogy Széchenyi nem bolond.

**Jegyzetek – 11 –
1931
1901-2098. old.**

- 1986-2044. old. Ősember koponya, Kővári történelmi regék. Hermann Ottó: A magyar halászat. Aprópénz. Karutz: Kirgisen. Zempléni – Turáni dalok. Pekár: A magyar nemzet története. Japán szavak, mongol szavak. Szalmacsolnakok. Aprópénz. Láncos női övek.
1991. old. Wenle: Völkerkunde
3004. old. Ősi tűzgyújtás +
2006. old. Ősi dobok
1927-2010. old. Berki alezredes arca és természete
2010. old. Szőrös Büfögő
2011. old. Kászú kéregedény
2014. old. Szampó
2019. old. Ház a fa ágai között
2023. old. Szampo
2033. old. Baszk szavak
2040. old. Napkapu
2051. old. Kálmány Szeged népe. Thallóczy. Rengeteg vázlat, tanulmány.

**Jegyzetek – 12 –
1931.
2099-2262**

2101. old. Menyasszony és vőlegény, népi festmény
2112. old. nemi élet
2116. old. Jó, juh
2118. old. tej
2125. old. Edények: patella, kéregből.
2137. old. Numitárom rajz
2144. old. Ujságok az I. v.h.-ből
2163. old. Ragúza – Blasius
2164. old. Utcinj-Dulciquo
2167. old. Vikár: a magyar népköltés
2168. old. Gyász színe a sárga
2187. old. “Nem szép a bajúszos vőlegény.”
2190. old. Pünkösdi király
2193. old. Csizmás kandúr

2228. old. Csodaszarvas. Turánosok.
2197. old. Államcsínykísérletek.
2203. old. Vogulok-osztjások
2206. old. Hóember – agyagszobor – ribizke szem
2223. old. Sugárkéz
2230. old. Mordvák
2237. old. Török nyelv
2247. old. Idun germán időistennő.
2248. old. Tejút. Kilenc
2255. old. Aranylevelek a sírokban
2258. old. Csodaszarvas
2271. old. Népdalok

2145. old. Az összeomláskori újságok és ezzel kapcsolatos észrevételek. – Budapesti Hírlap 1918. nov.28 csütörtök.

**Jegyzetek – 13 –
1931-1932**

2268. old. Cikkek – etruszk nyelv
2283-4 és 2289 old. Dunaműveltség (ősmagyar)
2291. old. Kazár zsidók
2299. old. Napkereszt
2323. old. A 13 aradi vértanú
2326. old. Népdalok
2342. old. Aprópénz. Szeged = sziget
2346. old. Jézus jász származású
2348 old. és a Napisten utánzata = “Boldogok...” Virágos Szt. János – két gyermek Mária ölében.
2356. old. Buddha élete – ő is Napisten utánzat
2369. old. Koponyalékelés
2376. old. Magdalena
2385. old. Kabar dísz
2392. old. A “kaptafa”.
2415. old. **Széchenyi meggyilkoltatása**
2426. old. Görgey árulása
2442-45 old. Jézus és Apollo, Firmicus Maternus
2461. old. és Mereskovszki, kova – kremen

1. Móra Ferenc: “Hun sírok, Hun nem azok” VII. 2272
2. Az avashegyi ősember – Pesti Hírlap 1929. VI. 23 41. évf. 140.sz. 10-12 ezer éves lelet. Szerszámkészítő. Európa legősibb kova-bányája.
3. Zajti Ferenc: a gujar hunok között 2280
4. A Turáni Társaság kiadványa, Gróf Teleki Pál az elnöke, megnyitó beszéd 1914.jan.31
5. Madarassy László: A magyar pásztorművészetről Budapest 1932. – 21 képpel.

2391. old. Dr. Aczél József a könyvet bírálja – de némely szóhasonlítását helyben hagyja. Az eredetet nem!

Jegyzetek – 14 –
1932
2465-2601

2470. old. Aprópénz. Osztrák kémek Magyarországon.
2490. old. Ludendorf
2502. old. Apróg. “Otac Lav” horvát pap írásai.
2508. old. Kilenc csillag és kilenc ... Orion a magyar szűrön
2512. old. Fergettyűvár
2519. old. Magyar és szemere táblázatok.
2537. old. Jegyenelány
2547. old. Ősműveltségünk
2556-57. old. A latin “urna” és a német “Stern” szó eredete.
2560. old. Szarvason lovagolás
2578. old. Kraljevic Markó = Mars = Hunor = Fehérlófia. Ősműveltség.
2583. old. A német népmesék összehasonlítása a magyar népmesékkal
2658-59 és 1572. old. Óriási Béka és Réka-Béka
2469. old. Marjalaki Kiss Lajos: “Új uton a magyar őshaza felé”. Anonymus tanulmány.
Nyugat folyóirat Bp. 1930. június 16
2472. old. Az Est – 1932. márc. 30 László Géza szekszárdi gimnáziumi tanár – a világ összes nyelveinek egy alapja van.
2513. old. Ütő Mihály tanár levele, Csurgó, Somogy megye
2563. old. Válasz a “Megjegyzések”-re. Az ázsiázás cáfolata
2659. old. A chaldeaiakat egy óriás, félig hal, félig szörny tanította.

Ütő Mihállyal bővebben levelezik. Békássy Gyöngyivel mindig

Jegyzetek – 15 –
1932-33
2665-2784

2666. old. Csallóköz asszony
2669. old. Csodaszarvasrege
2676-77. old. Borbolya, vadrózsa, leánysom
2750. old. Kecskés sziget
2754. old. Mózes kövekkel alátámasztott karja.
2755. old. Ai város ostroma, lopás, családkirtás. Zách Felicián
2758. old. Kete
2762. old. Faust: csupa borzalom
2774-76. old. Reményi Antal levelei
2777. old. Jó és gonosz dualizmusa
2782. old. Homeros: a föld sziget
2782. old. Orkán

2782. old. Szampó: borostyán
2783. old. Vándorpalást.
Zenélő halak
Mohenjo Daro-i ásatások India és a Husvét szigetek
2736-7 old. Hevesy
2719-21. old. rovással írt szöveg
2746. old. Csodaszarvas szőnyegterv

**JEGYZETEK – 16 –
1933
2785-2984**

2785. old. Tell Vilmos, Toldi, Turgan
2789. old. Szala
2798. old. Aprópénz. Címek:
Szendrey Kornél a “Kalangya” főszerkesztője, Újvidék
Ütő Mihály tanár, Csurgó, Somogy vm.
Békássy Gyöngyi, Bicske
Magyarországi Turán Szövetség Bp.
Mokry Mészáros festő, Bp.
Turmezei László Bp.—Turáni Szöv.
Jaczkó Manó – ny. min. tanácsos Bp.
Bornemissza Tibor – A magyar képviselők egyesülete elnöke
Abdul Latif, m.-i főmufti, a török nyelv és irodalom tanára.
Fáy Aladár – Fiatal festő
Dr. Takács Zoltán – a keletázsiai Múzeum igazgatója (m.i. származást tagadja).
Büki Béla író és festő
Szilágyi Károly -- az orsz. Habsburgellenes liga tagja
Szathmári Sándor -- az orsz. Habsburgellenes liga vezetője
Dr. Illyés Sándor László és apja Ferenc Bp. VI. Podmaniczky u. 97 I.3
Dr. Madarassy László, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója, az Ethnographia szerkesztője (jó barátja).
Bán Aladár, a Turán szerkesztője.
Krohn Gyula: a finn-ugor népek pogány istentisztelete.
Dr. Dajka András Bp. (kommunista ízü).
Berki Ferenc alezredes Kotor – Habsburg párti
Dr. Cserép József Bp. József u. 27
Szakács Andor: “A mai nap...”
Pázmándi Péter: “A mai nap” + Aprópénz (48-as öregúr).
vitéz Bajcsi Zs. Endre: “Előörs” szerk.
Fehér Ödön Miskolc. Reggeli Hírlap
Dr. Hubai Örs orvos, tanársegéd
Lámpel Mária festő (leány).
Csokán Pál – Hódmezővásárhely
Dr. Hollósy István “Magyarország őslakói”.
Behidj Bei – Magyarországi török követ

Vahidj Bei – követségi titkár

Verpeléti Kiss Rezső Miskolc. Rovás, ásatás. Szibériában volt.

2863. old. Névtelen igazi magyar gondolkodó könyve.

Thallóczy igazi neve Strommer. Hivatalosan a Thallóczy nevet soha nem vette fel. Ferencz Ferdinánd bízta meg kémkedéssel.

Újságcikk a Magyarság 1930. június 29. vasárnapi számából: egy kör-alakú ideális tanyarendszer terve, ahol minden 20 perc alatt elérhető – visszatérés oda, ahol avar őseink ezredévekkel ezelőtt már voltak. (Két falu-vázlat).

2905. old. Az eke 1933 február-márciusi száma I. évf. 2-3 szám.

JEGYZETEK – 17 –

1933

2985-3160

2988. old. “Egy kérdés” (urna) és “Stern” szó. Cikkek.

2990. old. Dinoszauruszok

3009. old. Szerecsen zsidók

3011. old. Kemál a Mohameddán vallás ellen.

3126. old. A Nap háza legsikerültebb rajza

3130. old. Szemere

3136. old. Szekér

3139. old. Szarvas

3140. old. Kínai trónus

3141. old. Máltai romok

3142. old. Iszpaháni nagy mecset

3143. old. Pantheon

3144. old. Amateraszu

3145. old. Hócsillagok – háromszögletű is!

3123. old. Hajnóczy-Magyar vita.

JEGYZETEK – 18 –

1934

Építkezés – eredeti anyaggyűjtés.

A székykapuk kiadására árajánlat. (Benkő Gyula) – 1000 példány 6000 korona.

Eredeti fényképek: Csík Rákos, Csík Madéfalva.

Nyomtatás: talpas, türe

Nagy István szücslegény (Kalotaszeg) rajza 1908-ból.

3201. old. Hajnóczyval való vita 1934-ben.

3357. old. Szabó Gyula Dr. ügyvéd Magyar Tábora (Máté Ernő József u. 61) Bp. Baross u. 50

JEGYZETEK – 19 –

1934

3369-3970

Rengeteg eredeti gyűjtés – nincs időm részletezni. Táltosruha és ősvallás. Ósmagyar házasságkötés, ósmagyar társadalom, Koppány emlékmű

JEGYZETEK – 20 –
1935
3571-3378

Ismét eredeti gyűjtések tömege. M. Házasság, tömlők, Ilona-üveg. Életreform: 1934. dec. 10 száma napfényt és növényt ajánl táplálkozásul. A hús káros – minél több, annál inkább. – Dr. Med. Bircher-Benner. Dr. Vajda Zsigmond.

JEGYZETEK – 21 –
1935

Vallás, zene, India őslakói.

Szőlő – Szala – Zala már a római időben is létezett Sala néven. (Kiepert: Atlas antiquus.)

JEGYZET – 22 –
1936
3981-4180

Macedoniai Peon nép – Avar vár, Hatay Károly a robotember és a fotocella feltalálója. Számrovás, kövesztés, Bél Mátyás. – Adorján Bél Mátyás művét nem olvasta, mégis 200 évvel később ott folytatta, ahol az abbahagyta: a csallóközi magyarnál. Kőkorszaki Csodaszarvas álarc.

Újságcikk: 1936. II.1. Nagyszéksóson hatalmas hun leletet ástak ki, hun írással, ami nem török. Ezt Szeged pereli vissza és népvándorlás-kori múzeumot akar létesíteni, különösen Móra Ferenc leleteiből. Fenti hiteles hun emlék.

1936. III. 3 – Reggeli ujság – vegetáriánus étterem (Bicsérdy Tibor őrnagy és Köröspataky Kiss Csaba)

JEGYZETEK – 23 –

Adorján Édesapja, Magyar Antal fiatalkori jegyzete – így nevelte fiait:

“Mondd ki mindig bátran a mit gondolsz és mindig csak azt mondd ki a mit érezel is, lelked mindig tiszta és szíved könnyű lesz.

Az elhallgatott igazság épen úgy megrontója minden szeretetnek, mint a kimondott hazugság.

Bárminő ember, ha őszinte, találhat egy olyanra, aki őt úgy amint van, szereti; de a hazúg képmutatóban mindenki csalódik, ez mindig magára fog maradni. Mondd ki az igazságot. Betörik a fejed, de ha nem mondd ki összetörik a becsületed.” 4234. old.

JEGYZET – 26 –
1937-38
4773

Turán

4867. old. Eickstedt

4879. old. Turul

4899. old. Hajnóczyvali vita

4920. old. Pethő Tibor levele – 2. bekezdés.

A Hunor-Magor gyermekkorai ügyében a rádiónál járt. a rádió műsorvezetője tót, Hlatky Endre – visszautasított. Az ősműveltség kiadását szorgalmazza. 1938. I. 26

A Turán füzetek – szerk.: Túrmezei László, kiadó: Lócsey Ferenc Budapest IV. Pilvax köz.

JEGYZET – 27 –

1938

4973

5006. old. Numitorem –

5011. old. Szabadkőművesség

4982 – Fáy Elek könyvét a MTA. felvásárolta, mondva, hogy iskoláknak küldik szét, de mind eltűntették.

JEGYZET – 28 –

1938.

Rovásírás – idézi Sebestyént, hogy az írek rovott botról, nem rózsafüzérről imádkoznak.

M.A.: a *rosarium* szó eredete?

Felfedezi az indián quipu használatát és gyanítja, hogy ezen “rojt”- írás a betűket is helyettesítheti. Bog-írás (zsebkendő csücske).

5231. old. Tündérruha és nyakfűzér készítési módja.

5262. old. Darányi igazi neve Grizner, sváb.

5317. old. Ribbentropról újsághír és

5319. old. Szépmezőszárnya cikk békésen egymás mellett.

5157. old. Erdély 1501-, sváb rovás pálcá. amin zsinóron még több pálcika is lógott. Lehet-e a rovás és rojt, v. bog írás együttese? Ethnographia 1903. 96. old.

Friedrich v. Hellwold “Kulturgeschichte” 1897 III. kötet, 27. oldal – Két írországi kelta sír, amin a rovás és quipu jelei együtt vannak.

JEGYZETEK – 29 –

1938-39

5365-5964

5377. old. Egy egyszerű, de igen szép Hunor rajza.

Budapest 1937. szept. 6 – Pethő Tibor levele az Ősműveltség kiadását illetően – éppen ott áll, ahol most. Ő is harmadfokú unokatestvérének segítségével bízunk – (én is.)

JEGYZETEK – 31 –

6049. old. A Nemzeti Múzeum Széchenyi Könyvtár főigazgatója, filologus: Fitz József kritikája (– másolatát vinni akarom –).

JEGYZETEK – 32 –

Ezt Adorján kivette, mivel családi vonatkozású és Zoltán fia könyvtárában van.

**JEGYZETEK – 33 –
1940-41**

Rengeteg székelykapu fénykép

Csík, Brassó, Udvarhely

6101. old. Pethő Tibor levele – a művet bemutatják Vojnovitch főtitkárnak a MTA-nál – lelkesedik

Jókai Lenke levelei.

6131. old. Pethő az Egyetemi Nyomda vállalja a kiadást, 13.000 pengő, klishék 3.000 – Egy kötet kb. 600 oldal.

6202. old. Pethő Zajtinál – akinek írott bizonyítéka van, hogy a hunok Európából származtak Indiába. Turáni akadémia tervei itt születtek (1941. I. 13)

Angol könyv

6221. old. Pethő: Zajti Zelenikába készül (III.4.)

**JEGYZETEK – 34 –
1941-42**

Szilágyi Iлона képeslapjai

Rengeteg gyűjtés, jegyzet

**JEGYZETEK – 35 –
1946-50**

+ 6509. old. Olasz cikk a székely szuszék eredetéről – Adorján írta olaszul – ki kéne adni.

**JEGYZETEK – 36 –
1950-53**

A Kérdések és az Aranytükör a Hercegnovi-i könyvtárban megvan, "BIBLIOTECA RAZNO"

Br. 542 alatt.

Adorjánék szállodája "HOTEL PLAZA".

JEGYZETEK – 37 –

66- ill. 6934. old. "A sárkányokról a természettudomány szempontjából".

JEGYZETEK – 38 –

7149. old. Meyers Lexicon 1896 még tud a korona arany belső sapkájáról.

Atheneum kiadása "A magyar nemzet történelme" 1896 I. 242. old. István a pápával összeköttetésben nem volt – csak a 100 évvel későbbi Hartvik legendában Szilveszter korában a pápa még nem osztogatott világi koronát.

JEGYZETEK – 39 –

7243. old. Domján J., River Edge NJ. – Kúr Géza. – Békássy –

JEGYZETEK – 43 –

8390. old. Dolgozat a magyar zenéről.

8412. old. Bobula Ida levele

Összesen 63 ilyen jegyzetkönyv van.

*

A 2. előadás melléklete

Ismerjük meg hazánkat

Csallóköz
Erdélyi tündérvárak
A magyarság őseredete
Nyelvünk
Vizi Béla

"Őrizzük emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy végleg elveszenek,
s ezáltal üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen,
s kétesebb a jövő."
- Ipolyi Arnold -

a *Csallóköz* még mielőtt *Csallóközzé* lett, volt a *boldog Aranykert, melyben aranyhajú tündérek laktak*, jártak, keltek (Ipolyi I.132).

Ipolyi Arnold Magyar Mythológiája sorra veszi a különböző őshagyományokban jelentkező fénylényeket, azoknak az emberiséggel való keveredését megőrző emlékeket. Viszont hangsúlyozza mindezek során a következőket: „*Csakhogy tündéri mythosunkkal ezenfelül még, egy sajtáságos hitképzetet találunk összekötve, melynél fogva regéink és mondáink a tündéreknek egy különös, csodás, ős boldoglétet, egy boldog aranyhont, tündérországot, tündérvilágot tulajdonítanak, ahol őket ezen ős aranykori boldoglét veszi körül....*” (I:127.old.) Később így

folytatja: „Tündéreinkről népies hagyományainkban legelül is a fentebb már érintett képzetel találkozunk, mely nekik egy külön, és pedig csodás szépségű arany boldoghont és lakot, tündérvilágot, tündérországot tulajdonít....” és „...regéink és mondáink sajátos élénk, eredeti képekben festik azt, szerintök majd a távol messzeségben, tengren és pedig az operenciás tengeren túl hová az út réz, ezüst és arany egymásra következő erdőkön és hasonló folyók mellett, meg az üveg hegyeken át vezet, létezik a tündérhon.” (I:129.old.)

Ipolyi Magyar Mythológiájának I. kötete 130. oldalán a következő kép tárul elénk: „... a réz, ezüst, arany erdőn túl, mintegy mennyország nyílik a halandó elébe, a benne jövők szépek lesznek, mint az angyalok, a fákon ragyogó csillagok teremnek, alattok ezüst források folydogálnak, fehér madarak csodásan énekelnek, itt még a varjúkárogás is fülemilének, és a cigánylány is angyal; arany oroszán áll őrt, aranybokrok között fénylik a tündérpalota...” „A tündérgyermekek ajkaira égből csepeg a tej, bölcsőjük hó és napsugárból készült, mosolyuk mint a hajnal hasadása, ha könnyeznek gyöngy hull a szemekből.... A tündér királyi leány szeméből ha sír gyöngyök, ha mosolyog ajkairól rózsák, ha lép nyomába aranyak hullanak.... Midőn egy éjjel egy várba leereszkednek, hol, mint a mese mondja, a sötétséget harapni lehetett volna, a terem felvilágosodik, mintha úgymond a hajnal jött volna belé háltni éjszakára, mert négy tündérlány szeméből a szoba négy szögletéből ragyog elő a csodás világosság...” E tündéri hon aranykorának hagyományaink szerint idegenek megérkezése vetett véget éppen úgy, mint ahogy a Kisjézust is idegen bájolók aléltatják el, vagy ahogyan idegenek vágják meg a gólya lábát. Régen tündéri öszüleink lénye hozott világosságot a sűrű sötétségbe éppen úgy, mint ahogy a ma késő unokái is jóba vetett hitükkel oszlatják e világ sötétségét. Hitünk szerint a jóságot jóssággal mindenkiben fel lehet ébreszteni: szegénylegény, ha boszorkánnyal találkozik, így szól: „*Adjon Isten jónapot öreganyám!*”, s minden mesehallgató gyermek tudja az erre következő választ: „*Ezer szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál...*”, s ezzel a boszorkányból segítőkész öregasszony, vagy éppen tündér lesz. Amint az Istennel nem élés bűne betegséggel azonosul, úgy a rosszaság, gonoszság csúnyává változtatja az egyént, s a jóság gyakorlásával a betegség is és a csúnyság is száműzhető e világból. A keresztény papokkal hazánkba érkezett sátánnak hatalma vajmi kevés, s azt is a jó szolgálatába lehet állítani számos népmesénk szerint.

*

I. kötet 314. old. Tátos és lófő

Állati mythosunk kitűnő alakja azonban a ló, regéink és mondáink sajátos csodás *tátosa*. Ezen legnemesb és legeszélyesb állatot, a vitlész népek nélkülözhetetlen segédjét, -- miért a vitéz, hős elnevezése is: eques, ritter, caballero, cavalliere, chévalier, nálunk ma lovag, s a régibb székely **lófő, lófi** – az összes mythosok kitűnő tiszteletben részesítették.

Az 5. Előadás melléklete

A magyarság emlékőrző tehetsége

<http://www.fsz.bme.hu/mtsz/mhk/csarnok/b/bel.htm>

Bél Mátyás

(1684. márcus 24., Ocsova, Zólyom m. -- 1749. augusztus 29., Pozsony)

Apja Bél Mátyás mészáros, anyja a veszprémi származású Cseszneki Erzsébet. Losoncon, Alsósztrégován, Besztercebányán kezdte tanulmányait, majd Pozsonyban az evangélikus líceumban végezte a "humaniórákat". Veszprémben nevelő, majd Pápán a református főiskolán képezi magát tovább. A hallei egyetemen teológiát, orvostudományt és állattudományt tanul, majd Bergenben a gimnázium igazgatója. 1709-től 1713-ig Besztercebányán segédlelkész, utóbb a gimnázium rektora. Heister tábornok -- mint Rákóczi-szimpatizánst -- kevés híján kivégezteti. 1714-ben meghívják a pozsonyi evangélikus gimnázium rektorának. 1716-ban nőül veszi Hermann Zsuzsannát, akitől nyolc gyermeke születik. 1719-ben megválasztották a pozsonyi evangélikus egyház első lelkészévé, s ezt a tiszteletet töltötte be 30 esztendőn keresztül. 1742-ben szélütés éri, ezután rövidesen nyugalomba vonul.

Korának kiemelkedő tudósa volt. Életművén belül jól elhatárolható pedagógiai, nyelvészeti, történeti forrásfeltáró és kutatói munkássága, a magyar földrajztudomány megalapozása, a leíró néprajz és a gazdaságtudomány úttörő művelése, teológiai elméleti tevékenysége.

Mint pedagógus, messze előremutató új elveket vezetett be. A pozsonyi evangélikus líceum számára szervezeti és fegyelmi szabályzatot dolgozott ki. A tantárgyak között helyet adott a reáliáknak, a természettudományos ismereteknek. Tankönyveket írt és íratott, módszertani utasításokat adott ki. Hangsúlyozta a szemléltető, a kísérletező oktatás fontosságát. Tantervei, módszerei országsszerte elterjedtek, s hatást gyakoroltak egész oktatási rendszerünk koszerűsítésére.

Mint filológus ugyancsak úttörő munkát végzett. *De vetere litteratura Hunno-Scythica exertitatio* című munkájában elsőként foglalkozott -- tudományos felkészültséggel és alapossággal -- a magyar rovásírás tanulmányozásával. Sokat tett a magyar irodalmi nyelv művelése terén is. A Károli-féle biblia újszövetségi részének egyes dőcögő, nehezen érthető szakaszait újrafordította, az eredeti források alapján sok kisebb botlást helyesbített, az egészet stílusosan egységesítette, s 1717-ben újra kiadta, megadva bibliafordításunk mai formáját. "*Magyar grammatika vagy-is a' hazai nyelvnek gyökeres megtanulására való intézet...*" című iskolát teremtett, több mint egy évszázadon át "mintagrammatika" volt. Német nyelvtana bevezetésében mint a hazai germanisztika úttörője ismerteti a magyarországi német közösségeket, nyelvjárásaikat.

Bármennyire is jelentős, amit Bél Mátyás pedagógiai vagy filológiai működése során létrehozott, maradandót a történelem- és földrajztudomány területén alkotott.

Fő műve a "*Notitia Hungariae Novae Historico Geographiaca ...*" kötetekben -- amelyek vármegyeként adtak részletes ismertetést az országról -- történeti és földrajzi szemlélet sajátos ötvözése, a táj, környezet, történelem és ember kölcsönhatásának meghökkentően modern szemlélete mutatkozik meg. Megjelenését rendkívüli gonddal végzett hatalmas adatgyűjtő munka előzte meg. Sokan támogatták, de voltak, akik akadályozták, sőt, kémkedéssel is gyanúsították. Batthyány József kalocsai érsek vette pártfogásába. Megnyerte számára Pállfy Miklós nádor támogatását, aki tájékozódva tevékenységéről, nemcsak a vádaskodásoktól védte meg, hanem a törvényhatóságokat is felhívta támogatására. A kancellária a *Notitia* munkálataival egyidejűleg megbízta Mikoviny Sámuel akkor kinevezett királyi kincstári mérnököt azzal, hogy Bél Mátyás munkájához vármegyeként gondos térképet készítsen. Mikoviny a megbízásnak kiválóan megfelelt, kidolgozva a korszerű hazai térképezés alapjait. Közel két évtizedes adatgyűjtés és szövegezés után állott a nagy mű, amely kiadásához III. Károly császár anyagi támogatását is kilátásba helyezte. B. M. Straub Pál bécsi könyvkereskedővel állapodott meg a munka Amszterdamban készülő gondos nyomásáról és forgalomba hozásáról. Ezúton azonban a munkának csupán négy kötete jelent meg 1735 és 1742 között.

Az 1736-ban megjelent 3. kötetben az előszó után Mikoviny Sámuel tanulmányának adott helyet. Ebben a tudós mérnök, a borszlói tudományos akadémia tagja, kifejtette nézeteit a csillagászati helyhatározásra támaszkodó térképek készítésének korszerű módjairól, a korábbi térképrajzolók által elkövetett hibákról, a geometriai felmérés helyes módjáról és a jövőben követendő eljárásról. A 24 főlíó oldal terjedelmű tanulmány a hazai kartográfia történet alapvető forrásműve.

Bél Mátyás haláláig a *Notitia ...* anyagának mintegy harmada jelent meg nyomtatásban, összesen 2693 oldal terjedelemben. A mű nagyobb része, mintegy tízezer főlíó oldal kéziratban maradt. (1892-ben Zichy Jenő gróf jelentette meg a kézirat anyagból Moson vármegye leírását, 71 oldal terjedelemben és mindössze 100 példányban. Ezt a kiadványt szokták a *Notitia* 5. köteteként emlegetni.)

A *Notitia ...* Tátrát érintő részét **Posewitz Theodor** fordította németre és a *Die erste Beschreibung der Liptauer Tátra*, (*Karpathen-Post* 1900.) cikkben jelentette meg. A Magas-Tátrát érintő részt a Liptói-Kereszthegytől a Menguszfalvi-völgyig pontatlan szlovák fordításban Houdek Ivan a *Matej Bel o Liptovských Tatrách*, (*Sborník prác TNP* 1959.) cikkében, majd a Liptó megye leírásának teljes szlovák fordítását (beleértve a Liptói-Tátra leírását is) a *Matej Bel, slovenský geograf*, (*Pozsony* 1984.) című könyvében jelentette meg.

A *Notitia ...* más kiadatlan részének kézírata az esztergomi káptalan és a budapesti Szécsényi könyvtárban található.

Életművének gazdagságára jellemző, hogy 1718-ban vetette fel elsőként egy hazai tudós társaság alakításának gondolatát, s az első valóban rendszeres és időszakos hazai hetilap, az 1721 tavaszától megjelenő "*Nova Posoniensia*" is az ő kezdeményezéséből született. Élete utolsó évtizedében laboratóriumot rendezett be, és kémiai kísérleteket végzett. Fiatalabb kortársa, a "konkurens" piarista tanár, első tudománytörténészünk, Horányi Elek "*Memoria Hungarorum*" című tudománytörténeti lexikonában mindenkinél bővebben -- 100 lapon -- foglalkozik az

evngélikus lelkész és főiskolai igazgató méltatásával. Ez is jelzi Bél Mátyás nagyságát (és a szerző elfogulatlanságát).

Nemcsak a 18. századi magyar tudományosság leguniverzálisabb szelleme, hanem a korra jellemző polihisztor iskolának egyik legkiemelkedőbb képviselője, akit a berlini, olmtüzi, londoni, jénai, szentpétervári tudományos akadémia még életében tagjává vállasztotta. Kora progresszív tudományos fegyverzetének birtokában küldetést érzett hazája, a "dulcis cara Pannonia" megismertetésére, az itt élő népek közös kulturális emelkedésének elősegítésére.

Műveinek újabb kiadásai:

- *Magyarország népének élete 1730 táján* (Szerk.: Wellmann Imre), Bp., 1984.
- *Hungáriából Magyarország felé* (Szerk.: Tarnai Andor), Bp., 1984.
- *Buda visszavívásáról* (Szerk.: Déri Balázs), Bp., 1985.
- *Moson vármegye leírása*, 1985.
- *Gömör vármegye leírása*, 1992.
- *Békés vármegye leírása*, 1993.

Bél Mátyás levelezése, Bp., 1993.

Bél Mátyás
Horváth Imre és Júlianna

Isten tenyerén
(Őseink üzenete – a fejfák)

„A magyarság síremléket alkotó művészete sohasem volt pompás, díszes, mint a tőlük Nyugatra élő népeké. Mégis, van olyan speciális síremlékcsoport, ahol a magyar népi művészet világviszonylatban is nagyszerűt produkált: ezek a fejfák”

(Seléndy Szabolcs)

Jó negyedszázada kezdtem el a fejfákkal foglalkozni. Előbb szinte csak kötelező feladatként, majd egyre nagyobb érdeklődéssel és elhivatottsággal.

1982-ben, az Ybl Miklós Műszaki Főiskola átszervezésekor – ahol az Alaptárgyak Tanszékén docensként rajzot tanítottam – nekünk, tanároknak kötelező volt valamilyen önképzési feladatot vállalnunk. A választható témák közül hozzám legközelebb a néprajz állt, így én egy ide kapcsolható témakört, a Hajdú-Bihar megyei temetők népi faragású sírjeleinek, a fejfáknak a felkutatását és regisztrálását vállaltam.

A rohamosan pusztuló sírjeleket megőrző gyűjtőmunka közben folyamatosan tanulmányoztam az idetartozó szakirodalmat. Ahogy gyarapodtak gyakorlati tapasztalataim és elméleti ismereteim, elkerülhetetlenül egyre mélyebbre ástam magam őstörténetünk kutatásába, saját megfigyeléseimet összevetve a nálam avatottabbak írásaival.

Végül arra jutottam, hogy a fejfáknak óriási jelentősége lehet néptörténetünk és hagyományaink megismerésében, ezek ma is létező tárgyi bizonyítékai Kárpát-medencei őshonosságunknak. Ugyanis ahogy vizsgálni kezdtem, hogy mi is a fejfa, honnan eredhet és vajon mióta él a fejfaállítás szokása, szinte meghökkentő felismerésekre jutottam.

Szeretném az érdeklődő olvasót is végigvezetni ezen az úton, hogy maga vonhassa le ezeket az izgalmas következtetéseket. Megosztani az olvasóval a felmérő munka élményét, a felismeréseimet és következtetéseimet, kitérve munkám otthoni fogadtatására is és persze ízelítőt adva az elkészült albumból.

Mivel a Főiskola kihelyezett levelező tagozatos csoportokat is oktatott Békéscsabán, Szolnokon és Egerben, így Hajdú-Bihar mellett éveken át alkalmam volt kutatni e vidékek temetőinek a fejfáit is.

Az órabeosztásom miatt gyakran heti három alkalommal is végezhettem a felméréseket. A helyszínelések egy-egy napot vettek igénybe temetőként. Általában felekezetenként külön található a régi egyházi temetők, a kivezető utak mentén, a faluszéleken. Sok faluba többször is el kellett mennem, mert nagy volt a temető, vagy például Balmazújvároson hét külön sírkertet kellett feljárnom.

A megközelítési lehetőség szerint haladtam sorban a helységeken. Kialakult munkamódszerem szerint a falvakban legelőször a helyi önkormányzatnál (régebben tanácsnál) jelentkeztem. Itt adatokat, tájékoztatást kértem, amit mindenhol készségesen, sőt örömmel és büszkén adtak. Utazásaim alkalmával sok személyes élményem volt, szinte mindenütt akadt valaki, aki mesélni tudott a temető múltjáról, emlékművekről, sírkápolnákról, az ott nyugvó neves személyekről.

A munka során alakult ki, hogy milyen eszközökre van szükség. Egy A/5-ös spirál notesz, toll, 2 méteres mérőszalag, tájoló és fényképezőgép – mindez egy válltáskában elfér.

A helyszínen felmért adatokat otthon A/5-ös méretű kartonokra 1:10 léptékben felszerkesztettem, tussal kihúztam, és vízfestékekkel színeztem, a fejfa valós színének megfelelően.

Évekkel később a már gazdag gyűjteményt megmutattam Kiszely István antropológusnak, amikor a főiskolán előadást tartott távolkeleti útjáról. Kedvező véleményt mondott a gyűjteményemről, és arra biztatott, hogy készítsek belőle albumot.

Ettől kezdve A/2-es lapokon összesítő rajzokat is készítettem változatlan technikával. A díszkerettel is ellátott lapokon térképvázlaton bejelöltem a temetők helyét, a helység címerét, történetét, adatait és a felmérés idejét. A keretet alul-felül plasztikai, kétoldalt virágozási motívumokból összeállított sordísz alkotja. A fejfákat két nézetükkel ábrázoltam Monge vetülettel, rekonstruálhatóan, a környezetet érzékeltető staffage elemekkel.

Az elkészült lapokról a főiskola Kulturális Bizottsága támogatásával színes fénymásolat készült, melyekből Hegedűs Zsolt kolléga kiállítást rendezett. Dr. Ujvári Zoltán, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének vezetője mondott megnyitót.

Munkámmal a Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága néprajzi pályázatán első díjat kaptam.

Részt vettem a Henry Ford Alapítvány Hagyományőrző Nemzetközi Pályázatán is, amelyen különdíjjal jutalmaztak, ezt a Magyar Tudományos Akadémián vehettem át.

A Milleniumra, Árpád apánk hazajövetelének emlékére szerettem volna megvalósítani az album kiadását. Ehhez szponzort kerestem, szétküldve mintegy száz referencialevelet.

A megyében a Kulturális Bizottság elnökéhez, Lukovics Andrásához fordultam.

Hiába bírálta el azonban a kéziratot igen kedvezően Balassa Iván akadémikus az előző évben, a megyei Bizottság által felkért két lektor, Vajda Mária múzeológus és Barta Elek, az egyetem néprajzi tanszékének akkori új vezetője nem javasolta az album kiadását, mondván, hogy így is „dugig vannak fejfa témákkal”.

Budapesten az Akadémia elnöke, Glatz Ferenc az Akadémiai Kiadóhoz küldött a kézirrattal, ahol másnapra választ is adtak, mely szerint „akár holnap elkezdjük, négy nyelven, csak hozzon 20 millió forintot.”

Így nem lett az egészből semmi, ami nagyon elkésérített. A menyem vigasztalt meg azzal, hogy „Ne búsuljon Papa, majd az Úr gondoskodik róla, ha szükség lesz rá.”

Egyedül Boros Péter Országépítő Alapítványa nyújtott konkrét anyagi támogatást. Ebből tudtam egy-egy fénymásolt példányt ajándékozni a Debreceni Református Kollégiumnak, a Városi Könyvtárnak és a Déri Múzeumnak.

Az egyetlen kézzelfogható eredmény, hogy a millennium alkalmával megjelent „Hajdú-Bihar évszázadai” című kötetben egy fejezetet állíthattam össze tanulmányom felhasználásával.

A munkát az album kiadásának elmaradása ellenére folytatom. Sőt, kutatásomat kiterjesztettem a Felső-Tiszavidékre is Aggtelektől a Körösökig, hiszen a megyehatár nem esik egybe a régészeti és néprajzi területtel. Azóta már elkészült Szabolcs-Szatmár-Bereg megye feljárása és kézírata, jelenleg is járom Borsod-Abaúj- Zemplén, Békés, Szolnok és Heves megyéket.

Felméréseim kiegészítése miatt gyakran előfordult, hogy vissza kellett mennem ugyanabba a temetőbe. Sajnálatos, hogy gyakran az általam évekkal azelőtt már felmért fejfáknak nyomát sem találtam (pl. Hajdúszoboszlón).

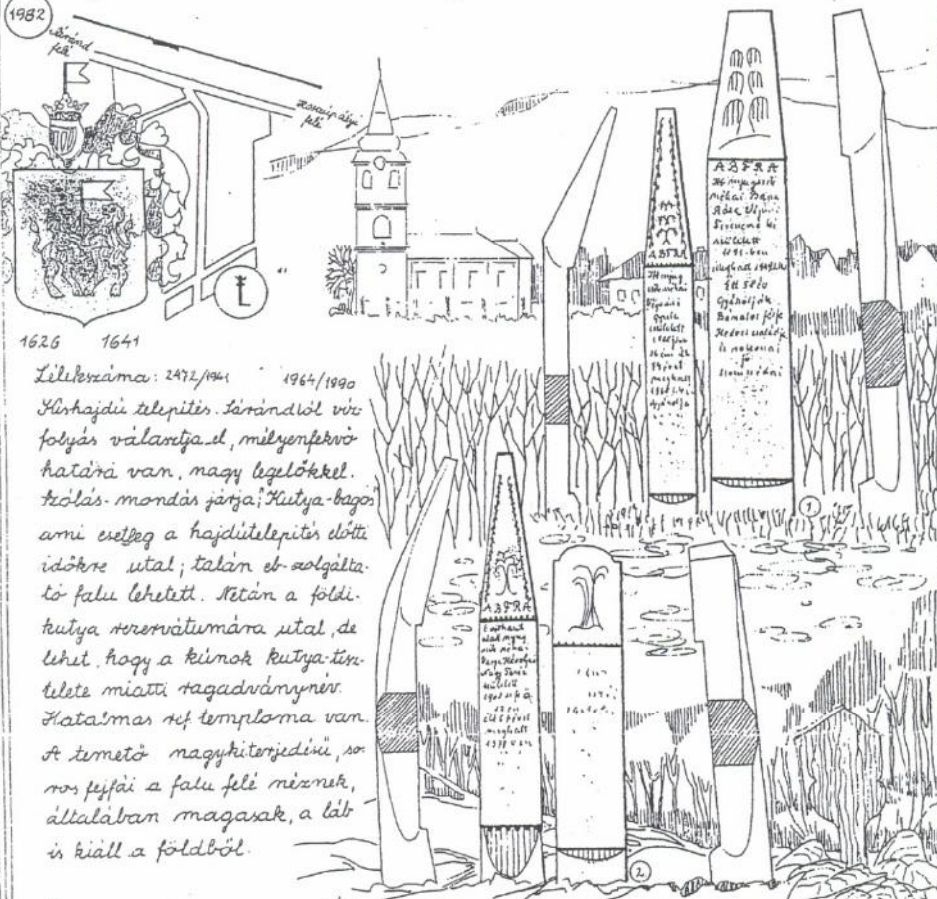
Ebben a természetes pusztulás mellett – hiszen százévesnél öregebb fejfát alig találtam – sajnos jelentős szerepe van az emberek érdektelenségének és tájékozatlanságának.

Az utóbbi évszázadban a magas kultúrájú síremlékeket csak kevesen engedhették meg maguknak és egyre inkább a műkö sírjelek terjedtek el a szép, faragott fejfák helyett is.

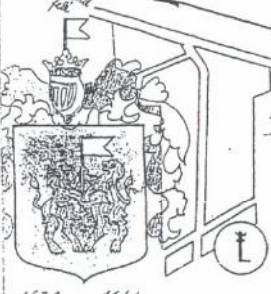
Ennek köszönhetően a régi, ligetes sírkertek sivár, szinte raktárszerű temetőkké válnak. A fejfaállításhoz kapcsolódó hagyományok mindinkább kivesznek. Még leginkább a kisebb, szegényebb és eldugott helyeken lévő sírkertekben találunk fejfás temetkezést, így az apró falvakban gazdag Tisza-könyök tájékán és Aggtelek környékén.

Ugyanakkor a jobbmódú lakosság körében az utóbbi években szórványosan előfordul új, iparművészeti jellegű fejfák használata. Az ezeket hivatásszerűen faragó emberek, iparművészek általában birtokában vannak a szükséges néprajzi ismereteknek.

Bár albumom kiadására a belátható jövőben nincs kilátásom, ám munkámat semmiképp sem érzem hiábavalónak. Napról napra csökken ugyanis a lehetőség, hogy megőrizzük mind nagyobb mértékben romló és pusztuló fejfakincsünk formáit, üzenetét.

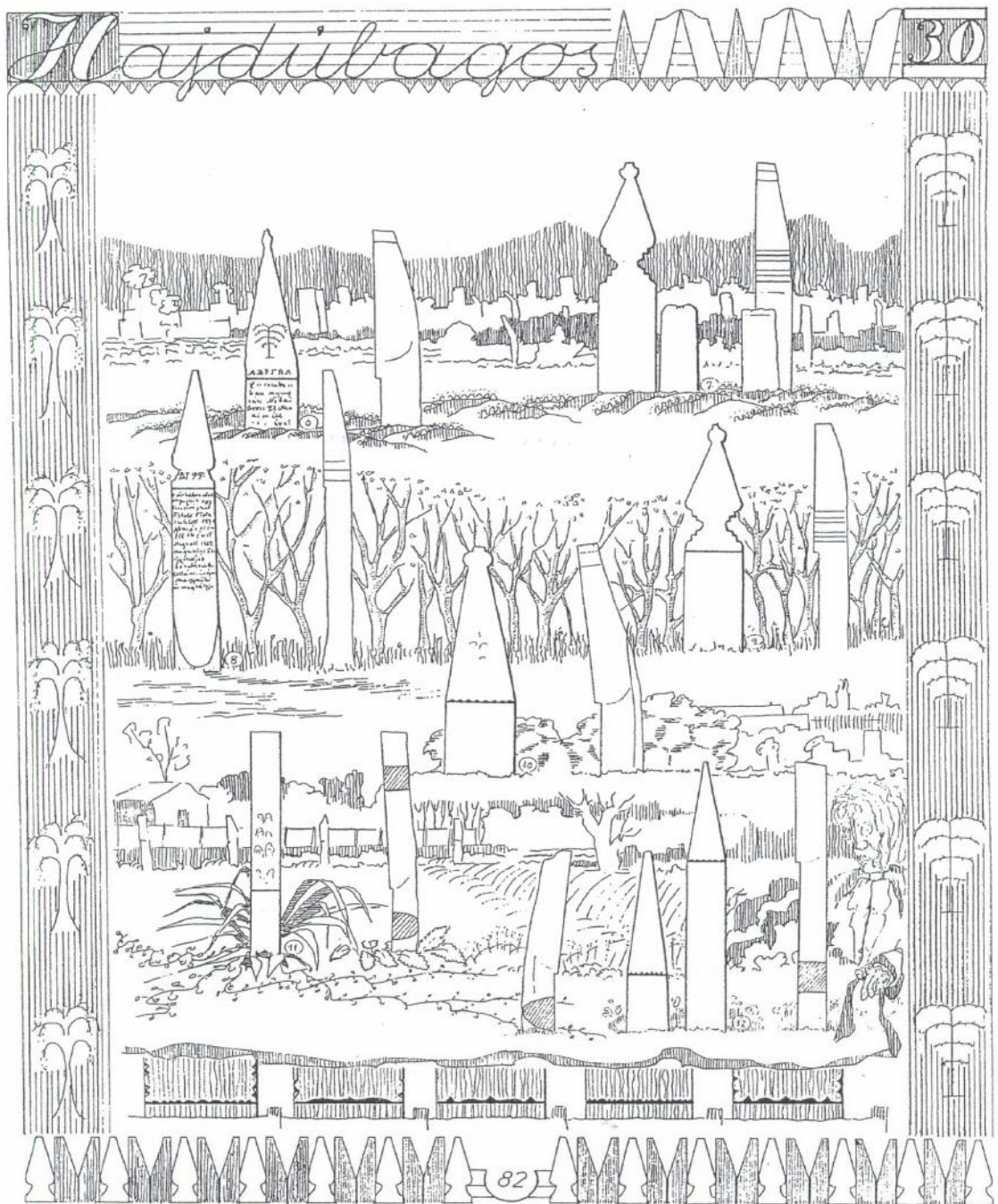
1982

1626 1641

Lélekszáma: 2472/1941 1964/1990
 Hajdubagosi telepítés. Térrendről víz-
 folyás válsága el, melynek fekvő-
 határa van, nagy legelővel.
 trólis-mondás járja; Kutya-bagosi
 ami esetleg a hajdútelepítés előtti
 időkre utal; talán el-szolgált-
 tó falu lehetett. Kitűnő a földi-
 kutya rezervátumára utal, de
 lehet, hogy a kismok kutya-ten-
 teltéle miatt ragadványrész.
 Katalmas ref temploma van.
 A temető nagykitérjedésű, so-
 nos fejfái a falu felé néznek,
 általában magasak, a láb-
 is kiáll a földből.

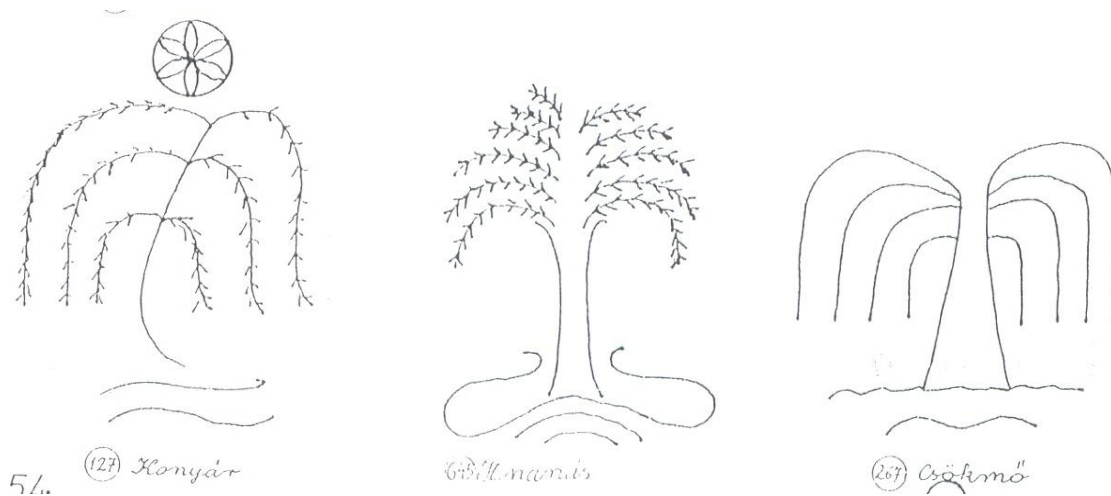

- 23. -

A munkám igen érdekes része volt az anyag rendszerezése, elemzése, amit a gyűjtéssel párhuzamosan végeztem.

A fejfák morfológiai, topográfiai és etimológiai elemzése mellett elkészítettem a fejfákon szereplő személyek névjegyzékét és kigyűjtöttem a homlokvéseteket, a virágozási motívumokat.

Eközben jutottam arra a felismerésre, hogy a homlokvésetek szerkezete az emberi arc felépítésére emlékeztet. Az életfa található közepén, melynek törzse az orrot jelképezi, a kétfelé nyíló lombja a szemtájékokat, a felső részén helyezkedik el a harmadik szemet jelentő svasztika vagy rózsavirág, a füves talaj a száját, az alatt a hullámvonalak, a víz az ember állát rajzolja ki. Ez a fejfák legelvontabb része, az emberi arc szerkezetének elnövényesedett absztrakciója.

A fejfák homlokvésetein (virágozásán) gyakran felismerhető az emberi arc szerkezete

Az elemzéshez, értelmezéshez fontos tisztázni, mit nevezhetünk fejfának.

Tágabb értelemben fából készült sírjel, mely fogalomhoz hozzátartoznak a deszkából készült, táblás fajták, a keresztet formázók vagy például az esztergályozott és az obeliszkyszerű síremlékek. A fejfák tág körébe sorolhatjuk a kopjafát is.

Ebben az általánosabb értelemben használatosak a fejfára a „fejféja”, a „bánatfa” a „fütül való fa” elnevezések is.

Térjünk ki a „lábfa” meghatározásra is. Ez a sír láb felőli részére ferdén leszúrt egy vagy két rúd, melyet a koporsó sírhoz szállítására használtak és a halottnál hagyják, mivel „az az övé”. Kiálló vége általában faragott. A lábfa, bár lehet nagyobb is, mint a fejfa, de nem tekinthető sírjelnek, hanem temetési kellék.

Az én kutatásom tárgyát azonban a szűkebb értelemben vett fejfa képezi. Mit értsünk ez alatt?

Formailag és jelentésében is jól körülhatárolható sírjel a fejfa. Olyan plasztika, melynek – akár egy fülkeszobornak - eleje, oldala és többnyire alig megmunkált hátoldala van. Rögtön állapítsuk meg azt is, hogy antropomorf jellegű, fej- törzs- és lábrészre tagolódik. Innen már csak egy lépés, hogy megfejtsük jelentését is: az ősök szobrának, bálványának vagy idolnak egyaránt tekinthető.

A fejfaállítás szinte máig megmaradt hagyománya épp így lesz az ősoket tisztelő hitvilág ékes bizonyítéka.

A formai eltérésen kívül épp ez az, ami a legfőbb különbség a kopjafa és fejfa között. A kopjafa ugyanis körplasztika, mely bármely oldalról nézve hasonló látványt nyújt, tehát nincs eleje, „arca”. Az őst jelképező fejfával szemben pedig a kopjafa lándzsát, kopját vagy dárdát, tehát valamilyen harci eszközt szimbolizál.

A Kárpát-medencében jellegzetes fejfaállítás tehát az őstiszteletből fakadó hitvilágnak a megnyilvánulása, de ennek megfelelőjét – például a Kunkovács László által felkutatott „kőemberek” formájában - fellelhetjük tőlünk keletre is, Kínán át a Salamon-szigetekig.

A terepen folytatott felmérő munkával párhuzamosan tanulmányoztam a szakirodalmat. A Déri Múzeumból Módy György támogatásával az 1800-as évek végétől megjelent Ethnográfia teljes sorozatát át tudtam nézni.

Nagyon tanulságos volt. Sokan végeztek áldozatos munkával kutatásokat itthon és külföldön. Ugyanakkor láthattam, hogy teljes zürzavar uralkodik a szakterületen és egy csomó légből kapott vélemény látott napvilágot.

Még a XX. század elején a témával legkorábban foglalkozó néprajzosok, Solymosy Sándor, Domanovszky György, Gombócz Zoltán, Lükő Gábor, később Zentay Tünde tudtak legelfogulatlanabb véleményt megfogalmazni.

Mindamellettt tévedés volt, hogy a lappföldi csónakos temetkezéssel rokonságba hozták Szatmárcseke fejfáit. Errefelé ugyanis a sekély vizeken használt ladikforma volt használatos, mely cseppet sem hasonlítható ezekhez a fejfákhoz.

A szatmárcsekei csónakos fejfa elnevezés tehát csupán ragadványnév, mely csak Domanovszky és Bitzó Ilona levelezése nyomán terjedt el, a fejfaforma azonban - későbbi felismerésem szerint - a pásztorember alakjára utal.

Visszavetette a kutatást, amikor a tényszerű megállapítások helyett kezdetét vette a különböző elméletek gyártása, melyben elől járt Visky Károly és egyre inkább eluralkodott a félremagyarázás, melyben igyekeztek lejáratni a „nagy öreg” néprajzosokat.

Így például a kopjafa sírjel mivoltát is megkérdőjelezte, amikor azt próbálta bizonygatni, hogy az csak kellék, a kopják letámasztására szolgáló tartófa.

Szinte a legutóbbi időkig kiható nagy vitát kavart a fejfák származási ideje. Miután anyaga idővel elpusztul, százévesnél idősebb fejfát természetesen keveset lehet találni. Azonban teljesen komolytalan ebből azt a következtetést levonni, hogy előtte nem is volt szokás a fejfaállítás.

A 60-as, 70-es években a nép által továbbra is megbecsült fejfakultúra ősiségének és vallási jelentőségének tagadásával politikai okokból igyekeztek a materialista szemléletet és az antiklerikális törekvéseket szolgálni.

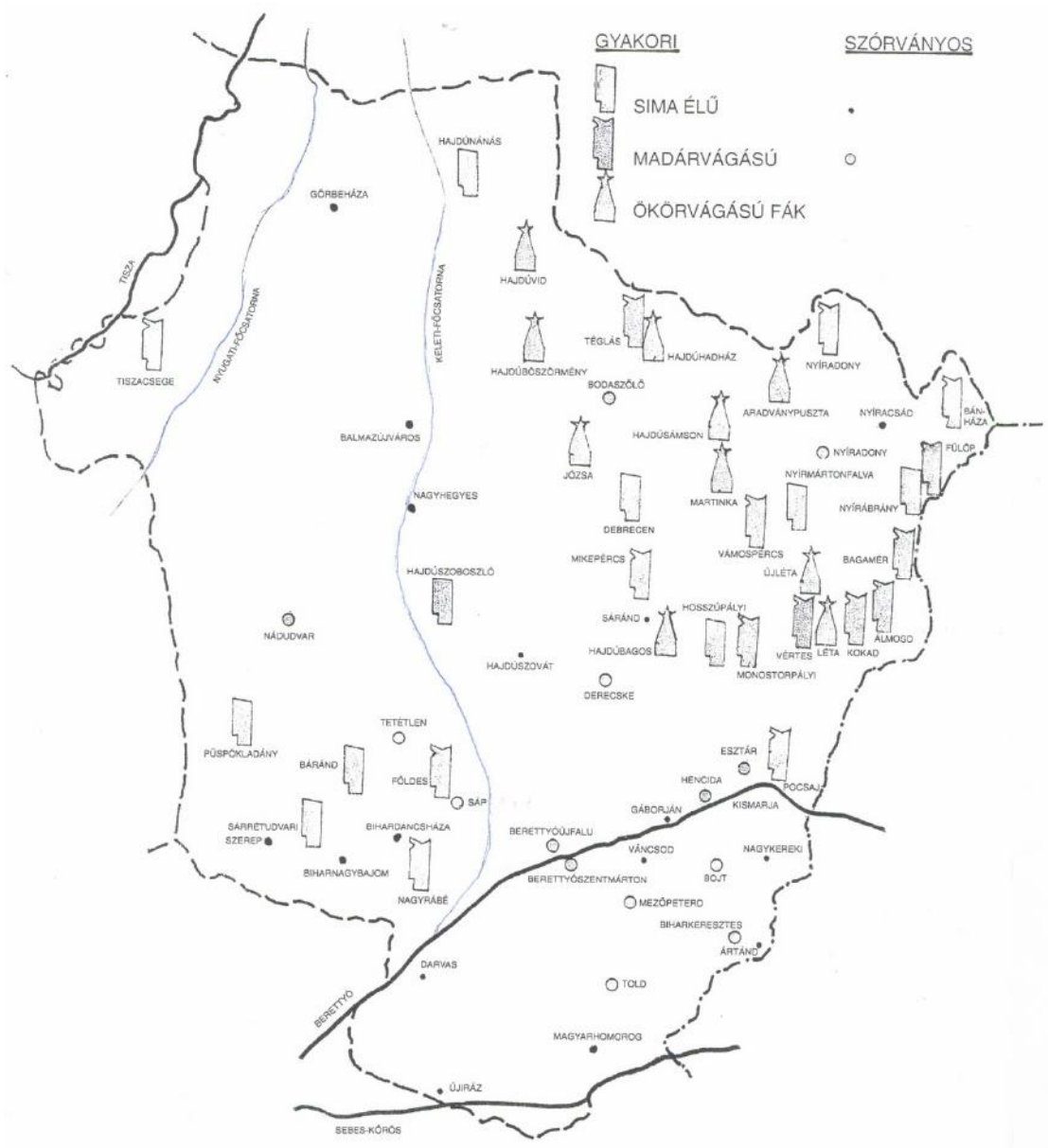
A számos materialista jellegű vitairattal szemben a Confessio c. református folyóirat 1975. évi számaiban megjelent Koczog Ákos református lelkész nagyívű tanulmányosorozata, melyben a sírjel-állítás globális szokására hívja fel a figyelmet. Mellesleg megemlíti, hogy egyes hajdú-bihari fejfákön néhol galamb faragványok találhatóak. Felhívja a figyelmet arra,

hogy a katolikus egyház által megtűrt fejfán a Szentléleknek vélt galamb valójában pogánykori ősi szimbólum. Számomra ez igen fontos momentum volt és a későbbiekben nagyban hozzásegített a fejfák jelentésének felismeréséhez.

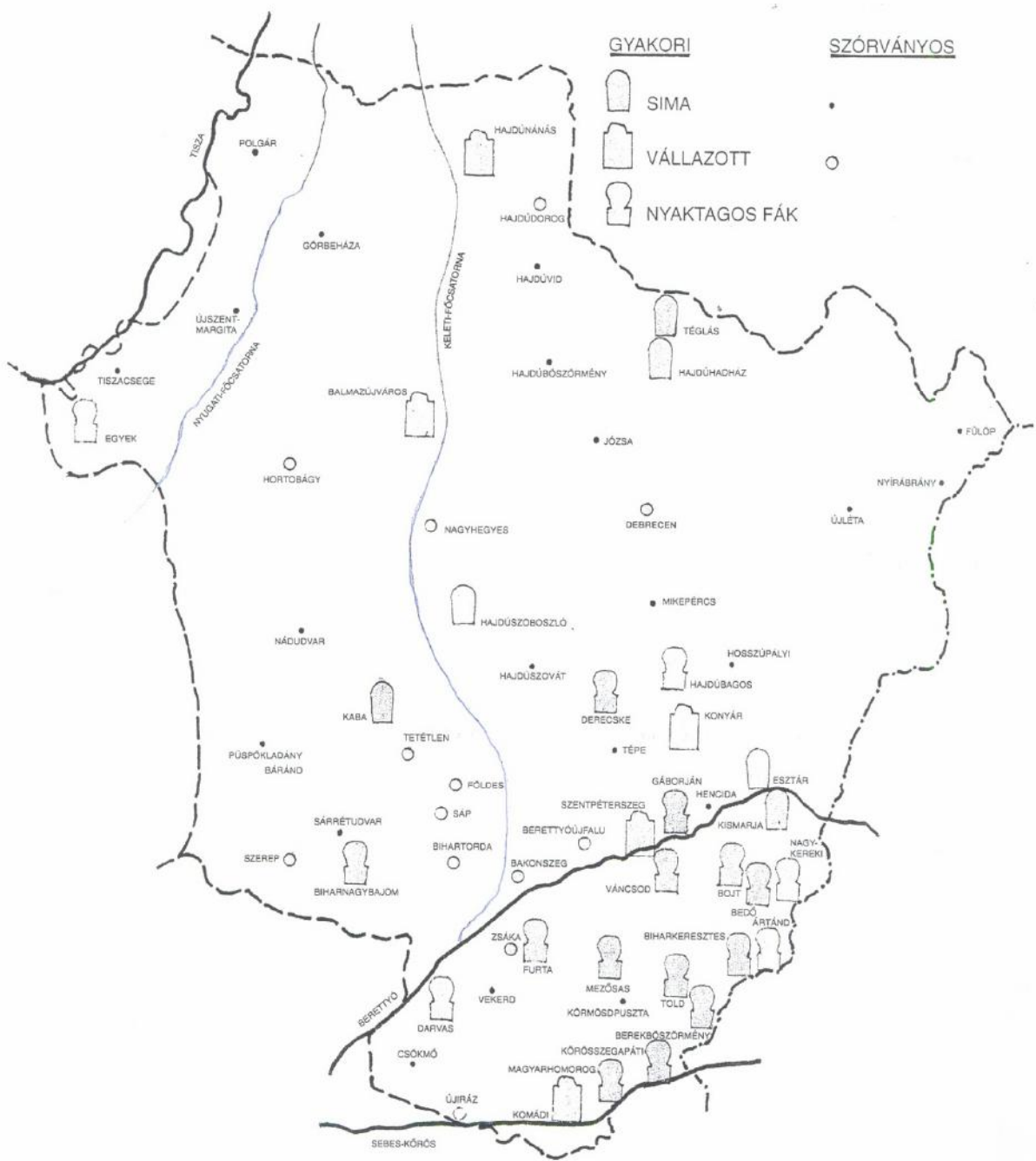
A fejfát a totemhit világában létrejött totemnek vagy bálványnak kell tekintenünk, mely a legrégebbi időktől az ősök tiszteletét fejezi ki. A természethez igazodó életnek része őseink megbecsülése, tisztelete. Ennek volt jele a legősibb kultúrákban a totem ill. bálványállítás és – imádás szokása. Hiába tiltották, hiába torzították jelentését, a fejfák sírjelként a mai napig őrzik ezek emlékét a Kárpát-medencében, egyben bizonyítva ezzel a szokást megőrző népünk őshonosságát e vidéken.

Régóta elfogadott tény, hogy a legősibb eredetűek a Hajdú-Biharban található fejfák. A terepjárás során megfigyeléseim többek között ezt is alátámasztották, egyúttal pedig magyarázatot találtam számos régebben felvetett, illetve bennem felmerült kérdésre is. Rendszerezve a fejfák formai kialakítását, véseteit, az egyes tájegységekre jellemző különféle típusok rajzolódtak ki előttem, melyeknek nagy jelentőséget tulajdonítok. Például ebből lehet következtetni az adott területen uralkodó totemhitre.

A Felső-Tiszavidék északi részén lekerekített fejű, „kerekállású” alacsony fejfák, a déli részen felül ék alakúra fűrészelt, „élrevágott” magas fejfák gyakoribbak. Előbbiek ott élő gyalog pásztornépeket, utóbbiak lovas nemzetséget feltételeznek.

Az élrevágott fejfák szóródása és gyakorisága Hajdú-Bihar megyében

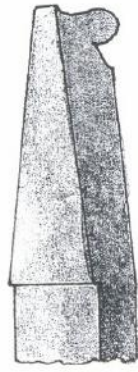
A kerekállású fejfák szóródása és gyakorisága Hajdú-Bihar megyében

Bakonszeg

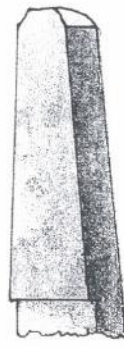
Hajdúsámson

Nádudvar

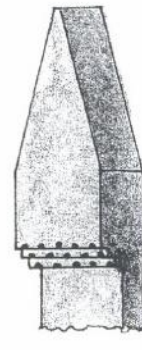
Furta

Berettyó-szentmárton

Esztár

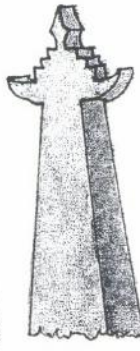
Balmazújváros

Hajdú-böszörmény

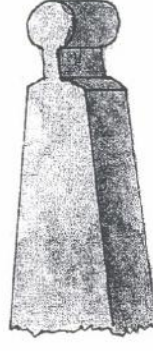
Hajdú-böszörmény

Hajdú-böszörmény

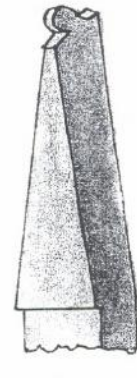
Hajdú-böszörmény

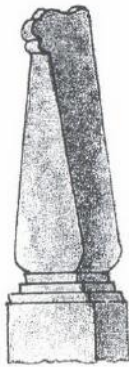
Bánháza

Bagamér

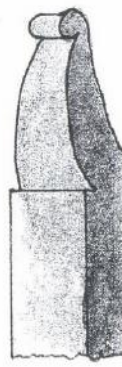
Álmosd

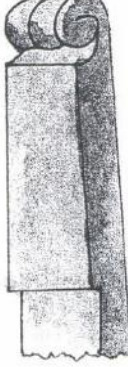
Kokad

Monostor-pályi

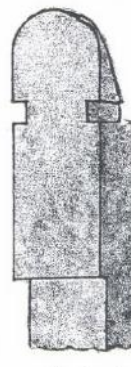
Bánháza

Zsáka

Berettyó-szentmárton

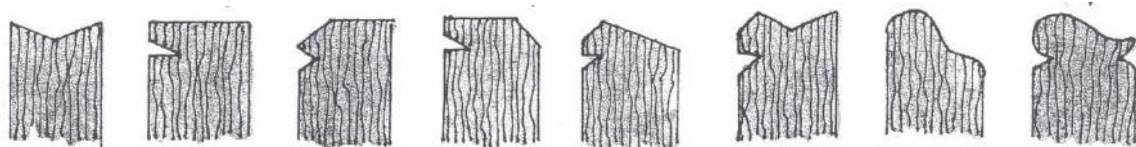
Ártánd

Berek-böszörmény

Jellegzetes fejfaformák és csúcscsúcsok

Még munkám elkezdése előtt, térképkészítés céljából jártam a mikepércsi temetőben, ahol már akkor feltűnt, hogy a fejfák tetején szokatlan csapások, faragások találhatók. Csak utóbb, az Álmosd és Bagamér környéki temetők fejfáinak csúcspdízét látva ismertem fel, hogy ezek a Koczog Ákos által említett galamb motívum leromlott maradványai.

A fejlődési ívből rekonstruálható például a kuporgó vagy az ágaskodó madár motívuma

Felvetődött bennem a kérdés, hogy előfordulnak-e másfajta csúcspdízek is? Ezért kutatásom során külön figyelmet fordítottam a csúcspdíz maradványokra, és azok szóródására, amelyekből rekonstruálni lehet az ősfomat, mely egy adott terület totemjele lehetett. Térbeli kiterjedésük és plasztikájuk együttesen segít ráismerni ezekre. Töredékes formájukban is be tudtam azonosítani Hajdúsámsonban a kígyó, Tiszafüreden a kos, Hajdúböszörményben a tulok, Kokadon az eb, Körösszegapátiban a ló, Nádudvaron a csiga attribútumait.

Minden bizonytalanságot további azonosítások is lehetségesek. Mivel ezek totemjelek, bátran kimondható, hogy a fejfák totemoszlopok. Szóródásuk lehet családra, nagycsaládra, hadra vagy akár nemzetségre utaló kiterjedésű.

A fejfák megfigyelésével sok olyan megállapítás, következtetés tehető, melyek gazdagítják a korai időkre vonatkozó ismereteinket.

Van még felmérhető gyűjtőterület is, de főleg felfedezni való összefüggés. A fejfakutatás a néprajzzal, régészettel, hittudománnyal egységes szemléletben kezelve hozzájárulhat néptörténetünk jobb megismeréséhez és ezáltal nemzeti identitásunk erősítéséhez.

Emiatt is fontosnak tartanám és remélem, hogy – noha erre pillanatnyilag kevés az esély – munkám eredménye idővel a teljes album kiadása által közkinccsé válhat.

A teljesség igénye nélkül, az alábbiakban olyan településeket mutatok be, melyek temetőiben viszonylag jól felismerhetők a totemjelek. Egyúttal a helységek néhány írott illetve szóbeli hagyományára, nevezetességére is kitérek, melyekre a helybeliek hívták fel a figyelmemet.

A Felső-Tiszavidék fejfái Hajdú-Biharban

Debrecen

A megyeszékhely, a „Kálvinista Róma”. Nevezetes fejfaformája az „apáca-főkötős” sírjel, melynek fejrésze erősen előredőltre faragott, arca szinte rejtve –mint az apácáknak. Rajzolata, vésete barokkos vagy magyaros alakot ölt.

Álmosd

Honfoglaláskori település, Bocskai hajdúi itt verték szét a császári sereget. Mintaszerű temetőjében jól látható a madaras csúcsdész eredeti formája is. A faluban található a Kölcsey, Miskolczi és a Péchy család kúriája.

Ártánd

Ősi település, korábbi neve Disznósd. Régi temetője egy kunhalomra települt. Főképp kerekállású, rézelt nyaktagos és púpos hátú fejfái vannak. Egy lábát állítanak. Árpádkori lovasvitéz sírját találták meg a faluszéli sóderbányában.

Bagamér

Határában földikutya rezervátum található. Méltóságteljes görög-katolikus temploma mögül fásor vezet a temetőbe. Sok kuporgó és ágaskodó madár formájú csúcsdész töredék ismerhető fel. Az áll vonalát jelölő eresz fölött pálcátags és hullámvonalak rajzolódnak ki.

Bakonszeg

Ősi nemesi település. Az út mentén Bessenyei György testőr emlékparkja és szobra, hátrébb a Nadányiak sírszobrai állnak. A temető tizedbeosztását kijelölő táblájából ma is megvan néhány darab. Fejfái többnyire vállazott kerekállású fák. Ottjártamkor még találtam százéves fejfát.

Balmazújváros

A kivezető utak mentén hét temetője van. Kerekállású fejfáinak jellegzetessége a tarkó és az ajak, pálcátagos eresszel az áll jelölése, a homlokív pártaszerű kialakítása. Élrevágott fejfák is fellelhetők.

Bánháza

A Bory nemzetség székhelye volt. Leomlott templomának romjain az utolsó földesúr építtetett újat, római katolikust. A templomhoz felvezető hosszú lépcsősor mentén néhány sírjel sorakozik, melyek közt szokatlan módon fejfa is van. Csúcsdésze jól felismerhető ágaskodó madár.

Báránd

Vasút menti régi temetőjében egy síron 4-5 fejfa is van. Köztemetőjében jellegzetesek az életkor szerint színesre festett fák. Érdekeség, hogy a Szovjetunióból repatriált Nagy József dízsírt kapott.

Berekböszörmény

Idelátszik a közeli monostor, ahol a kunok Kun László királyt megölték. Csak itt található a püspöksüvegszerűen megnyújtott kerekállású fejfák, melyeken az eresz fölött lépcsősen rézelt a válltag.

Berettyószentmárton

A herpályi kultúrához tartozó ősi település. Határában szarmata temető fekszik. Fejfái csúcsa taréjszerűen élezett közepén csapszerű toldalékkal.

Berettyóújfalu

A nagy kiterjedésű város korábban járási székhely volt. Fejfáiról Sándor Mihályné számolt be. Általában kissé konvergáló fejű fejfái vannak, legalább 7 temetőjéről tudunk.

Biharkeresztes

Kerekállású fejfái ferdén többszörösen réselt füles sírjelek. Gyakori a kovácsolt-vas sírjel.

Biharnagybajom

Zömmel kerekállású fejfái karcsúsítottak és válluk van. Itt nyugszik Szűcs Sándor a Sárret helytörténésze. Padmalyosan temetkeznek, lábfát nem állítanak, gyakori a mondókás szöveg.

Bihartorda

Ligetes temetője kerekállású, vagy csapos fejfákkal elszórtan telített. Magaslatán sírkápolna áll, lejtőjén végig téglakerítéses izraelita sírkert van. Homlokvésetein gyakori a flamboyant köteg.

Bodaszőlő

A zeleméri templomrom közelében fekvő település. Boda Katalin a közeli várban lakott. Romantikus történetét Jókai Mór örökítette meg. Hosszúfejű, élrevágott fejfáin tárcsás csúcsdiszkek vannak.

Csökmő

Temetője szikes talajon van, ezért igen mély sírokat ásnak. Padmalyosan temetkeznek. A fejfák alacsony hasábok, a kettős lábfák magasabbak és dőltek, ezek uralják a temetőt.

Darvas

Kis-Sárret menti település. Református temetőjében gombosfejű sírjelet találtam. A görögkatolikus temetőben még a magyar neveket is orthodox módon írják, például: Jovan Fekete.

Derecske

Egy évig itt volt katona gróf Széchenyi István. A temető elején van Hágen Ignác családi sírkápolnája, csöszlakás, és a harangláb. Itt ápolnak két második világháborús német katona sírját. A kerekállású fejfák vállazottak, néha fülesek. Helyi jellegzetesség, hogy a feliratok poncolt betűkkel készülnek.

Egyek

Az ősidők óta lakott település közelében húzódik a Tiszai gázlóhoz vezető, fákkal szegélyezett kőkori „só útja” maradványa. A közeli „fekete erdő” koromfekete törzsű fái és a benne lakó kék vércsék állománya az utolsó jégkorszak idejétől folyamatosan itt él. Uradalmi központ volt a Vaj család egykori vadászkastélya. Az ellenreformáció idején 140 család menekült ide és 20 évig éltek az Árkus patak partján földkunyhóban, nem adva fel helvét

hitüket. A Felvidékről idekerült jómódú családok házait pávafarkas ornamentikájú oromdeszkrát, úgynevezett „vértelék” díszíti. A falu zömmel katolikus vallású.

Esztár

Hosszúfejű sírjelei a felső harmadban konvergálnak, tarkójuk kihúzott.

Földes

Régi temetőjében többnyire élrevágott fejfák találhatók.

Furta

Egyenesállású ék, vagy kerekállású fejfái mögött gyakran szépen faragott lábfák vannak. Gyakori a koronás csúcsdész és több rangjelző csillag is van.

Gáborján

Többnyire hasábfejű fejfái vannak. Füleztet kerekállású, vagy csapos, esetleg élrevágott, nyaktagos, böszörményi típusú sírjel is van.

Hajdúböszörmény

A hajdani Hajdu Kerület központja volt, a hajdú kapitány székhelye. Két temetője van, Keleti és Nyugati, ezeket harminc évenként váltakozva használják. A Nyugati temetőben a legutóbbi váltáskor színesre festett „virágozott” koporsó maradványokat találtak. Jellemző fejfái: erőtelejes, nagyfejű élrevágottak, tetejükön különféle csúcsdíszekkel, pl: Nap, lándzsa, levélhegy, bimbó, porzó és kifésülő virágmintázatú. Ez összefüggésben van a korábbi tisztségviselők különböző beosztásával.

Hajdúnánás

A kerekállású sírjelek fejét esztergált rátétekkel keretelik az arc körül, fülkéket képezve ezzel az eljárással.

Hajdúsámson

Magas, élrevágott fejfáinak a tetejét hullámosra vágják, ami kígyóra, vagy tarajra emlékeztet.

Hajdúszoboszló

Dízsírhelyein a hőforrás felfedezője, Pávay Vajna János, valamint a háború alatt elhurcolt nagyharang helyére öntetett 12 mázsás harang pótlását biztosító Tóth Sándor és felesége Egri Eszter hamvai nyugszanak. A temető kerekállású fejfáinak élet körbelyalulják, „holozzák” amit a tarkó felől is megismételnek.

A város Vénkerti temetőjében néhány fejfának „kettős fejű, Jánus-arcú” alakot adnak, melynek egyik fele kerekállású, másik fele élrevágott. Ez fordítva is előfordul. Mivel a város, s lovas hajdúk települése volt, valószínű, hogy a ló és lovas együttes jelölése érhető tetten.

Hencida

Élrevágott nyúrga fejfái között több madárvágású is van.

Hosszúpályi

Régi temetőjében néhány élrevágott fejfa tarkóján csiga csúcsdíz található.

Józsa

A Gönczi Pál utca 134 szám alatti ház kertjében 17 igen régi zsidó sírkő van. Védett, zárt hely. A falu régi temetőjében több fejfa arca „megsöréltelt,” furdanccsal díszített, amiket méheknek mondanak.

Kaba

Mindkét temetőjében hatalmas kerekállású fejfák vannak, amelyeknek anyagát a vasuttól ingyen kapják a konzerváló műhely selejtéből.

Kismarja

A falun keresztül vezet az országút Nagyváradra. Fontos stációja volt az útnak a nép nyelvén „Samarjának” emlegetett csárda. A környék birtokosa Zádori Mária grófnő volt, de ő a birtokát kimérette a falu lakosainak. A temetőben egyaránt van élrevágott és kerekállású fejfa. A falu templomából került elő Bethlen Gábor fejedelem pecsétje.

Kokad

A vasútmenti öreg temetőjében magas, élrevágott, lépcsős nyakbefűződések fejfák találhatók. Csúcsdiszük vaskos, kushadó kutyára emlékeztet.

Komádi

Kerekállású fejfái közül sok lépcsős vállú, nagy lábás sírjelek.

Konyár

Kerekállású fejfáinak homlokvéseteit már 1919-ben felgyűjtötte Zoltai Lajos a Déri Múzeum őre. Neves motívuma a „molnárpogácsa” nevű svasztika.

Körösszakál

Kerekállású fejfái mellett magas, nyújtott fejű lábák vannak.

Körösszegapáti

A közeli monostorban ölték meg a kunok V. Kun László királyt. Kerekállású fejfái és magas lábái vannak. Itt találtam olyan sírjelet, melynek proporcionális helyén az áll oldalán zablavéset van.

Magyarhomorog

Egyedülállóan sajátos „kalapos” fejfáin keresztcsökevény található.

Mezőpeterd

Temetője előtt római katolikus sírkápolna, ajtaja fölött kőcímerrel. A címerben egészalakos vitéz, fegyverére támaszkodva. A címer tetején lévő sisakon gyűrűt tartó holló ül. A temető bejáratánál a Gázsy és Petneházy család hatalmas, közös kriptája van, oromfalán két címerrel. Ezen bajvívó oroslánok küzdenek páncélsisakban. Építtetője Gázsy A...? császári

és királyi aransarkantyús lovag, huszárezredes. A temetőnek kevés kerekállású fejfája és magas, hatszögű láb fája van.

Mikepércs

Rövidfejú, élrevágott sírjelein itt találkoztam először madár-csúcsdész maradványokkal.

Monostorpály

Öreg temetőjében élrevágott, nyurga sírjelek vannak, tarkó tájékukon csigás kihúzással. Homokos temetőjét gondosan gereblyézik, hogy a vadak nyomai meglátszódnak. A fejfák felírataiban gyakran szerepel a „testvérem” megszólítás.

Nagykerek

A falu közepén áll a Bocskai vár. Református temploma tornyában őrzik azt a harangot, melyet a törökök hurcoltak el és 1917-ben leltek meg Erdélyben. A falu határában 1604-ben verte szét Örvendy Pál 300 hajdúval a császári sereget. Temetőjében zömmel válltagos kerekállású fejfák vannak.

Nagyrábé

Élrevágott, de elcsapott végű fejfáin gyakori a hosszú mondókás szöveg. A pofasík élet legyalulják.

Nádudvar

Ósi szállásterület a **Hortobágy déli szélén. A „kontyos” temetők középpontja. Sok temetője van. A falun kívül eső ugynevezett Csukás temetőben nazarénus fejfák is találhatóak**

. Pofasíkjaikon évszámot jelölnek. A volt vasútállomás mellett van egy lezárt temető. A Kocsordos temetőt már teljesen felszámolták.

Nyíradony

A régi temetőjében egyszerű, élrevágott fejfái mellett gyakori az előre volútás „kosfejű sírjel. A nyugati temetője bejáratánál két kőobeliszk áll bádoggal angyalok maradványaival. A baloldali angyal kezében trombita van a jobboldalinak zászló. Beljebb áll egy középkereszt a következő felírással: 1930-ban emeltette az Amerikába szakadt Vedres János és neje Erdei Flóra. A temető keresztjei közepén monogrammos, szívalakú cigányszöggel /kovácsolt szög/ ácsoltak. Neves sírjele van hatalmas kosfejjel a Kálnay családnak: Csaba 1924-31-ig, mellette az apa és párbajban elesett fia nyugszik. A gyermeket véletlenül lőtték meg.

Nyírábrány

A falu szélén van a klasszicista Eördög kastély, amely most iskola. Temetőjében kevés csúcsdész maradvány és egy előre-hátra is volútás fejfa van.

Nyírmártonfalva

A fejfák virágozását 1937-ben Domanovszky György mérte fel.

Pocsaj

Régi görögkatolikus temetőjének szélén izraelita rész van. Egy fejkövön található a következő felirat: Öhebaum Jakab hősi halált halt hazájáért és királyáért 1918. január 3-án. A temető középkeresztje fedeles pléh-Krisztus. Madárnyomos fejfái is vannak.

Polgár

Római katolikus falu, házain pávafarok díszítésű vértelkek vannak. Református sírkertjében néhány kovácsoltvas sírjel látható.

Püspökladány

Fejfái többnyire kerekállásúak, a talpfatelítő telepről kerültek ki. Élrevágott Szűrös Lajos fejfája. Homlokán az életfa alatt három rangjelző csillag van.

Sáp

Élrevágott fejfái között madárvágású is kerül.

Sáránd

Temetőjében sírkápolna áll. Laposan élezett fejfái gazdagon virágozottak.

Sárrétudvari

Sírijai DNY-i tájolásúak, fejfáik között kevés a csúcsdíszes.

Szentpéterszeg

Zömök fejfái sima kerekállásúak. A régieket perzselik. Lábfát és koszorútartó rudat is tesznek a sírra.

Szerep

Temetője egy faluszéli kúnhalomra települt, többnyire élrevágott fejfákkal.

Tetétlen

Régi temetője igen kiterjedt, ligetes, bozótos hely, csipkebokrok között repkénnyel befutott fákkal. Nincs rátemetés.

Téglás

A falu közepén szép parkban fekszik a francia forradalom elől idemenekült Dégenfeld család kastélya. Ugyancsak ők létesítették nem régen a falutól távolabb eső új temetőt hatalmas családi síremléssel. A régi temetőben jellemző a vállazott kerekállású fejfa.

Tépe

Régebbi fejfái élezett, füles, kerekállású sírjelek.

Tiszacsege

Komp átkelőhely a „só-utjának” végében. Ősi halászfalu, még most is találunk a faluban előgádoros, paticsfalú házakat. 1883-ban épült zsellérháza ma falumúzeum. Határában hőforrást találtak. Vértelkes házakat is építenek. A fejfáinak csúcsdísze ágaskodó madár.

Told

A falu Arany János ősi eposzának színhelye. Kerekállású fejfáinak oldalán folyóvíz díszítést is látunk. Lábfaí magasak.

Újiráz

Néhány csapottvégű fejfája között egy alföldi típusú is van.

Újléta

A falut 1865-ben Balmazújvárosról idetelepült lakosság hozta létre. Élrevágott fejfái között madárvágású, lándzsahegyű csúcsdíz is van

Vámospércs

A Telegdi család sírszobrai az ábrányi úti temetőben állnak. Nyitókövén olvasható: Ez a temető kezdődött 1846-ik év május 6-án Fagyal Julianna elhunytával. A temetőben jókora sírkápolna áll. Fejfái élrevágottak többféle csúcsdíszel.

Váncsod

Nyurgafejű sírjelein igen szép életfa-vésetek találhatók.

Vekerd

Rác, majd román betelepítésű falu, Zsáka résztelepülése, főként görögkatholikus lakókkal. A temető szép, gyepes terület, új részén főként kereszttek, a régin fejfák vannak. A vallásváltás népszerűség cseréire utal. Fejfái kerekállásúak.

Vértes

Salétromfőző hely volt. Temetőjében nyugszik Irinyi János a foszformentes gyufa feltalálója. Sok nyaktagos madaras fejfa található.

Zsáka

A falu közepén áll a Rhédei kastély. A régi református temetőben több előre volutás fejfát láthatunk.

A PÁRTA

(Magyar Adorjántól kapott levél részlete)

„Mikor tehát ama „*Napnyugati király*” *követe* azaz a vőlegény által küldött leánykérő, a „*Napkeleti király*” házánál, vagyis a leányos háznál megjelenik (ez elnevezések azért voltak szokásban, mert ennek mythologiai alapja volt, amit másutt fejtek ki, de később bármily kitalált című „király”-ról lett szó, mindig, ha az illetők csak szegény parasztok voltak is), mondván, hogy őt ura küldi, aki erre jártában e „*királyi ház*” legszebb ékességét megismerte, s eljegyezte, most őt azért küldte, hogy annak kezét számára megkérje. Ekkor az apa (ő a Napkeleti király) azt feleli, hogy hát a követ mutasson jelet, hogy ő valóban Napnyugat királya követe. Ez fölmutatja az almát, amelyet a leány adott volt jegyesének, szerelme jeléül. Az almát a jelenlévő, vagy behivatott leány is meg kell nézze, mire föl is ismeri, hogy ez valóban az, amelyet ő adott és amelybe nevét be is karcolta volt. De az apa még nincsen eléggé meggyőződve, mondván, hogy sok egyforma alma van és leánya nevét más is belekarcolhatta. Azt kérdi a követtől, vajon Napnyugat királya tudja-e, hogy a leány testén mely titkos jelek vannak. A követ feleli: „Bizonyára tudja, s meg fogom kérdezni.” Ezzel „a követség” távozik. Másnap visszajönnek és a követ mondja: „A királyleány testén két aranycsillag és egy ezüstholdacska van.” Erre az apa meglepetést színélve a leányát kérdezi, ez igaz-e? Mire a leány szemlesütve feleli, hogy igaz. Ezután következik az apa belejegyezése és a többi.

Őseinknél egymagú gyümölcsök himségi, a többmagúak, amilyen az alma is, nőiségi jelképek voltak. Ezért adott tehát a leány almát, esetleg aranyozottat, avagy narancsot: „aranyalmát”. Tény, hogy a szűznél az anyaméh fejrésze tökéletesen kerek almához hasonlít, amelyen csak egy igen kicsi kerek nyílás van, holott a már szült nő anyaméhe nyílásán hegedett szakadások vannak. A nép az anyaméh fejrését „aranyalma”-nak nevezi. Meg kell jegyezni azonban, hogy ilyesmi, valamint sok más megismeréshez őseinknek nem volt szüksége sem boncolásra, sem műszaki, vagy orvosi eszközökre, mert táltosaik között voltak „látók”, akik szemüket behúnyva: látták azt, amit *lát*ni akartak, azaz, hogy (itt a „Bevezetés”-ben már említett) *harmadik szem* segítségével nem csak a test belső részeit, szerveit voltak képesek látni, hanem még sok mást is. Ilyen *látókról* Erdélyben fiatal koromban magam is hallottam beszélni, akik például csonttörést azért tudtak orvosnál jobban helyreállítani, mert ők a bőrön és húson át is a csontokat, ha akarták, látták. (L.: *Ethnográfia* folyóirat 1914 évfolyam 317. oldalán: „*Látók*.”, ahol olvasható: „... *embertársai belső részébe is úgy lát, mintha nyitva volna előtte.*”)

Ha régen nálunk egy leány valamely legényt szeretett és neki almát ajándékozott: ez már eljegyzési jel is volt, mert annak jelképes értelmét régen a nép még tudta. Ez tehát a bibliabeli „Éva almája” igazi értelme, amiről azonban a zsidók már semmit sem tudtak, amiértis a Bibliában ennek értelme már el is fordult. Ellenben mai népmeséinkben még fönmaradott azon indíték, amelyben egy királyleánynak sok kérője van. A király palotájába összehívja valamennyit, mire a leány azáltal jelöli meg, akit vőlegényül választ, hogy a kézben lévő aranyalmát annak adja át. Világos, hogy *ez indíték ősrégi és még azon időkből származik, amelyekben a legtöbb nép még nőelvi volt*, amelyekben a nőknek voltak előjogai, s ők választhattak maguknak férjet. A Biblia az ehhez hasonló regét tehát Kánaán fajunkbeli őslakóitól vette át, de ezen indíték értelme ismerése nélkül, mivel e titkos értelemről őseink az idegen hódítóknak ugyanúgy nem szoktak volt beszélni, mint ahogy népünk embere, asszonya a néprajzi anyagot gyűjtő néprajztudós „uraknak” sem beszél soha...

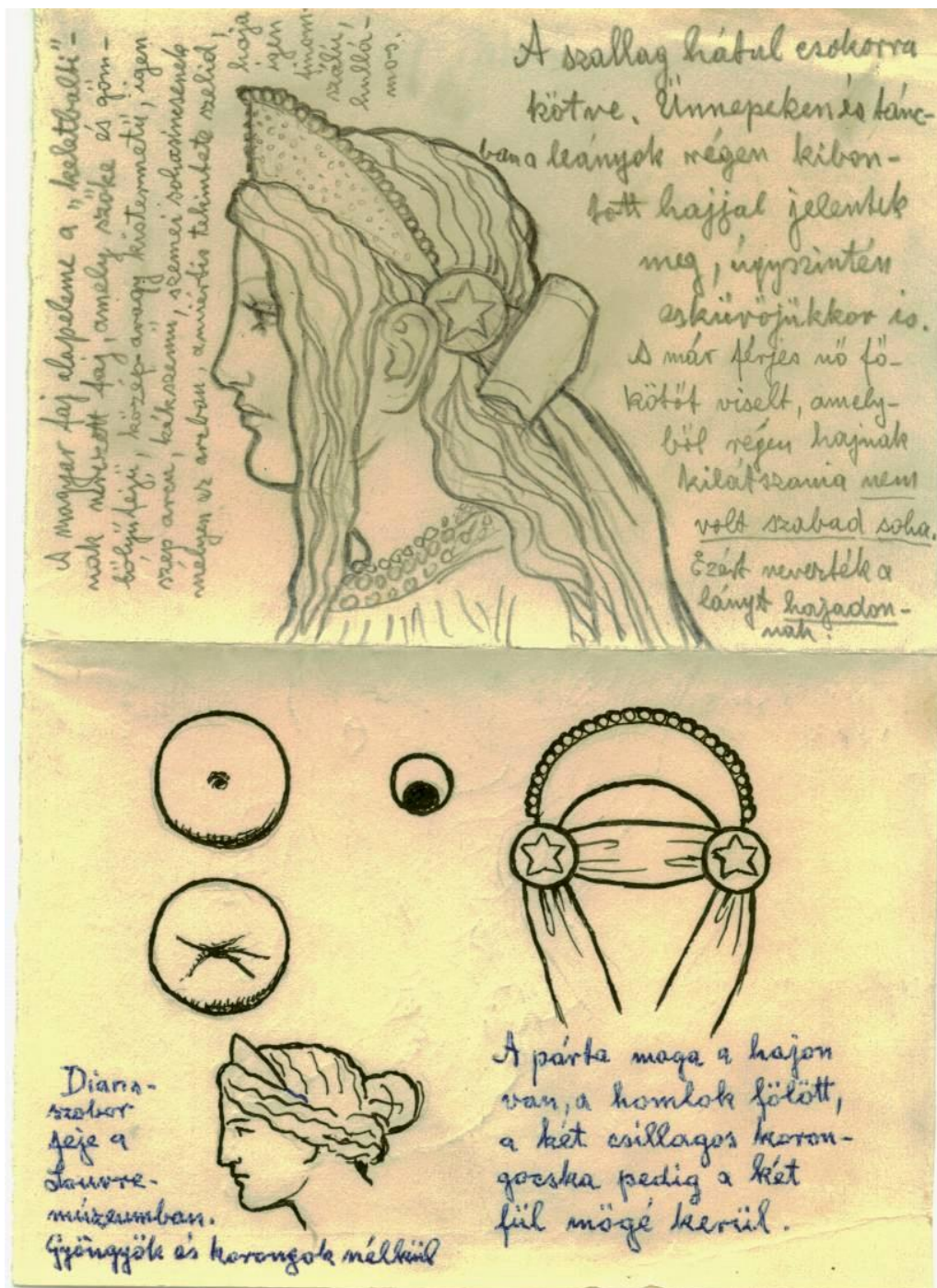
Csakhogy nem csupán a leány szokott volt szerelme jeléül almát adni, hanem a legény is a leánynak. Azt beszéltek pedig, hogy az almát el nem fogadnia nagy gorombaság, durvaság lett

volna, de ha azt csak a kezében tartogatta, ez azt jelentette, hogy a legény nem tetszik neki. Ha az almát meg is izlelte, ez azt, hogy a legény udvarlását szívesen fogadja, de mást még semmit. Ha azonban, miután az almába harapott, ezt a legénynek is nyújtotta, hogy az is harapjon belőle, ez már szerelmi vallomást jelentett... A legény almaadása tehát, ősnépeinktől átvéve és nálunk *mai napig is még élő népszokásban meglévően*, azonos a görög mythológiában is fönmaradott „Paris almája” indítékával, amely szerint már férfi választ a három nő közül, ami tehát már hímelvi fölfogásról tanúskodik. A „*két aranycsillag*” és az „*ezüstholdacska*” magyarázata pedig a következő:

A magyar szűzek régebben fejükön a *pártát*, a szűzesség e jelképét viselték, amely holdkaraj-alakú volt. Őseredetében többnyire csak virágorokból állott, aminek emlékezete élt másutt is a menyasszonyi „myrtuskoszorúban”, de okvetlen fehér virágból. De készült náluk régen a párta szabályos holdkarajalakúra, nyírfakéregből is. A nyírfa kérge fehér, síma, hajlékony és felülete hártás. Ékesítették ezt gyöngyvirággal is, de fölső szélére mindig fehér bogyókat, avagy gyöngyvirágbimbókat alkalmaztak, végig egy sort. Később készült e párta ezüsből is és igazgyönggyel ékesítve, de mindig fehér volt és a Holdat is jelképezte. Csak amikor már jelképes értelmei feledésbe mentek, készült más színűre is. A párta két hegyéhez egy-egy kerek korongocska volt erősítve, amely pártát a fején megtartó szallag megkötésére szolgált. E korongokra volt egy-egy csillag ábrázolva, eredetileg csak a szintén nyírfakéregből való korongok fehér felületéből úgy kimetszve, hogy a kéreg vörös belseje csillagalakúan kilátszódjon, utóbb pedig, amikor a párta ezüsből készült, már aranycsillagokkal.

Csak hogy a párta nem csupán a Hold jelképe volt, hanem a szűzességé is, valamint jelképes értelmet kapott a két „*aranycsillag*” is. A két csillag a lány két emlőjét, illetve két csecsbimbóját képezte, míg a párta meg: a szűzhártyát (*membrana virginalis*), amely valóban kicsi holdkarajalakú, a szűzesség bizonyítéka, mivel ennek elszakadása nélkül közösülés lehetetlen, mert a szeméremnyílást majdnem teljesen elzárja.

Tudvalévő pedig, hogy a görög mythológiában a Hold szűz-istennője Artemis (a rómaiaknál Diana) volt. Márpedig őt fején a magyar leányokéval teljesen azonos alakú diadémmal, azaz tehát *pártával* ábrázolták volt. Ezt tehát a görögök és rómaiak a Görög Félsziget, illetve Italia fajunkbeli őslakóitól örökölték, csak azt nem tudták már, hogy mi köze van a holdkarajnak a szűzességhez, ismét azért, mert a leigázott őslakók, akiktől ezt átvették, a titkos értelmét velük sohasem közölték. Görögül *parthenos* = szűz; de a görögök már azt sem tudták, e szó honnan származik, holott világos, hogy ez valamikor *pártás*, *pártaviseelő* volt. A görögben e szó teljesen elszigetelten, rokonszavak nélkül áll, ahogy a nyelvekben az idegenből átvett szavak állanak. Holott a *párta* szónak a magyarban több rokonalakú és rokonértelmű mása is van. Ilyenek: *part*, *pártázat*, *párkány*, *perem*, de jelenti a párta szó maga is valami kiálló szélét. Amiből következik, hogy valamikor a szűzhártya magyar neve *párta* is lehetett. (Megjegyzem, hogy avar szócsoportunk szerint *párta* ugyanaz, mint kőrös szócsoport szerint *hárta*, *hártya*.) És a valóságban is a szűzhártya egy kis *perem*, vagy *pártázat*, amely egy nyílást szegélyez. De ezenkívül a *párta-fejű* is a leány fején valóságos *pártázat*, *párkány*, *perem*-ként áll. Mindebből tehát világosan következik, hogy a *párta* szó nyelvünk ősi szerves része.

A görögöknél és rómaiaknál a pártá két korongja már teljesen hiányzik, teljesen feledésbe ment, míg felső szélén a gyöngysor néha még előfordul, de ennek értelméről már semmit sem tudtak, holott a magyar nép ennek — titkos — értelmét máig is tudja. E gyöngysor elsősorban is a *harmatot* jelképezi. Ezenkívül sok népi hagyományunk a harmatot a Holddal is kapcsolatba hozza, aminek természetes oka az, hogy borús éjszakákon harmat nincsen és a Hold sem látható, derűs éjszakákon van harmat és látható a Hold. De a harmat: nedvesség is és így a nedvességet is jelképezi. A női nemi rész és így természetesen szűzhártya is, mindig kissé nedves. A *harmat*

reggelenként a növényeknek különösen a levelein, és pedig nagyobb csöppekben mindig ezek fölfelé álló szélein, rezgő gyöngyszemként van, ahonnan azonban ezek a legkisebb érintésre is lehullanak. Ugyanígy pedig a leány is, ha nem tud magára vigyázni, szűzességét igen könnyen elveszíti. A harmat pedig valóban az érintetlenség jelképe is, amiértis nyelvünkben ma is a „harmatos” szavunknak „érintetlen”, azaz tehát „szűzi” értelme is van. Erről szól a népdal is:

***Harmatos a babám pártája széle,
leverem én minden csöppjét estére.***

Ezt esküvők napján dalolták, de: sohasem a vőlegény maga, ami hiszen nem lett volna szép, hanem barátai, az ő nevében, mókázgatva. Esküvője napján a nő pártáját utóljára viselte, azután soha többé, hanem csak a főkötőt.

Hajnalban, különösen rózsák szirmai fölső szélén, mivel ezek itt hülnek le éjjel a leginkább, vannak a legnagyobb harmatcsöppek, míg a szírom, avagy a levelek fölületén is vannak, de sokkal kisebbek. Ugyanígy például Kalotaszegen napjainkig is a párta fölső szélére nagyobb gyöngyszemet varrtak, fölületére pedig aprókat.

Ámde: a harmatot így megfigyelni, s aztán ezt a szűzességgel, érintetlenséggel és a pártával így kapcsolatba hozni, mindezt a pártán ki is fejezni csak igen finom, költői lelkületű emberek teheték. Durva emberek ilyesmit észre sem vesznek, ilyesmi iránt érzékük nincsen és költészetük, ha van is, ez is csak durva, véres és borzalmas dolgokat fejez ki, amelyek nélkül számukra semmi sem volna: érdekes. De még több lelki finomság kellett ahhoz, hogy mindez csak TITKOS maradjon, amiről csak titkosan, suttogva szólottak egymásnak olyanok, akik egymással meghitt bizalomban voltak.

Viszont bizonyos még az is, hogy mindez így nem alakulhatott ki sem csak századok alatt, de még néhány ezredév alatt sem, hanem csakis igen sok ezredév alatt, aminthogy ezért találjuk meg ennek nyomait már a görögöknél is, de már megértetlenül, aminthogy a görögök már sem a partenosz szó értelmét, sem a pártáét, azaz a diadémét már nem tudták, amiértis asszonyok fejére is alkalmazták, s még kevésbé volt tudomásuk a párta kerek korongocskáiról, avagy csillagairól, avagy a párta gyöngyei értelméről.

Mindezekről művemben még igen sok mást is elmondok, amit itt kihagytam, valamint elhagyom a népmeséinkben még igen sokat szerepelő azon indítékról, hogy a lány testén lévő titkos jelek „két aranycsillag és egy ezüstholdacska”, de hogy erről néha még az is mondva, hogy „két füle mögött van a két aranycsillag és homlokán az ezüsthold”, ami tehát már a pártára vonatkozik. Különösen a pártáról, az annak fölső szélére, a gyöngyök mögé alkalmazott búzakalászok értelméről is volna még sok- sok elmondani valóm....”

*

Adhat-e a világ minden aranya nagyobb dicsőséget egy leánynak e pártás, harmatos életnél, mely Isten áldásának befogadására, vállalására készíti fel? S lehet-e nagyobb dicsősége egy fiatalembernek, mint ezt a szépséget ápolni, megőrizni, s álmait majd ennek tudatában beteljesíteni? Az ilyen magyar lelkülettel várt áldásról tudják szülei, hogy valójában királyi gyermek, s életét e szerint éli majd...

6. Nevelési alkalmak: életünk minden perce. Nem kell hivatalos engedélyre várni a magyar erkölcsstan, nyelv, történelem, néprajz, néphagyomány tanítására.

Fontos: embertársaink öntudatának, önérzetének feltétlen támogatása

Belevenni: Ósregéinket – Cs.sz., Tündér Ilona és Magor, Csaba, -- Párta és néhány ósima

Megbeszélés: hol, hogyan, mit lehet most azonnal teljesíteni

Feladat: Adatgyűjtés saját lakóhelyünkről

*

A **hajnali ima** tested-lelket tisztít, s az anyagi való nem gátolhatja a lélek Isten kereső röptét:

*Én felkelék jó reggel hajnalba,
Kimosdódám minden bűneimből,
Mekendőzém arany kendőcskémvel,
Kimenék ajtóm eleibe,
Föltekinték nagy magos mennyégbe,
Ott láték egy kápolnát,
Kűjjel irgalmas,
Bellül kegyelmes...”* (V.1514 Mekényes, Baranya megye/Léscped, Moldva)

Reggeli imádság

.....
*Már megvirradván éj után
Kérjük Isten leborulván
Hogy münköt ez nap fáradván,
Bűnbe(n) ne ejcsen a sátán,
úgy foljon nyelvünknek szállása
Ne halaccék duffolása
Szemeinknek nyergelása
Világ hívságait ne lássa,
Min' távol tiszták lehessünk,
Távozzék minden restségünk,
Józan legyen eledelünk,
Jóra forduljon testiünk,
Hogy ez a nap jól elnyugoggyék,
Bódog reánk következék,
Világtól szívünk búcsúzzék,
Egy Isten tőlünk áldozzék,
Dicsőség az Istennek... (V.617)*

MOSDÁS KÖZBENI IMA

*Dicsértessél óh áldott víz,
Ki megmostad az én gyarló testemet,
Mosd meg az én bűnös lelkemet!
Dicsíret neked örök Atyaisten!
Ki az egész világot teremtetted,
Áldott a te neved,
Áldott a teljes Szentháromság
Most és Mindörökkön örökké ámen.*

(V.1:75 Somberek, Baranya/Hadikfalva, Bukovina.)

TÖRÖLKÖZÉS KÖZBENI IMA

*Felkelek én szép piros hajnalban,
Megmosdottam arany folyóvízzel
S megkendőztem Mária kendővel.
Feltekintek boldog mennyországba...*

Napját a magyar a kora-hajnal tiszta fényében kezdi, arany folyóvízben mosdik, Mária kendővel törölközik. Nincs az a király, aki nagyobb dicccsel övezhetné magát, mint népünk minden egyes tagja. Testi-lelki tisztasága tudatában állandó Isten-közelben tudja magát, s nemcsak feltekint boldog mennyországba, de bele is lát. Nem vakhit, de egy teremtő élet közvetlen kapcsolatán alapuló lelki tudás ad erőt. A „hitős” magyar ismeri Istenét.

ESTI IMA

Éjtszakáit a következő szavakkal ajánlja Isten kegyelmébe:

*A nap lement
És sötét lett
Kérjük azér szent fölsíged
Az éjcekát oltalmazza
Házunk népünket.
Pusztuljatok hát rossz álmok,
Sátány lódulj és ne állj ott!
Hol Isten őriz híveit
Ki győzelmet kinek biztosít.
Engedd ezt hatalmas Isten
Fölsígedet kérjük szépen
Kit az Ige Szent Lélekkel
Istenünknek ismerünk el. (V.1:177 Zsére.)*

VILÁGBÉKÉÉRT — MEGNYUGVÁSÉRT — VÉDELEMÉRT VALÓ IMÁK

...

*Hálát és köszönetet mondok neked vérző Krisztusom!
A családom nevibe, az egész világ nevibe,
Születésed óta kereszthalálodig,
Minden szenvedésér', vércseppjeidér', fájdalmaidér'*

*Amit mi érettünk végbevittél a Golgotán és a keresztfán,
Mi azt neked nem tudjuk meghálányi, azért légy imádva,
Áldva,
Dicsőítve,
Magasztalva,
Szeretve,
Tőlem és mindenkitű'
Annyiszor ahány csillag az égen, vízcsepp a tengerbe,
Fűszál a réten, porszem a földön, levél a fákon, hófehely télen,
Amennyi teremtett lény van a világon,
Annyiszor légy imádva,
Áldva, dicsőítve, magasztalva, szeretve tőlem és mindenkitül most és
mindörökkön örökké ámen.*

....

*Légy nekünk
Igazgatónk,
Kormányzónk,
Vezérünk,
Ügyvédünk,
Védelmezőnk,
Testi lelki bajainkban megmentőnk,
S minden szükségleteinkbe segítségünkre,
Add meg Urunk mindnyájunknak a hitet,
A reményt,
A szeretetet,
A szelídséget,
Az alázatosságot,
A békességet,
Az egyetértést,
Áldás, hála,
Áldja meg az Atya
A Fiú,
A Szentlélekúrsten,
Az ő szent áldása szálljon mireánk, és az egész világra most és mindörökké
ámen. (V.1:677 Bükkszenterzsébet, Heves megye.)*

Egy Nógrád megyei, Hasznos községből való imádkozó a következőket vallja: „...*Hát eztet szombaton legjobban. Szombaty nap. Hát ha kéri a Szűzanyátú', mer ugye benne van az Urjézus szenvedési, aztán, amit a Szűzanyátó' kér, azt megaggya, hát ugye most legjobban kérjük mink is a békét, hozzá mongyuk mindig, hogy a világbékét aggya meg az Úristen.*” (V.1:81)

A következő imát „... *lefekvés előtt, vagy bármikor, ha megijedek... valami olyan dolog előadja magát, hogy hát magamnak lelki nyugvást akarok, akkor eztet mondom én. Bárhol! Ha nem hangosan, magamban...*” adja át nekünk egy **tokaji** imádkozó:

*Föld szülte Annát
Anna szülte Máriát*

*Mária szülte világ megváltóját,
Aki ettől nagyobbat szül
Az árthasson nekünk.*

CSODASZARVAS

**Amott gomolyodik nagy gomolyag felhő,
Abból támad elő Csodálatos szarvas**

**Csodálatos szarvasnak ezer ága-boga,
Ezer ága-bogán ezer égő gyertya**

**Ezer égő lángjuk az égi Csillagok,
Gyújtatlan gyulladnak, oltatlan alusznak**

**A fölkelő Napot szarva között hozza
Arany Hajnalcsillag a homlokán ragyog,**

**Ahány szőre szála annyi Csillag rajta,
Ezüstös telt Hold szűgyéről világlik... (V.9:116-7)**

Fentiek szerint tehát a Csodaszarvas agancsai azonosak magával az Életfával.
Ósi balladáink, ősi imádságaink szerint a távolban kerekedő fekete felhőből tűnik elő Csodaszarvasunk.

*Nehol kerekedik egy kerek dombocská...
Ihon nevelkedik egy arany almafa...
Amott vagy on egy tó-állás... (V-1:300)*

*

*Amott kerekedik egy kis kerek kápolna,
Benne imádkozik a szép Szűz Mária
Paradicsomban csendítének
Egy csepp vér lecseppent... (V.1:300)*

Amint Csodaszarvasunk ága-bogán gyújtatlan gyulladnak az égi gyertyák, a csillagok, úgy e következő imatöredék is a következőket mondja:

*Nyisd meg Uram nyisd meg mennyeknek kapuját,
Hogy dicsérhessük meg áldott szent nevedet.
S a mennyei harang mint húzódnak, szólnak;
S a mennyei gyertya mint gyújtódnak, gyúlnak.
Madarak repdesnek, angyalok kerülnek,
S be vannak kerítve gyémánttal, s ezüsttel...(V.1:700)*

TURUL

Füves puszták lakói jelvilágában a Csodaszarvast az „**Égen menő szép madár**”, a napok és korok körét egymásba fonó napmadár, a Turul cseréli fel, ki szárnya alatt hordja a fény teremtő és romboló erőinek jelképeit, Magort és Hunort.

*Fehér rózsza mária
Gyönggyel gyökerezik,
Virággal virágzik.
A mi házunk négy szöglete,
Négy szíp őrző angyal őrizzetek
Szíp kerek forogjatok
Szíp csillagok csillámlatok,*

.....

*Virág szülte szent Annát
Szent Anna szülte Máriát,
Mária szülte szent fiát,
Kitekintek napkeletre,
Ott látok egy szíp csillagot
Kívül aranyos, belül kegyelmes
Abba fekszik Krisztus Urunk...” (V.1:451)*

Istenfia Krisztus a Napban fekszik, a föld teremtése előtti nyugalomban, erő és anyag tökéletes egyensúlyában.

ÉGEN MENŐ

*Égen menő szép madár
De nem madár szárnyas angyal
Szárnya alatt szent oltár
Szent oltárban igaz hit
Igaz hitben Boldogasszony
Kelet felől tekint a Nap
Ott látta az ő szent fiát
Térdig vérbe könyékig könnybe
Egy csöpp vére lecsöppenik
Az angalok fölszették
Krisztus Urunk elejbe vitték... (V.1:238)*

*

Dr. Németh Kálmán

Százezer szív sikolt. Hazatért és hazavágyó magyarok verőfényes Golgotája.

Második kiadás, Zenélő kút könyvműhely – 1943 – Bácsjózseffalva. Márton Lajos festőművész rajzaival és táblájával.

Globus – Papp Géza, Szabadka, Bem u. 12 – telefon: 6-29

Dr. Németh Kálmán székely származású; szülői örökségként a csángók sorsának jobbra fordítását vette vállaira orvos édesapja példáját követve, s erre szentelte egész életét. Mint katolikus pap titokban járhatta csak meg a csángó vidékeket, hogy lelki támaszt vigyen a látszólag elfelejtett, idegen elnyomás alatt szenvedő magyar néphez. Naplószerű pontossággal írt megemlékezéseiből hozok most néhány részletet.

RÉSZLETEK.

Napjainkban gyakran esik szó csángó testvéreinkről. Eredetükre nézve máig is tartja magát a MTA által teremtett és ápolt hivatalos történelmi nézet, mely nevük téves értelmezéséből a csilingelő, csalinkázó, vándor étellel akarja a csángókat összekapcsolni anélkül, hogy őket magukat megkérdeznék. (Nyomatékkal felhívom a kedves olvasó figyelmét ezzel kapcsolatban a 94. oldalra.) A fent idézett könyv székely származású írója egész életét az anyaország részéről elhanyagolt csángó nép gondozására, felemelésére szentelte. Szinte naplószerű részletességgel írt könyve nekik állít gyönyörű emléket. A csángók iránti elkötelezettsége édesapja útmutatása nyomán már gyermekkorától számítható. Az apai tanítást tett is követte: orvos édesapja gyámsága alá vett egy menekült csángó kisfiút, akivel testvérként szerethették egymást. E kisfiútól ismerte meg először a csángók hihetetlen hagyománytiszteletét, szóalkotó képességét, s mindenek felett szeretetük hihetetlen mélységeit. Ezen csillámokból válogattam néhányat...

A szerző erdélyi iskoláztatásával kapcsolatos emlékei mai történelemtanításunk számára is mintául szolgálhatnak.

21. oldal:

“...Egy harangszerű, férfias megszólítás ébresztett fel merengésemből. Történelmi-tanárom szólított meg. Rendkívüli hatással volt reám ez az ember, akihez lélekben most is úgy zarándoklom el *Gödöllőre*, ahogyan a törökök Mekkába. A történelmet valósággal átviharoztatta fogékony lelkeinken. Annyi melegáram nem futott át kérőbb sem az agyvelőmön, mint a besztercei történelmi órákon. Apródruhát érzett a testén minden magyar fiú és *Szondi* feszülete előtt sírt, ha *Drégely* romjához vitte a tanítványait. *Hunyadi János* arcát nem láthatták élesebben nándorfehérvári elődjeink, az 500 évvel azelőtt élt kisfiúk, akiknek a vállára támaszkodott az utolsó áldozásnál. Talán Egerbensem csillogtak élesebben az *Egri Csillagok*, mint *Besztercén*, ahol háza van ma is Hunyadi Jánosnak, Beszterce örökös grófjának. Hiába lettek azonban romok az ő szép várának a helyén, mert a helyszínen tanított történelem minden délutánján újjáépített mindent a mi rajongó lelkünk....

Odafigyelő átérzéssel hallgattam a madéfalvi véres vízkereszt történetét, *Bukow* tábornok, *Karató* ezredes és a meggondolatlan *Siskovich* vérfürdőjét. A *csíktapolcai három Lázár-testvérnek lelkes munkáját, a székely ellenállás megszervezését*. Ma hallottam először *Zöld Péterről*, a székelyek együttsszenvedő, csodálatos lelkipásztoráról.

...a tanár úr óvatosan bontott ki egy lapos ékszerdobozból egy régi, régi levelet. *Zöld Péter* eredeti levele volt, amit 1781 január 11.-én írt jótevőjének és főpásztorának, *Batthyányi Ignác* erdélyi püspöknek. Megkérte a püspök *Egerből* 1780 december 7.-én, hogy írjon meg mindent a Kárpátokon túl lakó magyarok állapotjáról. Azt is írja meg, miképpen lehetne ezen elhagyott rokon-népnél a vallásügyet célszerűbben elrendezni. A tanár úr erre diktálni kezdte *Zöld Péter* eredeti levelét, könnyes vallomását. Ez a levél teljes egészében ma is megvan egyik gondosan

őrzött diákkori dobozomban. Mintha villamos-vezetéket érintettünk volna, úgy rázkódtunk, amikor diktálásra írtuk ezt a megrázó levelet. Ahogy a Jelenések Könyvében Szent János ír az apostoli községekről, olyan szeretettel, tüzzel és hasító fájdalommal számol be Zöld Péter a kilenc anyaegyházról, ahol bizony nemcsak az *Etelközben* maradt magyarok ivadékaik laknak, hanem ott vendégeskednek a *Zsigmond* magyar király alatt 1420-ban kivándorolt székely és szász családok is. Az első anyaegyház *Jászvásáron* van, a 2.-ik *Mugyiló* mezővárosban, a 3.-ik *Dunafalván*, a 4.-ik *Szabófalván*, az 5.-ik a *Moldva* folyam túlsó partján, *Tulpa* nevű faluban, de idetartozik *Fehérvölgy* is, azonkívül *Bergován*, *Omicsein*, *Merzsinán*, *Sáska és Vána*. A 6.-ik egyház a *Beszterce* vize mellett van *Kalugerpatakán*. Fiókegyházai: *Barát*, *Fontina*, *Blegyes*, *Kömpén*, *Tázló*, *Formoszu*, *Jánosvölgye*, *Ungurin*, *Plubók és Bákó*, a mezőváros, a *Szeret* és a *Beszterce* összefolyásánál. A 7.-ik egyház a *Bogdánfalvi*. Hozzá tartozik: *Szóllóshegy*, *Sóspatak*, *Újhegy*, *Válylaka és Alsófund*. A 8.-ik plebánia a *forrófalvi*. Ehhez tartoznak: *Kövespatak*, *Klézsa*, *Nagypatak*, *Nagylunkán*, *Dioszin és Nagyszóllós*. *Forrófalván* több van 500 magyar gazdánál, írja Zöld Péter. Jó a szántóföld, jó a szőlőhegy, ízletes gyümölcsfáink vannak, de hogy mi hiányzott nekik, azt bennehagyom Zöld Péter levelében és a diákküzetben, mert nem akarok fájdalmakat okozni azoknak, akiknek ez a könyv kezébe kerül.

Zöld Péter ír egy 9.-ik központról, *Gorzafalváról*. Ez a helység a háromszéki hegyek tövében áll. Fiókegyháza: két mezőváros, *Tátrosz* és a sóbányáiról híres *Okna*, valamint *Petruska*, *Káson és Hersa*. Ír *Milkó* faluról is. Utóbbi mellett a *Milkó* nevű folyócska siet el és egy elpusztult nagyvárosnak, abban egy nagy püspökségnek a romjai vannak Zöld Péter idejében. De ott vannak a husziták is. Nem feledkeznek meg Zöld Péter a *Pruth* vize partján, Husz városában éldegélő magyarokról sem, akik *Korvin Mátyás* idejében Magyarországról és Erdélyből vándoroltak ide és *Husz* városát alapították.”

104. oldal:

(Erdélyt ábrázoló térkép melléklete:)

“Északi magyarok. Kik ezek? Székelyek, Bukovék üldözéseinek menekült vértanúi. Hol laknak?... Főfészük Bukovina volt, 5 faluval. A túlszaporodás miatt innen keringett el a vér Amerikába, Erdélybe és Bánátba. A korábban történt bukovinai székely visszatelepülések helyét keresztes ponttal, a későbbiekét zászlós ponttal, az 1912-ben lezajlott nevezetes települések helyét Déva környékén és Pancsova mellett egyszerű pontokkal jelzi a térkép....

Keleti magyarok.

Kik ezek?! A moldvai csángók részint *helyükön maradt régi jászok és kunok* unokái, nagyjából azonban Zsigmond király alatt kiüldözött magyar huszita-ivadékok, másrészt pedig Bukovinába fel nem húzódtak, Erdélyből kimenekült és elcsángósodott székelyek. Hol laknak? Százezren vannak és helyüket bepontosított mezővel mutatja a moldvarészi térkép. A bepontosított mezőből, mint a felpockolt szem fehérjéből egy-egy nagyváros szeme pislog: *Bákó*, *Jászvásár*, *Román*, *Tirguokna*. Vannak csángók a *gyimesi* részen is, *Brassó* mellett is a *Barcaságon*, továbbá az *Olt kanyarban*: *Zsombor*, *Halmágy*, *Krizba*, *Barcaújfalu*, *Hidvég*, *Árapatak*, *Bodola*.”

94. oldal:

“Éppen elég sirató-éneket és búcsúztatót hallottam már Moldováról. Minduntalan telesírják az újságok papírzsombokendőit alkalmi siratók, akik pénzért és lisztért dolgoznak és akik olyan keveset akarnak tenni értük. Sirató mondókájuk majdnem mindig egyformán kezdődik és egyformán végződik. Azzal szokták kezdeni, hogy lefelől is megmondják ki az, aki a koporsójukban fekszik. Halljuk csak?!

‘—A moldovai “csángók” az ő nevüket a “csángálásról”, a vándorló szekereik csengetyűjéről kapták’....

Így kezdik a mesét egy félreismeret törzsről, amelyik soha életében nem vándorolt. Még Árpáddal sem volt hajlandó megindulni, hanem ott maradt a két folyó között, azon a dombos területen, amelyet a mai napig is “Etelkuzunak” nevez.” (Kiemelés tőlem: T.Zs.)

A szerző egyházi munkájának egyik örömteli fejezete a születési bejegyzések első olvasása volt, ahol a legkisebb gyermekszám 9, a legnagyobb feljegyzett gyermekáldás egy családon belül 15 volt Józseffalván. Idézem:

“Az előbb a halotti könyvből porzó szökött a szemembe, most pedig a boldogság lepett meg és már alig várom a reggelt, amikor majd elgyönyörködöm az ezervirágú termőfában, amelyik viharok, vértetűk és fagyosságok között is gyümölcsöt pirosított. Eddig persze leginkább az Egyesült-Államok, Kanada és Brazília számára. Ezt is elárulják a plebániái kimutatások.”

150. oldal:

“... Sőt láttam már mosolyogni harisnyás székely öregembert ott, ahol a híres történelem tanárt ‘sírní’ láttam. Vendégem volt a tanár úr és ő is rabja volt annak a szokásnak, amit újságírók teremtettek, akik 1888-ban először ‘csángózták’ le tévedésből a bukovinai székelyeket. Volt egy másik rossz szokása is a tanár úrnak, amibe eddig valahányan beleestek azok, akik a bukovinai magyarokról írtak. Valamennyien el szokták ‘siratni’ a bukovinai magyarság állítólagos hatodik levágott ujját. Tudnak egy állítólagos faluról, amit Tomnatiknak neveztek. Valamennyien úgy tudják, hogy ez a falu elrománosodott és eltűnt.

Nagyot kacagott az *öreg székely*, amikor ezt félfüllel hallgatta. Elmondta azt, amit azóta *Sántha Alajos* is feljegyzett nagyszerű történelmében:

Dehogy is váltott vízzé a vér! Hazajöttek valamennyien rövidesen *Andrásfalvára* és ott haltak meg valamennyien. Legutolsó volt közöttük *Kerekes István*, *Kömény János* és a bírójuk, a trefás *Kelemen János*. Még a börtarisznya is megvan, amit az oldalán viselt. Még a szólásmondást is megőrizték. Azt szokta mondani a tomnatiki bíró, *Dobandi Ferenc* nevű, 82 éves *andrásfalvi* öreg ember szerint:

‘— *Kutyateremtette bíró vagyok a havason!*’ ...

Szénégetéssel foglalkoztak, csebreket faragtak mindaddig, amíg meg nem unták és a kis Ért vissza nem szakadt megint az andrásfalvi Óceánba.”

99. oldal:

“Elkövetkezett a Gyertyaszentelő, amikor a medve kibújik a barlangjából és napsugár után néz. Gyertyaszentelői szép körmenetünkben erdélyi szem is gyönyörködött. Az illető meg akarta ismerni Bukovinát, de még arra is megkért, hogy kalauzoljam el őt egy *moldvai úton a csángók közé*. Fel volt szerelve villámhárító levelekkel és papírokkal. Népművészeti anyagot gyűjtött egy bukaresti kiállításra. Nem látszott érzékenykedő, ijedt lénynek, mégis a körmenet után piros volt mind a két szeme. Kérdeztem:

-- Mi hatotta ennyire meg a hóban lépegető józseffalvi körmenetnél?

-- Nem tudom – felelte – nem vagyok érzélgős, de életemben csak kétszer hatódtam meg ennyire. Az első eset kolozsvári körmenet volt, valami feltámadás, amit református létemre egy ablakból néztem végig. Hát tudja, *mintha vibrált volna valami a tömeg feje felett, akár csak a napsütött rét, egészen forró nyár idején*. A levegőnek valami rezgése, csodálatosan táncoló

fluidum, ami csak ott keletkezhetik, ahol egymást nagyon szeretik és összetartanak. Valami ilyen csodálatos összedobogás ugráltatta a rejtelmes lángot a körmenet felett a hóban. Most tudtam meg, mi az: hinni, végighinni igazán a Hiszekegyet”...

94. oldal

Tűzvész pusztította faluját látogató bejegyzéséről így emlékezik meg:

“Dr. Pál Árpád írta a korom között falunkban a következőket az Úrnak 1939-ik esztendejében:

‘A jövő nemzedék iránti nagy szeretet nagyon mélygyökerű átöröklés, nagyon elpusztíthatatlan erkölcsi hagyomány ott Józseffalván. Ez a nép századok óta folyton menekülő állapotban volt, a megpróbáltatások minden változata keresztülszántott rajtuk, s ők valami végső életösztönrel érezték mindig, hogy gyermekeikben van a jövődjük. A szenvedések megacélozták őket, s a gyermekek iránti vágy és ragaszkodás gyöngédlelkeké, okos érzékenységüekké tette mindnyájukat. Ezért van annyi bensőség és annyi hozzátapadás az őseik emlékéhez, a nyelvük, énekeik, imáik, ruhaviseletük, háziiparuk, munkakészségük és becsületességük hagyományaihoz. A gyermekszeretés is a maguk gyermekkorának hálás föltámasztása és újraélése. És valami mély meggyőződésük az, hogy ezt a lelki elégtételt, csak szenvedések árán lehet megtalálni, tehát meg kell becsülni – a szenvedéseket. – Hogy a fájdalom a boldogságnak egy alkotórésze.’ (Magyar Lapok 1939 június 25.sz.)”

A szerző katolikus pap létére is igen nehezen tudott csak védeneci körébe menni, lépten nyomon nehézségei támadtak az uralmon lévő hivatalosok részéről. Az alanti elbeszélés egy ilyen furfangos megközelítést mondja el.

112. old.

“A macskának négy a lába, avval menyünk Móduvába...!”

“Annyi eszem volt, hogy ne sziami cicával és ne esernyővel sétáljak azon a veszedelmes moldovai terepen. Tinóm árát magammal vittem, mert legjobb *golyófogó-páncél* a marhabőr volt, jobbanmondva az *ára*. *Parókákat* is vittem. Ezekkel a kolozsvári fodászcég, *Uram Antal* látott el. Sőt cukrászköpenyeget és emeletes, keményített vászonsipkát is vittem, amilyet a fagyaltosok hordoznak *Bákó* városában. Nem ismert volna rám sem anyám, sem gyermekkori huncut huszárpajtásom, *Szikszai György*, a bohóc, amikor apró csengetyűmmel, *Bákóban* rajtegetett *fagyaltos kis-kocsimmal* elmasíroztam a faköpenyeg előtt, ahol a csángó falu bejárójánál a moldovai magyarfaluk “lelki békéjére” próbacsendőr vigyázott. Így őrizték őket az erdélyi magyaroktól, újságíróktól, magyarpapoktól, cserkészkirándulóktól, vagypedig csupán a moldovai népi-kincsek, varrottasládák titkai iránt érdeklődő magyaremberektől. Moldvai falvakban sokáig fognak még emlékezni fehér kis kocsimra, *csengőmre!* Az esténként nyomtalanul eltűnt szakállas *cukrászra*. Az éppenolyan hirtelen előbukkant, kopottruhás magyar *gyóntatóra*. Vándorprédikátorára a ligeteknek és moldvai magyar szőlőknek.”

33-34. oldal:

“...Amellett azonban, hogy ilyenkor beszöktem a kéményen keresztül is a *befalazott szobába*, Moldvába, amellett még egy másik *magyarálom* rabja lettem. *Ajtósi Dürert* nyomoztam, valamint édesapjának, az öreg *Ajtósi* aranyművesnek eddig láthatatlan nyomait

kutattam a legporosabb levéltáraktól egészen a *gyulai szőlőkig*, ahol az eltűnt és valamikor *Ajtósi* bölcsőjét ringató elpusztult falu romjainak utolsó köveit megtaláltam. A cikkek özönét írtam a két *Ajtósi*ról. Napilapok és folyóiratok temetője nyelte el fáradozásaim és elégedett idegeim eredményeit...”

“...Nemsokára világgá kürtöli a csikágói *Goldblatt* a műtörténelem legnagyobb meglepetését:

“—A Lonardo De Vincinek tulajdonított világhírű képek közül 53, közöttük Louvre központi üvegtermében őrzött világhírű kincses képek, majdnem valamennyi: nem Leonardo da Vinci alkotása, hanem magyar segédjének, Szalainak a munkája, akinek édesapja Magyarországból kivándorolt fegyverkovács, aki a nápolyi udvar szolgálatába szegődött!...”

A francia sajtó abban az időben a magyar fegyverkovács fiának dicsőítésével volt tele. a tükörpapíron nyomtatott “*Le Figaro Artistique*” hosszú felhívásban szólította fel a világot, kutassanak *Szalai* családja után. Ha jól vagyok tájékozódva, ennek a felhívásnak sem Erdélyben, sem Magyarországon nem volt visszhangja, az én cikkeimen kívül, pedig nagy jóvátétel lett volna a magyar műtörténetnek. Abban az időben a csehszlovákiai *emberevő cigányok* dolgával voltak elfoglalva.”

A csángó nép hagyományőrzése számtalan csodálatos példájával ismerkedünk meg a könyv lapjain át. Ezek megnyilvánulása néha anyaghoz, néha szóhagyományok továbbadásához, néha “vérben” való átadáshoz kötődik. Náluk a “holt történelmi adatok” fogalma nem létezik. Számukra a történelem bennük élő és hagyatkozó valóság. Néhányat most hozok:

148-149. oldal:

“A falumban már a második napon büszkén megmutatták négyen is József császár vasláncának darabjait. Nem rablánc, hanem szekérlánc, amit ajándékképpen kaptak az ősök, együtt a házzal, az alapításkor. Különösebb érdemeket nem szerzett arra, hogy ereklje legyen belőle, mégis még a vasporra is vigyáznak, amikor a család újabb és újabb szaporodásakor vasfűrészszel szemenként eldarabolják, hogy a ‘többinek is jusson’ belőle. Mert az ősit mindenki megbecsüli. A régi magyar hittankönyvet, olvasókönyvet papírba csomagolva őrzi minden ‘*hazai*’, azaz menyasszony a leendő kicsinye számára. Hát az ilyen láncba is ‘*fogószik*’ a férfinép. Az ősök keze fogja annak a láncnak a tulsó végét. Az istensegítsiek éppen ilyen gonddal őrzik azokat a kulcsokat és béklyókat, amelyekkel a betyárvilág bizonytalanságában le kellett lakatolni a székely tudománnyal kovácsolt fufangos kulcsokkal a lovat az istállóban, hogy el ne vigyék...”

...

– Itten pedig most már lábujjhegyen menjünk és imádkozzunk egy keveset, mert itt volt 1831-ben a kolerások közös temetője, csak hogy nincs kerítés és nincsen semmi jel, de azt mi mégis tudhassuk, mert erőst sok magyar vala itt eltemetve.”

Idegen, vagy ellenséges környezetben élve félő, hogy elvesztik sajátos műveltségük termékeit, nyelvüket, hagyományait, zenéjüket. Ilyen féltést oszlatnak el az alábbi sorok:

419. oldal:

“A bukovinai régi énekeknek éppen az a sajátsága, hogy nem lehet azokat se óraketyegésre, se ütemverő gépezet szerint, se lépésre énekelni, mint a katonabanda kótáit, az újkeletű

népdalokat, a modern muzsikát. A bukovinai zenének ősi a lelke, ódon a szövege. Dallamát legtöbbször úgynevezett *'frig-záradékkal'* látja el.

Az újszerű dalokban majdnem ismeretlen ez a bájos, rozsdás *'frig-záradék'*. Bukovinán kívül csak egy sajtóságos, igen apró magyar népszíngeten, az *Eszék* melletti *Lászlófalván* lehet azt megtalálni még. Horvátországban. Hogyan ragadt a *lászlófalviakra* az *ősi 'frig-dallam'* szerkezete? Megdöbbenve tapasztaltam, hogy ezzel a bájos ötvözéssel látják el még a templomi zsolnárt is. Ha népszínműnek, modern éneknek szűrődnek oda a dallamai, azzal hamar elbánnak. ezekkel a beszivárgó dallamokkal úgy *elbánnak*, ahogyan a tengeri *gyöngyragyogó* el szokott bánni testének, házának *'perselyébe'* tolakodó, vgy a bőre alá kerülő *homokszemekkel*, idegen anyagokkal.

Egyszeribe körülfogja az érdes homokszemet a *gyöngytermő nyál*. Addig cifrázzák díszítő dallamokkal, hogy amikor reácsatolják a mélabús *frig-záradékot* is, akkor már az édesanyja, a *'szerző úr'* sem ismerné meg a saját nótáját. Ugyanez történt Bukovinában a divatos modern dallamokkal, hogy a kincses szép ősiségekről most ne is beszéljünk, amelyekről *'tudományos hitelű anyagot'* *Kodály Zoltán* hozott haza először. Felbecsülhetetlen munkáját Domokos Pál Péter és különösen a kitűnő *Balla Péter* folytatták, itthonlétünk óta pedig *Kiss Lajos*.

Az első világháború alatt sok új nótára megtanítottak minket a *debreceni huszárok*, akik sokáig laktak a falunkban. Elszivárgott hozzánk még *Kacsóh Pongrác* János Vitéz-e is, sőt a Gárdonyi Géza mókás verseit, a Göre Gábort megzenésítő léha dallamok is. A bukovinai ember ezeknek is kitekerte a nyakát. Jobbanmondva *betörte* az új-dallamokat az ő sajtóságos bánatos-lelkű muzsikájába. Legalább a végét ellátta *frig-végződéssel, frig-zárlattal.*”

422. oldal:

*Elmész fiam, járj békével,
Rólam se feledkezzél el.
Csöndes folyóvizet igyál,
Ott es rólam gondolkozzál.*

*Akkor jussak én eszedbe,
Mikor kenyér lesz kezédbe,
Akkor se jussak egyebről,
Csak az anya-szerelemről.*

424. oldal:

“Hallott már valaki magyarnyelven *anyaszerelemről*?! Könnybe lábad a szemem a bukovinai nótafa, termőfa bájos *tudásainál, különcségeinél...*”

A bukovinai magyarok hazatelepülése során még utólsó, otthon hagyott lábnyomukat is megörökítették:

393. oldal:

(Kép, címe: **A legutolsó magyar kerékvágás Bukovinában.** A kép tárgya: havas tájban néhány fa, cserje mellett kerékvágás, s néhány lábnyom látszik a mély hóban. A kísérő szöveg a következő:)

“Íme, nemcsak nótát, párnafejet, szenvedést, keresztet és dűlöt *fotografáltunk* a történelmünkben eltűnő bukovinai dombokon. Megörökítettük a legutolsó bukovinai *magyar nyom* képét is. A legutolsó kerékvágáson átvetül egy kétágú fa árnyéka. Olyan, mint egy sorompó, amelyik lezárja a kétszáz éves, *verőfényes Golgota* útját a visszatekintő szemek elől és azt mondja:

Ezen az úton nem lesz soha visszatérés!...”

477. oldal:

“Amikor ugyanis közel kétszáz év előtt meg kellett keresztelni a négy új falut, akkor a hagyomány szerint Kajtár Están, aki Istensegítsen legelsőnek építette fel hajlékát, a következő javaslatot tette:

-- Kenjünk emléket *elevenen élő vérből*. Amikor nevet adunk négy új falunak, akkor ‘*édesgazdánk tisztelettyére*’ porciózzuk falunevekre a következő szép áldást:

-- *Istensegítsd ... Hadik ... Andrást!*

-- *Fogadjisten! .. Ez legyen az áldásra az ‘Amen’! ...*

Fogadjistenből is falu legyen, de *Józsepről*, a kicsi trónörökösről se feledkezzünk meg, hadd legyen öröme az anyjának es. Az ötödik falu legyen *Józseffalva!*

Véletlen-e vajjon, hogy íme, holta után a *második grófságát* is nekünk adja? Véletlen-e, hogy közel 200 év múlva az újfutaki kriptá köré vonja *egyszer már megmentett népét*, vérpiros koszorúba?! Nincs még egyetlen molyrágás *Hadik András* tábornoki kalpagján, amelynek övegszekerényéről – íme -- most apró székely gyermekek kis piros szája fogja *lecsókolni* a port. Az újfutaki templomban nincs már egyetlen magyar felírás se zászlón, se keresztúton! De még tündöklök az aranybetű a *márványtáblán*:

+ **Gróf Hadik András tábornagy**, szül. 1710 október 16.-án, meghalt 1790 március 12.-én.

Örök emlékére drága feleségemnek, szül. **Lichnovsky Franciska** grófnőnek **Hadik András** emelte és könnyeivel öntözte ezt a követ.

+ **Hadik Mária Jozefa Franciska** grófnő

De jó, Istenem, hogy jön már a sok Székely Francis, Várda Francis, meg a többi!... Hiszen kétszáz év óta Hadik Franciska tiszteletére ‘Franciskának’ keresztelik Bukovinában a tizedik leánykát valamennyi faluban.”

Ósi hazájukból Magyarországra települve már új emlékeket őriznek. Egy küldöttség Horthy Miklós kormányzó úrnál Kenderesen tett látogatásával kapcsolatban a szerző a következőket jegyzi fel:

512. oldal:

“Amikor a kitömött barnamedvénél kiértünk a törtkavicstól aransárga udvarra: újból megdöbbsentett székelyeim *magánkezdeményezése*. Mint a porondvájó ovodások: leguggoltak és kavicsot markolástak tarka zsebkendőkbe, holott az ablakból angyalok szemével vigyázták lépéseinket:

-- Mi lesz az?

Fábián Mátyás kiegyenesedett, mint egy szép testőr. Csengett a kenderesi udvar a jelentéstől:

-- *Főméltóságú úrnak alázatosan jelentem, kövicset gyűjtöttünk a többinek!... Emléket a magyarkirály udvarából.*

369. oldal:

“Hányszor töprengtem és buslakodtam életemben azon, hogy a nyelv milyen szegényes külső kifejező eszköze a lélek belső gazdagságának; az ész fénymagasságainak, amelyekben a mindenség törvényhozása él. A szív mélységeinek, amelyekben hajnalodó emberjövők derengenek. A végtelenségbe mozgó szellemnek, amelynek hullámzó mozgása méri a kultúrák fejlődésében a könnytengert és a vértengert a tragikus embersors történeti útjain... *Húsz esztendő távlatából* ezek a legyőzhetetlen akadályok jutnak eszembe most, amikor arra gondolok:

-- Hogyan tudnám leírt szavakkal közvetíteni a mi lelki állapotunkat Marosvásárhelyen, amikor Gherescu tábornok 1918 december hó 2-án a városba bevonult?

Halotti csend ülte meg a magyar lelkeket a székely fővárosban. A magyar vezetőelem egy része már kibujdosott, az itthonmaradottak pedig bezárt ajtók mellett ültek lakásaikban...”

Bukovinai otthonukat maguk mögött hagyva, Magyarországra érkezve a településsel kapcsolatos nehézségekkel kapcsolatban a következő emlékeket őrzi az író:

391. oldal:

“A gyűlés már nem ment ilyen símán. Túlhosszú volt a bevezetés, amit a Munkaközösség elnöke tartott. Négyszer-ötször szerepelt benne a következő szó:

‘—*Elaborátum*’.

Vagyis, hogy *elaborátumokban* kellene újból kidolgozni a telepítési terveket és azokat az elaborátumokat ide, meg oda kellene benyújtani. A telepítést megelőzően bizottságot kellene küldeni a Birodalomba, hogy azok tanulmányozzák a német táborok életét, hiszen *nem lehet a ‘csángókat’ földhöz juttatni* addig, amíg tábori neveléssel ki nem szívadjuk a lelkükből az idegen beszívódásokat, amíg tábori-nevelésben egészen magyarrá nem tesszük őket!...

Három olyan recsegés van a világon, amelyiktől szinte a falramászom. Az egyik a csontfűrész recsegése, az amputálásnál. A másik recsegés az, amikor rongyokat hasogatnak. A harmadik recsegés az, amikor az aranyfogak közül előkelően kibugyog az a szó, hogy ‘*elaborátum*.’

Nem másztam a falra, hanem csak *felálltam* az utolsó előtti széksorban. Aztán mindegyre közeledtem az elnöki emelvényhez, kezemben a frissen-kapott postával. Minél inkább közeledtem, annál jobban csöndesedtem. Első mondatom még harcias volt:

-- Ezeket akarod magyarrá nevelni táborban Elnök úr?! Ezek éppen olyan jó magyarok, mint te, talán még jobbak! Ezeknek nem *újabb elaborátumok* kellene, hanem *föld*, amibe az ekét beléakasszák, mert tavasz van!

Szóbeli rögtönzött elaborátumom kissé hosszúra nyúlt. Végig szaladtam az eddig megkísérelt 28 régi hazatelepítésen, azok hibáin és tanulságain. *Kisvárdy, dr. Zágonyi István, dr. Tamás József* felszólalása után az öreg *Endes bácsi* jóslatot mondott:

-- Ahogy ő a Dunát és a horizontot látja, az idén már aligha lehet telepítésről szó...”

452. oldal:

“Ha csakugyan rokon a kétfajta bronz: a szobor és a harang, akkor a Koronázó templom harangja és Julián szobra kétszeresen is testvérek. Országépítő IV. Béla király építette fel első alakjában ezt a templomot. az ő harangja kapcsolta először össze erről a szirtfokról a napsugarat a sárral. Béla király szíve forrósította fel Julián barátjának és 12 társának a szívét is, akik a legreálisabb és legfenségesebb magyaralmot kergető királynak a sürgetésére különböző időkben indultak el Nagymagyarország felkutatására. Miért nem beszél a hivatalos történetírás hangosabban erről a valóban *királyi lázról*, amelyiknek abban az időben rabja volt minden jó magyar?!”

479. oldal:

“ Vasverő őseimnek mindkét fajta testvére ott szorongott padokban. A ‘*Ganz*’ pallérozottfejű Vezérei, a mérnökök és közöttük kevereten a tisztviselők és a munkások. Valamennyiük szeme melegen csillogott, amikor bukovinai színeket mertem már keverni az öreg szószék palettáján. Ilyenkor a korommező közé ágyazott becsületes szemek is nagyon csillogtak. A telepítésről most hallottak először, hiszen egy olyan *összeesküvésféle* megállapodás előzte meg a hazatelepítést, amelyet *Tamás tanár úr* tudott fogalmazni a rabbáválott *Marosvásárhelyen*. Azt akartuk, hogy kockacukrot keresgélő emberi hiúság, légyapapírhoz, ujságpapírhoz ragadó *fekete* legyen el ne lépjen a telepítési térképet, ha ugyan lesz belőle valami.”

493. oldal:

“A *Szépasszony* a bukovinai édesanyák egyetlen babonája és halálos rémülete! Nem lehet őket kigyógyítani ebből az egyetlen babonából. “Nálunkvaló”-asszony egy percig sem meri magárahagyni, másrabízni a gyermekét, különösen *keresztelés és “kiavatódás”* előtt. Mert:

—Hátha ellopja, kicseréli a *Szépasszon*, vagyis a boszorkány?!

A népmesét ők ‘hiedelemnek’ nevezik és legtöbb hiedelmüknek ez képezi a magvát és a borzadályát, a *gyermekféltés*! Neveessenek ki érte bár, de bevallom, hogy hazavezetett törzsemben, mind a 14.000 székely gyermekemben ellopott és hazatalált ‘Prince’-eket láttam egy idő óta. De amikor abban gyönyörködtem, miképpen csókolgatják a hazai küszöböt, miképpen üsmerkednek a hazai bokrokkal, fákkal, miképpen élemednek annak a tudatára, hogy a madéfalvi vérfürdő előtt ők ugyanezen a helyen már jártak, játszottak, üsmerősei voltak Hargitának, Gellérthegynek, marosvíznek, pulikutyának, csuporszáritó ágasfának: ezen apai-örömeim között belémköltözött hirtelen, tizenégyezerszeresen a *babonák rémülete*.

Igen, mert egyszeribe megéreztem, hogy a Telepítés bölcsője körül *Szépasszony* ólálkodik, bár nem seprűn lovagol, hanem tollszáron. Ugyanakkor, amikor az Istentől homlokon-csókolta *igazmagyar-sajtó* egyszívvel örvendett a telepítésnek, ugyanakkor egy máslelkű ujság nagyot csípett a pennájával a *gyermeken*. Egy képeslap ugyanakkor pedig ‘*kicserélte*’ a bukovinai gyermeket. A dolog így történt:

-- Az *ártanivágyó* képeslap meglátta a *Rádióélet* betűablakában azt a kedves képet, ahol két hadikfalvi baba először integet a magyar földnek. Ezt a képet én is közlöm a 369-ik lapon, hiszen a két bukovinai csöppség: *unokája* régi magyar tanítónknak, *Várda Andrásnak*, akit a 145-ik oldalon közölt egykorú fametszet tanúsága szerint valamikor *Druzsóbácsi György* vitt Magyarországra iskoláztatni. Az a másik szerkesztőség kölcsönkérte a két gyermek képét. Magnagyította és a következő aláírással közölte címtábláján:

-- *'Szerbiából hazatelepített gyermekek először látják meg a magyar földet a vagonablakból.'*

Most jön a boszorkányműveletnek *fájó-része*. Ugyanaz a szerkesztőség megszerezte egy máramarosi, hosszúhajú, bocskorba öltözött vén mócnak és visszataszítóan elhanyagolt unokájának a képét. Ezt is megnagyította és a következő aláírással közölte:

-- *Bukovinai vén csángómagyar a Bácskában báránybőr süveget vásárol az unokájának.*

Alighogy megjelent ez a bosszantó kép: ime *valóságban* is ellepte Bácskát a kukoricát-vásárló máramarosi románság és a ruthénföld népe. Kályhacső formájú, merev és piszkos halina-nadrágjuk nagy feltűnést csinált a magyar vasutakon. Nem akadt egyetlen magyar, aki össze ne tévesztette volna őket az éppen divatban lévő *székelyekkel*. Alig akadt magyar-ember, aki ne a halinás nadrágszáron keresztül gukkerezte volna a szerencsétlen bácskai székelységet. A történelemből és a *Hoffmann-meséiből* ismert *Simon suszter* pálinkája és hatágú korbácsa nem kínozza úgy el *Lajoska királyfit*, a lefejezett XVI. Lajos fiát, mint amennyire ez az optikai csalódás elpotyolta és elkésérítette a büszke és rendes székelyt."

514. oldal:

"Havasi tengerszemre azt is ráfogják, hogy elátkozott tündér lakik rejtelmes vízében. Jaj annak a csobánnak, hegyipásztornak, aki követ mer dobni az ilyen vízbe. A valóság az, hogy a *kődobálás* tekintetében a csobánok népe nem volt éppen ennyire tartózkodó velünk szemben. Bár az is igaz, hogy az 'öt tengerszem népe' szintén állhatatos volt a következő felfogásában:

-- *Aki megdob kővel, dobd vissza mennykővel!*

Ezt a sehohsem kodifikált 'törvény'-t éppen úgy nem tévesztette szem elől a bukovinai székely, mint az ő egyszerű szavakkal fogalmazott következő másik szabályát, amit '*títkos vértörvény*'-nek nevezett. Ez így hangzik:

-- *Aki pedig idegenynek magyar faluban fődet, szántót, kertet elárul, az kapanyéllel üttessék le a sötétbe, napszentültekor'..."*

516. oldal:

"A havasi vértartó öt cibóriumot már régen felborítottam és a Tengerszemek vére már régen leiramlott a lapályra. Nem azért, hogy vadvíz, pocsolya legyen belőle. nem azért, hogy elveszítse elevenerejét, amivel fönt, a völgyzárógátak szomszédságában generátorokat szikráztatott. De nem is azért jött haza, hogy minden rágcsáló beléigyon és belélökje jóslatait:

-- Elpusztultok! Szétrágja tüdőtöket a por! Nem segít rajtuk semmi! Örületes náluk a *halálozási-arány*.

Mindezekre feleljen az a hivatalos statisztika, amit 1943 november 13.-án kértem be a nagyobb bácskai székely plebániákról. Eszerint hazatelepülésünk óta, vagyis 1941 május 10.-étől november 11.-éig Horthyváran és szinténszékely filiálisában a születettek száma 330, meghalt 96. Bácsjózseffalván u.e. idő alatt született 196, meghalt 72. Andrásmezőn született 155, meghalt 79. Istensegítsen u.e. idő alatt született 247, meghalt 53. Andrásfalván született 211, meghalt 94.

Legutóbbinak fiatal, moldvai csángópap a lelkésze. A bukovinai lelki viharzás ragadta el és szökve jött közénk. Közlöm aranyos zárószavait, amivel beküldte a statisztikát a lelkes kis moldvai csángó:

-- Kövessétek a székelyek példáját és országunk első lesz a földgömbön.

Demse Péter s.k.

Szógyémántok:

István korabeli, régi magyar szavak

(ízeltő):

egyház = templom
kőlab = oszlop
verő = kalapács
hort = agár
kotongárt = pajzs
higy = fülönfüggő
egyvang = testvér
gajd = egy fajta fúvós hangszer, vö: gajdol
ardó = erdőóvó
daróc = erdei munkás
böszörmény = mohamedán bolgár
szaracén = mohamedán bolgár
izmaelita = mohamedán bolgár
peszér = ebesmester, kutyapécér
hőgyész = nyestvadász
gelencsér = fazekas
gerezna = prém
konyár = lovász
födemes = méhészt
csitár, csatár = pajzskészítő, fegyvergyártó (csiszár)
mecsér = kardverő, csiszár
márc = méz (?)
soltész = hospes telepítő Felvidéken
kenéz = hospes telepítő Erdélyben
csűf = bolond, bohóc
horgas ín = Achilles-ín
tombolás = templomi tánc (farsangi)
szelindek = masztiff

Nem biztos, hogy ezek Árpád-kori népnevek, de színesítésként megfelelnek:

talján = olasz
polyák = lengyel
tót = szlovák
rác = szerb
francus = francia
ángris = angol

Kibédi

Kötség – disznózsir és hús
fuszulyka
paszuly
szikra – egy csöpp
főnépek – primorok = a gazdagok, ők 3 nyilat kapnak
Lófő – primipilus = két nyilas
gyalogos – egy nyilas, kötelezettségek szerint
büntetés – vagyonekobzás, így lett a szabad székelből jobbágy
fegyveres – ármalista
fegyveres szolga – darabont, illetve fegyveres darabont – pixidarius
A XIII. században megszűnik a székel katonáskodás és ezek elnevezései.
Közszékel – libertinus
egy porta – 6-10 család
egy család – 5-6 lélek
néhány – néhány
fejtő -- pamut

*Mi országunk a lelkünk
És a szép magyar nevünk
A melikkel megvagyunk
Míg a földön mozogunk
Magyar emberek vagyunk*
(Duma István András *Kik vagytok magyarok*)

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI ÉRTESÍTŐ JOURNAL OF HUNGARIAN STUDIES

Fenti cím alatt negyedévenként megjelenő Értesítőnk népünk szellemi kincseit, emlékeit óhajtotta megőrizni, s ezeket az utókornak átadni. Mivel az utókor sokszor már nem ismerhette meg nyelvünk kincseit, de az általa átadható lelki, szellemi értékeket még át lehetett adni, úgy ezen magyarságtudományi értesítő egy fedél alatt, angol fordításban is hozta az ott megjelent cikkeket, költeményeket, naplórészleteket, honosságunkat bizonyító okmányokat, mindent, ami magyar életünk teljességéhez tartozott.

Tekintettel arra, hogy közlésre kért írások nagy része elszakított országrészeinkből indulva érkeztek dolgozószobámba, adataik, okmányaik a régmúlt idők terméke, gyakran Árpád hadaival egyidőben érkeztek hazánkba, így a használt szavak értelme számunkra már homályos, csupán „részletes” alapon tudtuk megközelíteni. Éppen ezért gondos kutatás után tisztáztuk a szó eredetét és értelmét. Ezeket az ősz teremtésben született, történelem viharában edzett nyelvi kincseinket

SZÓGYÉMÁNTOK

címszó alatt hoztuk Értesítőnkben. A következőkben a MÉ (az értesítő száma) szám alatt hozzuk ezen szógyémántokat.

MÉ. 7. sz. 60. old.

Kutyor nádas, vizes terület, melyben erecske folydogál, az 1930-as évek Nyíregyháza és vidéke szóhasználatára szerint. Ballagi szótárában kis gödör, kátyú.

*

MÉ. 8. sz. 36. old.

Villáncs éji őrűz, gyenge tűz (Ballagi Mór szótára).

Villáncsol a tűz, vagy gyertyaláng fel-fellobban

Villáncsó szentjánosbogár (Magyar Adorján, Elméletem ősműveltségünkről, Palóc fejezet, Brehm Tierleben).

Villő fény

Kepe különböző tájakon, különböző számú kévéből rakott gabonakereszt, kalangya. 2. A gabonakeresztben a legfelső kéve, mely hajdan papi tizedben adatott, most ált. papibérben adatni szokott gabona-termesztményi illeték. 3. A learatott búzából az aratórész, kepeben aratni, azaz: a kepek bizonyos hányadéért aratni.

Belföldi magyar

Bukovinai magyar

Hogy vagy?

Hogy élhetsz?

Virradat

Szürkönyet

Este

Napszentülte

Alkonyatkor

Mária harangszókor

Forradalom

Felbojdulás

Magyarország

Túlvilág

Csináld meg!

Menj, lásd!

Bajban vagyok!

Jaj, végeznek el!

Észrevette

Számát vette!

Bebörtönöz

Bérekeszt

Öklöm

Kujakom

Besurran

Bésuvad

Nem tudom lerázni

Reám kötült egészen!

Levelez

Írásol

Éretlen búza

Lágylelkű búza

Göröngy

Galy

Tojásívó kotló

Részeges kotló

Közös munka

Kaláka

Sovány

Szigorú

Részeges

Itkányos

Megszimatolta	Megszentette
Eressz el, eressz be!	Csapj el, csapj be!
Megnedvesít	Megvizít
Disznóság	Gamatság
Gazdag leány	Jó gúnyás leány
Térdelj le!	Állj térdre!
Köpeny, szűr, bunda	Mentáva, szokmány, kozsók
Kisbunda, szoknya	Könyökös bunda, rokolya, krecsán
Házasszony	Ember
Asszony	Nagytársam
Menyasszony	Hazai
Férjura	Uram a férfi
Esküvés	Hitlés
Vadházasszonyok	Hitetlenek
Kisasszony	Uriasszony
Nagyságos asszony	Küsasszony
Mesterasszony	Ifjúasszony
Hány óra van?	Hány órakor van?
Ittak és becsíptek	Ittak és megkedvesedtek
Kapnék-e valamit pénzért?	Pénzért nem, csak Isten nevében!
Mi az ára?	Egy „Isten fizesse”.
Tessék az ebédhez!	Jézus hírével nekünk is megvolt!
Féding (a rádiónál)	Zsibbadás
Rajzszeg	Nyomókáló szegecske
Fejkendő	Ruha, vagy ruva
Ruha	Gúnya

Például az *andrásfalvi* fehérnép a következő harmatos versikével énekeli meg *pántlikás*, (azaz *pántikás*) leánykori boldogságát, szemben a gondokkal, amelyek *bekötött fejét* nyomják asszonykorban.

*

MÉ. 9. sz. 43. old.

Rolló Rovásszedő, az 1522.-i lőcsei okiratok szerint.

*

MÉ. 10. sz. 51. old.

Kőszeg sziklából faragott kőszál. Idegen szóval obelisz. (Adatközlő: Magyar Adorján).

Katrinca Kezkenő, kötény, előke. (Müncheni Kódex, Ballagi Mór A magyar nyelv teljes szótára)

MÉ. 12. sz. 29. old.

Kaszat	pelyva eltávolítása után fennmaradó törmelék. (Adatközlő Paposi Vilma, Szabolcs megye.)
Bikó	négy lábú, ágakkal befont, szénával töltött vacok. A szénát lepedővel letakarva ágnak használták. (Adatközlő m.f.)
Itce	folyadék, vagy szemes áruk kisebbszerű mértéke. Város itzéje, melyre a város bélyege üttetett bebizonyításul, hogy az a törvényesn meghatározott itcénél nem kisebb. (Ballagi, A magyar nyelv teljes szótára)
Messzely	gabonaszemek úrmértéke, az itce fele (m.f.)

Figyeljük meg, hogy a **szemes** gabonák mérésére szolgáló edény neve magában rejti magát a **szem** szót is. (Tomory Zsuzsa)

„A nyelv ma tündérvár szikláin kőrözsa, a Halál és Születés nagy kék vizében.”
(Bencze Mihály *Pogány Madonna* c. művéből.)

*

MÉ 13. sz., 37. old.

Mezei Endre László művésznk említette *sugárzás* hagyományainkból jól ismert, s a gyógyítóink a testből áradó kisugárzást *delej*-nek hívták. Ballagi Mór A magyar nyelv teljes szótára (Nap Kiadó, 1998. Felelős szerkesztő Sebestyén Ilona) a következőket mondja:

Delej: vozerő, mely némely testeknél, különösen vasnál mesterséges úton is előidézhető, s melynél fogva ez a közelében eső vas részecskéket szemmel láthatólag vonja magához; *természetes delej, állati delej*. 2. á. é.szellemi erő, mely a rokon, v. ellenszenvet előidézi. 3. az emberben létező természeti erő, melynél fogva vki egy másikra, különösen ennek idegrendszerére rendkívüli hatást képes gyakorolni, és e hatás néha gyógyerővel bír, máskor betegséget okoz.

Delejez: 1. Delejesít. 2. delejjel gyógyít; pl. delejezni a köszvényben szenvedőt. 3. delejes álomba hoz.

*

A XVII. Országos Találkozó meggyőzhetett mindenkit arról, hogy milyen nagy szükség van az önkéntes néprajzi, nyelvjárási gyűjtők munkájára ma is, amikor még mindig igazak Kodály Zoltán örökérvényű szavai, amelyek a találkozó mottójául is szolgáltak: „Amikor egy ledöntött nemzet újjá akarja magát építeni, szüksége van, inkább, mint valaha, a hagyomány minden porszemecskéjére.”

*

*„Felkelek én szép piros hajnalban,
Megmosdottam arany folyóvízzel
S megkendőztem Mária kendővel.
Feltekintek boldog mennyországba
S ott is láttunk egy vigasz lajtorját,
S azon felül egy márvány koporsót,
Kiben nyugszik világ Urunk Jézus.
Mér sírsz, mér sírsz asszonyom Mária?
Hogyne sírnék világ Ura Jézus.
Szípják, konyák (ontják) egymás piros virit.
Felszántották cinterem elejét,
Bévetették Ádám-méh magjával.*

*„Aggya Isten, hogy érjenek sok Karácsony első napját örömmel, egészséggel, békével, áldással,
szerencsével, sok számos esztendőkből, hogy érjenek.*

*Nyisd meg Uram, nyisd meg mennyeknek kapuját,
Hogy dicsírhessek meg áldott szent nevedet.
S a mennyei harang mint húzódnak, szólnak,
S a mennyei gyertya mint gyújtódnak, gyúlnak.
Madarak repdesnek, angyalok kerülnek,
S be vannak kerítve gyémánttal s eziüsttel.
Nyisd meg Uram, nyisd meg mennyeknek kapuját,
Hogy láthassuk münk is Krisztus Urunk fiát.” (V.1:700)*

Oximutation and Oxidation

The dual role of Oxygen
in Biology

by Acad. Prof. Prof. Dr. Panos Pappas

Current ver. 2.00, 28/02/2004, upgrated after the 6 hour presentation lecture of the author at the Zurich International Conference on PAPIMI on 28/02/2004, at the Technopark, Technoparkstr. 1, CH 8005, Zurich.

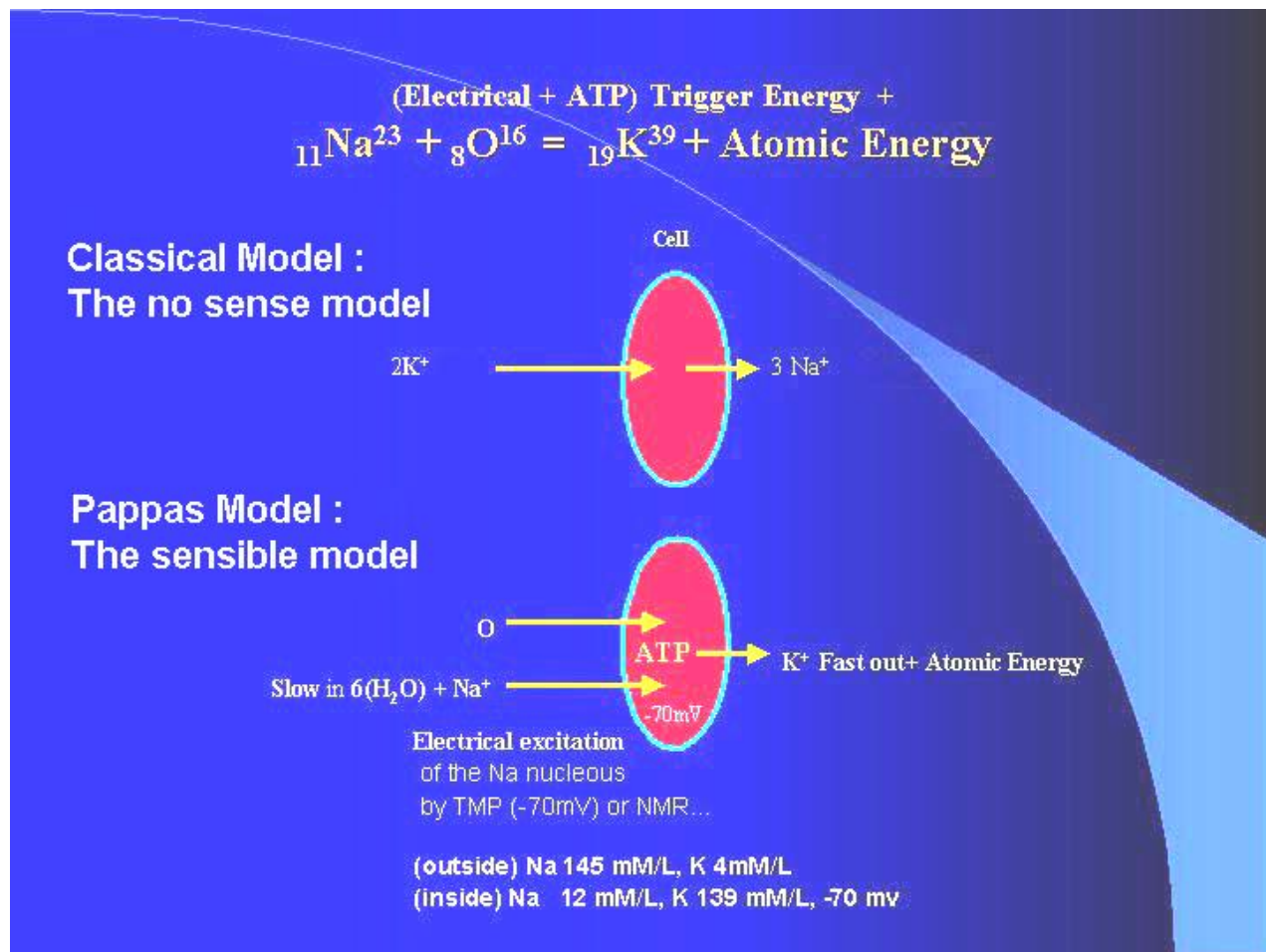
Physiology of the cell and it's Atomic Energy, prof. Pappas, Salzburg Austria 1-3-11/2002 international conference of PAPIMI Therapies

Physiology of the Cell and it's Atomic Energy

Presentation by Prof. Panos Pappas, Salzburg, Austria 1-3/11/2002
International Conference on PAPIMI Therapies

The lightning experiments that exposed a
terminal cancer patient and
a pregnant woman,
destroyed a cancer
and left untouched a child;

Led to the PAPIMI Device,
to New Understandings
and to New Theories.

Summary:

The Cell is an **TMP (Trans Membrane Potential) controlled microscopic Nuclear Reactor, turning atomic energy directly into electricity TMP back.** Our proposal is the very first mechanism we know worldwide for **a nuclear reactor to turn atomic energy directly into electricity.** The nuclear fuels are O and Na entering a nuclear trans-mutation inside the cell, which we first coined into the term oximutation. The nuclear waste is K. The ignitors are, electromagnetically: TMP, and/or external EM fields like those of PAPIMI, chemically: ATP, Glucose, (controlled by a chain factors: insulin, adrenalin, relevant hormones). This model surpasses the classical ad-hoc model of sodium-potassium pump for the cell in too many and too overwhelming number of paradoxes of the classical model, which becomes non comparable to the present model of oximutation.

The present model not only is free of the "too many paradoxes" of the classical model, but, also connects logically and explains naturally many so far apparent unconnected facts. For example, why hyperkalemia causes heart arrest and death, why hypernatraia increases energy and blood pressure, why cancer relates to hypernatraia and free radicals, why we consume so little oxygen and we do not pollute by breathing compared to a oxygen+fuel engine, why we spent much more

energy than the intaking energy (chemically) from food, why fishes do not release CO₂ bubbles, why we release potassium while taking only saline water, oxygen and glucose (a person in a coma), why potassium kills and sodium energizes, why oxygen is antiseptic and kills microorganisms, why we should take relatively small quantities (mg per day) of antioxidants against oxygen's massive (Kg per day) oxidation in our body.

Fact 1: Penetration mobility of Na⁺ via cell membrane is much less than penetration mobility of K⁺, because Na⁺, holding six molecules of water becomes, so to speak, a "very big and slow molecule" compared to K⁺.

Fact 2: This is, also, true for the mobility of both Na⁺ and K⁺ escaping through kidneys. So, practically, concentrations of Na⁺ and K⁺ outside the cells is controlled by kidneys, under normal conditions of kidneys.

Na⁺ concentration is high, K⁺ concentration is low, outside the cells.

Fact 3: Concentration of Na⁺ inside the cell is controlled by the Na⁺ mobility (low) going in and out of the cell by osmosis, assisted by the acceleration towards the cell by the negative electrical field of the cell TMP, normally, -70mV; and minus the rate of Na⁺ transmutating in K⁺.

Thus, concentration of Na⁺ is low inside the cell, provided transmutation rate of Na to K is adequate.

Fact 4: Concentration of K⁺ is controlled by the transmutation of Na⁺ to K⁺, minus the mobility K⁺ (high) escaping to the outside the cell, delayed by the de-acceleration of escaping K⁺ by the negative potential TMP of the cell.

Kinetic energy of positive K⁺ is lost, leaving the -TMP field, while -TMP is increased by the escaping positive K⁺, (because they leave net negative charge behind)

Kinetic energy of positive Na⁺ is increased entering the cell by -TMP, while -TMP is decreased, (because while attracted and accelerated, they decrease the net negative charge inside the cell).

Thus, the excess (after the exothermic nuclear reaction) energy of escaping K⁺ is turned into a net electrical energy in the form of -TMP.

The cell is a (spherical type) capacitor. TMP is its charged voltage, due to its net charge inside it. Considering Na⁺, K⁺ as unit (one electron) charge carriers, and neglecting minor other ion charge transporters,

We have the obvious condition of steady state equilibrium for the cell's TMP:

-TMP increases, and reaches a steady value, when the slow inwards rate of Na⁺ reaches the high outwards rate of K⁺, (which, again K⁺, is actually a Na⁺ transmutation by O to K⁺ - Oximutation), under the above conditions and facts !

$$\begin{aligned} & \text{Steady state of TMP} \\ & \text{Rate in of Na}^+ = \text{Rate out of K}^+ \\ & = \text{Rate of oximutation of Na}^+ \text{ to K}^+ \end{aligned}$$

continuous...

For some relevant details see also the articles in this site:

"THE EQUATION OF LIFE PART I"

"THE EQUATION OF LIFE PART II"

Please, note: At the time the above articles were first written, **Louis Kervran** critical error was not realized yet, see also below.

Őstörzs neve	Alaphangok	Jelképek	Környezet
Magyar	G,GY,H - M,N	Gömb hullámvonal	Fák,ligetek folyók tavak
Fehér hún	K,T és fentiek	Ékek	Sziklák, fenyvesek
Fekete hún	mint fent	Tompa ék	Sivatag köves terület
Szemere	S,Sz,Z,Zs-M,N	Szem,hullámvonal	Termékeny síkság
Besenyő	S,Sz,Z,Zs,C,Cs B,P,V,F	Csepp és származékai, mint szív-alak	Vízes területek

Jász	Sz,S,Z,Zs,C,Cs,J	Szem és csillag	Tengerek, termékeny lapályok
Székely	Sziszegők és K,R	Zeg-zúgos vonal, kusza	Virág és szőlő
Kazár	Mint fent	gúzs	Mezők, legelők
Kabar	K,H,G,Gy és P,B,F,V	Csecs és kos-szarv	Földművelés, állattenyésztés
Török	T,D - R	Tűrött, csavart alak	Virágtermelők
Kőrös	K,H,G,Gy - R,L	kör és kalló	nyílt vidék,városépítők
Avar	B,P,V,F - R	Kereszt, csillag, kör	Várak. Virágtermelők
Palóc		Pálca, villa, lap	Fás, ligetes, vízpart
Pún,v.Pannon	B,P,V,F-M,N	Lencse alak	Hajózásra alkalmas ter.
Szolim	S,Sz,Z,Zs,C Cs,R,L,M,N	Szél, szellem, szalamba	Szőlőtermelők
Marmar	M,N - R,L	Remegő vonal	Vándor, tengerjáró nép
Óstörzs neve	Alaphangok	Jelképek	Környezet

Részletek Tomory *Létünk és nyelvünk közös alapja* c. munkájából:

A BRIT SZIGETEK FÖLDRAJZI NEVEINEK ŐSTÖRZSI KAPCSOLÓDÁSAI

Magyar őstörzs

Aran hegység Aranyos folyónk, hegyünk és megyénk neve, *arany* szavunkkal kapcsolatos.

Armagh egy V. században épített erőd, a hagyomány szerint *Macha* (olvasd Maka) királynő építette. Ósének, Macha tündérlánynak halandóval való házasságából ikrei születtek. Neve *Magor*, *Makar* nevével kapcsolatos. Az ír társadalom egy része tehát tündérszármazásúnak vallotta magát, mint magyar népünk.

Avebury kőköreit említettük. **Ave a magyar öv** szó rokona, **bury az avar vár** szóval rokon. Összetett értelme: körvár. Magyarul Becskereknek is mondhatnánk. (Avar)

Szarmata őstörzs

A szigetek legkorábbi földművelő területe a közeli Windmill Hill (Szélmalom domb). *Silbury* dombja egy 50 láb magas, kúpos hordott domb; számos *Szil* helynévvel kapcsolatban már tárgyaltuk, s szarmata nyelvemlék.

Avon völgye *Bath* közelében van. Ezek év és víz szavunkkal kapcsolatosak. Ez utóbbi **besenyő őstörzsünk** nyelvemléke.

Jász őstörzsünk

Ay... szócska összetétele számos névben jelen van. Értelme az óangolban: *jó*, helyeslést kifejező szó.

Aysgarth Force (fordítása: jókert ereje) egy vízesés neve

Ure völgye Yorkshire Dells vidékén van. Olvasata Ur szavunkat idézi.

Palóc Bál szavunk származékai:

Bala tó az Aran és Berwyn hegység tövében, északnyugat Walesben van.

Bala község az Aran és Berwyn hegyek aljában, a Bala tó partján.

Ballabeg, festői szakadék, s az itt lévő 1000 láb magas Round Table (*Kerek Asztal*) ősemlekeinket idézi.

Bally Namallard és *Bellanaleck* a tóvidék helyei. A leck (luk, lok szavunkkal azonos.)

Balmoral kastély vidékének legmagasabb pontja a 3786 lábnyi Locknagar hegy.

Belfast ír főváros

Belas Knap egy 1000 láb magas, neolithikus, sírkamrás kődomb.

Avar őstörzs

Dél-*Barrule*, Dalby, Glen *Maye* területe vízeséséről híres

Kazár őstörzs

Kesh (ejtsd Kis), *Lough Erne*, Lisnakee van ezen a vidéken. Kesh kis szavunkkal, Kassa nevével tart rokonságot. A lough szó a magyar lék, luk rokona.

Pannon és török őstörzs

Banna, vagy *Magna Thirlwall* kastélytól északra fekszik, Hadrián falát *veszi teljesen körbe*. Így nevében jogosan látjuk a magyar *tér-túr* szavainkat, az angol *wall* a magyar *fal* azonos, s így mai szóhasználattal „körfal”-nak fordíthatjuk e helynevet.

Besenyő őstörzsünk szavai:

Bath egy ősi időkre visszamenő gyógyfürdő helye, neve *víz* szavunkkal rokon. Ugyancsak rokoníthatók *víz* szavunkkal Palesztína Beth kezdésű nevei. Ide sorolhatók a Bos szótaggal kezdődő helynevek is, melyek mind vízzel kapcsolatosak:

Bosham, tengerbe nyúló földnyelven épült

Boston, a vidék legnagyobb kikötőjének helye

Bude vízparti üdülőhely ma. Neve ugyancsak kapcsolatban van a fentiekkel, de *Buda* és *Pest* fővárosunk nevével is, mely ugyancsak *víz* partján épült, s számos forrása is *víz* jelenlétéhez kapcsolja.

Körös őstörzs

Caerleon város első szótagja *kör* szavunkkal azonos.

Hale neve *hely* és *kör* nevünkkel rokon

Cornwall neve és vidékének jelképrendszere egyaránt magyar *Kör* szavunkkal hozza összeköttetésbe. Neve *Körfal* jelentésű.

Kun őstörzs

Camlough hegyének neve *kan*, az erdélyi lok és kamlik szavakkal azonos.

Besenyő őstörzs

Deva városának azonos a Kárpátmedencében van.

Hun és kun őstörzsek – avar emlékü földrajzi alakulatokkal.

Hunstanton anglia keleti, délkeleti partjánál van. Nevében *hun* népnevünket, s a már tárgyalt „*ton*” tanya, szent hely értelmű szó. Az e névben lévő „*stan*”-t *feltételesen* azonosítom az óangol *stane*, kő szóval.

Kennet körzet helyei a már említett Avebury, Silbury kúp alakú dombja. Nyugat Kennetben van a Long *Barrow*-nak (fordítása Hosszú *Barázda*) nevezett, 350x8 lábnyi hosszú temetkezési hely, 30 sírral, a korai kőkorszakból. Anglia legnagyobb sírkamrás temetkezési helye. Közeliében van Malmsbury, *Athelstan* király volt lakhelye. Magyar szempontból e hely ásatási anyagának mondanivalója fontos.

Itt található a 374 láb nagyságú Uffington-i *Fehér Ló* Kr.e.VI-V századból, s a Kr.e. II-I századi „*iceni*” nép totemalakja. Számtalan loábrázolás található az angol szigeteken, ilyenek a Cherhill, Pewsey, Alton Barns-i ábrázolások, de ezek mind a 18-20 századból származnak, s egy ősi jelkép szívós élniakarását mutatja.

Szent *Machar* templomát Aberdeenben a 6. században építették, alapja régi pogány istentiszteleti hely.

Ugyan itt van *Manger* völgye, benne Dragon Hill (Sárkány domb), mely vidék Szent Györggyel kapcsolatos, de az előbbieket szerint ősi időkre vezet e név is, mely Mén istenünk

nevét rejti, a szó teljes értelme magyar értelmezésben: *Ménkör*, s a Ménhírrrel azonos szó. Közelben van a Wayland Smithy nevű helység Kr.e. 2500-2000-ból származó sírkamrái.

Szemere őstörzs

Mousa várának építési ideje nem áll rendelkezésemre; minden kötőanyag nélkül épültek öt láb vastag falai. Neve Moson városunkéval mutat rokonságot, s a Sz-S — M szócsoporthoz tartozik.

Pannon őstörzs

Oban a Grampian vidék egy helysége, neve *pannon* nép- és méltóság-nevünket hordozza.

Magyar és török őstörzs

Omagh Tyrone kerület egy faluja Lough Erne-ben, észak Írországban. Tyrone neve az Arthur legenda T-R mássalhangzós csoportjába tartozik, Omagh neve nem szorul magyarázatra.

Körös őstörzs

Orme Head Walesben *orom* szavunkkal tart rokonságot.

Palóc/avar őstörzs

Perth-et „the fair city”-nek, a fehér városnak hívják. Neve B-P — R-L szócsoporthoz tartozik a palóc *béla*, fehér szóval azonosítja. A *Tay* folyó partján fekszik (ejtsd té, téj), mely a magyar lé szó t-betűs változata.

Rufus köve — Vilmos király halt meg itt 1100-ban vadász-szerencsétlenség következtében; halálát egy nyíl okozta. A kereszténység első századaiban itt is gyakoriak voltak a vadásszerencsétlenségek, mint hazánkban.

Unst a világ legészakibb vára

Folyók:

Pannon őstörzs

Bann folyó Londonderry, s a Giant's Causeway közelében van. Számtalan B-N-es helységnevünk van, s ezek a pannon dunántúli ősnép nevét rejtik magukban.

Kun őstörzs

Don folyókkal kapcsolatba hozott Don-Duna-nedű szavakat már tárgyaltuk. Dr. Vámos Tóth Bátor két Duna folyót azonosított Angliában a Tamana társtudományok keretén belül.

Pannon – kun – besenyő -- palóc nyomok

A *Fens*-nek nevezett, 1400 négyzetmérföldnyi földterület folyói „**Wash**” (v.ö. magyar víz) környékén **Ouse** (olvasata Úz), **Nene**, **Welland** és **Witham**. A két elsőként említett név magyar történelmi nevet és fogalmat tartalmaz; a két utóbbi az angol water, magyar víz szavak származékai. Ely szigete e mocsaras vidéken Szent *Ethelreda* tulajdona volt a VII. században, ki *Northumbria* királynője volt. *Northumbria* neve *hun* népnévünket rejti. *Ethelreda* neve őskorszakunkba vezet, s *Etelköz* nevünkkel is rokon. Később az őshagyományt „megkeresztelték”. Az itt lévő nyolcszögű, torony nélküli temploma is a korai századok maradványa, s kereszténység előtti hagyományokat tükröz.

*Folyókkal tarkított vidék. Itt található St. Columba köve, melyen két ősi lábnyom van; Ulster királyainak, az O'Neills családnak a koronázó köve lehetett. Ugyan itt van „The Giant's Causeway”, az óriások átjárója, Írország legősibb várával együtt. Neve Grianan of Aileach, az O'Neills család fővárosa. Az óriások átjárója hatalmas, természetes bazaltoszlopokból áll. Az itteni helységnevek között **sok a Bal** kezdetű, mint Ballingtoy, Ballycastle. További helynevek Cushendun, Cushendall, Kesh, White Island (Fehérsziget). Ez utóbbi természetesen olvad bele a Bal tisztelet ősi helyibe.*

Lagan, Leven, Lledr, Lune folyók.

Leach nevének eredete nincsen megbízhatóan magyarázva. Feltételezik, hogy „valami vizes hely” jelentésű. Magyar *lék* szavunkkal rokon.

Mersey ma is élő magyar név

Kun, avar és török emlékek

Nadder és Bourne folyók az Avonba ömlenek, s a Stonhenge is itt van a közelben Old Sarum-nak nevezett helyen, ahol történelem-előtti földvárak vannak. *Nadder nedű* szavunkkal azonosítható, *Bourne a bor* szóval, a szittyáknál előforduló *Boristenes* folyónév tükrében. Sarum neve a magyar sár szó változata, s igen okszerűen van kapcsolatban Stonhenge csillagvizsgáló, napmegfigyelő helyével.

Pannon és körös őstörzsek

Neb folyó partján van Ballbeg, a Kerek Asztal, Glen Maye, a Mull, vagy Meayll Circle Cregneish-nél, hat sírkamrás ősi temetőhellyel. *Neb nap* szavunkat idézi, különös tekintettel a partján lévő naptiszteleti helyek figyelembevételkor.

Nevern folyó partján a Stonehenge közelében egy gazdagon faragott, 12.5 láb magas kelta kereszt áll. Így Nevern nevét is a *naptisztelettel* hozhatjuk összeköttetésbe.

Newport nevének port része magyar *part* szavunkkal azonos.

Ugie folyó a Grampian vidékén. Rokonítható *Ug* szótaggal kezdődő helységneveinkkel, mint *Ugocsa* vármegye nevével. „B”-s változata *Búg* folyónk nevét adja.

Kun szócsoport

Nith a déli felföld folyója, s *nyit*, Nyitra szavunkra emlékeztet és az egyiptomi Neith sellőre.

Ogwen folyó és tő a Bala tó közelében, Snowdonban van. Walesi neve Ewyri. *Og* kezdete *óg* szavunkkal rokon.

Őstörök szócsoport

Ore a délkeleti parton folyik, s *Thanet* szigete is itt van. *Ór* és *Tana* szavunkkal rokon.

Besenyő szócsoport

Ouse (olvasd: Úz) közép Angliában és Sussex-ben is van. *Úz* történelmi nevünk.

Roe Londonderrynél folyik. Egyszótagú, R-es nevének azonosításához szükséges a helybeli földrajz, néprajz ismerete.

Török szócsoport

Sark-ot a magyarul nem beszélő helybeliek a Channell szigetek ékszerének mondja. Így ismét egy őserőtelmes továbbélésének tanúi vagyunk: *Sark* neve mind a fény jelentésű *Sár* és *ék* (ékszer) szavunkat rejti.

Seiout Walesben folyik, s neve *saj*, *sajó* szavunkkal rokon.

Sid (kiejtése *si*) ugyancsak folyást, csúszást, siklást jelent.

Soar a magyar *száll* szót jelenti, s alakban is egyeznek. *Szele* patak neve ide tartozik alakban, értelemben egyaránt.

Spey folyó a Grampien területen halad át, valaha egyszerűen víz jelentésű lehetett neve.

Stour folyó Essexben és Kentben is van. Kent víznevei köztudottan a vidék legősibb nyelvi rétegét képezik. *Túr* szavunk, s folyónk „S”-es változata.

Besenyő szócsoport

Taf dél Walesben, *Taff* folyó ugyancsak Walesben, s a Severn és Rhymney folyókkal van összekötve. Hazánkban *Tab*, *Fót*, *Fadd*, *Fátra* földrajzi neveivel mutatnak rokonságot.

Tavy és *Tawe* folyók magyar *tavi* szavunk értelemelcsúszásos alakja lehet.

Tay közép Skócián folyik keresztül a tengerbe. Magyar *té* és *lé* folyékony állapotot jelentő szavunk szerint ugyancsak víz jelentésű.

Tees (ejtsd: *tíz*) északangliai folyó, s az északi tengerbe ömlik. A fenti jelentéscsoportba sorolom a *Teifi*, s *Teign* folyónevekkel együtt.

Szemere őstörzs

Teme és *Thames*, *Temes*, s fordítottja *nedű* szavunkkal azonos.

Jász őstörzs

Ure és *Yore* folyók a Yorkshire völgyében folynak, magyar *Úr* és *Jár* szavunkkal rokon, s jász népünk szótárának része.

Török őstörzs

Thourne T-R-es szócsoportunk része a *Trent* folyónévvel együtt.

Tweed Skócia folyója. Neve a gyapjából készült skóciai szövettel egyezik, melynek *eredete ismeretlen*.

Tyne folyó a Lothian és Northumberland vidékén is. *Té* és *lé* szavunkra ismerünk.

Körös és szarmata őstörzsek

Usk folyó partján *Caerwent*, *Caerleon* helységek vannak, dél Walesben. E helyek *caer* (ejtsd *ker*) része magyar *kör* és város szavunknak felel meg. Latin neve *Isca Silurum*, a második légió szálláshelye. A szarmata kor *szil* helységneveinek egy változata.

Besenyő, kabar és körös őstörzsek

Severn folyó történetét Habrennel kapcsolatban ismertettük. Gloucester vidékének folyója. A *Hull* folyó ömlik bele, s közelében van *Hull* vára és városa. Tekintettel e folyó legendájára, Hull város nevét is magyar értelmezéssel olvashatjuk.

Fehérhun őstörzs

Whitham (ejtsd *Vitham*) nevének első összetevője fehéret jelent, a második szótag *ham*, *hon*, *hun* szavainkat rejti. Magyarázata *Fehérhún*, vagy *Fehérhon*. Ez utóbbi a valószínűbb a ham-hun kapcsolat alapján, mely szó bekerített *települést* jelent.

Wnion folyó

Wye folyó közép Wellsből ered, s 130 mérfölddel lejjebb ömlik a Severn-be, az ősi Habren folyóba. Wye *váj*, Habren *hab* szavunkkal azonos.

Jász őstörzs

Yare folyótól nyerte nevét Yarmouth városa délkelet Angliában. Neve *jár* szavunkkal rokon, s a jászok szótárának része.

Yeo folyó délkelet Angliában, neve *jó* szavunkkal rokon, s ugyancsak a jászok szókészletébe tartozik.

Yore északkelet Anglia folyója a *Yorkshire Dale*ben. Neve *jár* szavunkkal rokon. *Dale* lapos folyóparti terület neve, s *tál* szavunkkal rokon. Tekintettel arra, hogy fekvése miatt napos terület, dél, fényes jelentésű szavunkkal is rokonítható. Mindkettő a T-R szócsoporthoz tartozik.

Ystwyth folyó közép Walesben

Ythan skócia folyója, gyöngyragylóiról híres. E két utóbbi folyó nevével kapcsolatos kutatás számunkra fontos eredményt hozhat.

Szigetek, természeti alkotások:

Avar és pannon őstörzsek

Barra szigete a Hebridák déli legnagyobb szigete; itt épült Kisimul vára. Egy dombját *Ben Heaval*-nak hívják. A *ben* szó hegyet jelent, rokon *bán* tisztséget jelentő szavunkkal. Fordítottja *Nap, fény* jelentésű. Ősnépeink mindig Istenük nevéből származtatták a nap, az erőny, a férfi, az ország, s minden létfenntartásukhoz szükséges eszköz nevét. Nap szavunk fordítottja a bán, mely valaha embert, s mára már csak fényes, magas tisztséget jelölő szó.

Körös őstörzsünk

Colonsay és *Oronsay* szigeteken ritka orchideák nőnek. Nevük első szótagja *kör* és *őr, orom* szavunkkal, a második szótag *saj*, folyót, vizet jelentő szavunkkal rokon.

Gogmagog dombok eredettörténetünk egy változatának neveit tartalmazza, s az őstársadalom nyelvének fennmaradt emléke.

Hengistbury Head-nek nevezik azt a keskeny földnyelvet, melyen kora neolitikus települések és védelmi rendszerek vannak. Az *Avon* és a *Stour* folyók találhatók itt, ezek neveit fentebb tárgyaltuk.

High Tor egy 400 méter láb magas mészkő alakulat. A *Tor* szó tehát természeti alakulatot jelöl, nemcsak rakott kerek dombokat.

Holy Island, Anglesyvel egy keskeny földnyelv köti össze. Az Arthur legendák szent szigetével való kapcsolata előttem ismeretlen.

Jász őstörzs

Iona, sziget, *jász ion* törzsünk a névadója, temetkezési hely. Rokon, s ide tartozó szó a *gyász* szó is.

Islay és *Jura* szigeteken található a legősibb kelta kereszték. *Jura* magyar földrajzi név.

Kun és szemere őstörzs

Kew sziget a Thamesben. Fűveskertjéről híres. Tekintettel arra, hogy a Thames folyó szigete, *kő* szavunkkal való rokonítása elfogadható.

Magyar őstörzs

Magee szigete számtalan legenda, barlang, s megalitikus sírkamrák helye. *Magor* nevével fémjelzett. Legendáinak feltárása külön kötetet tölt meg.

Fehér hún őstörzs

Man szigete lakott a mesolitik kortól kezdve. Kerek fakunyhóik ismertek. Lakossága mindig csak kelta volt, a rómaiak soha nem foglalták el. Nyelve a kihalt *manx* nyelv, néhány név maradt csak fenn belőle. A világ legősibbnak tudott parlamentje itt van. Sajátságos macskájuk a fark nélküli *manx* macska. Sövényeiket fukszia sorok alkotják. Kelta **előtti lakosságának névadója Mén istenünk** neve után ítéle ősnépünk.

Pannon őstörzs

Pen Caer szigete ugyancsak történelemelőtti temetkezések gazdag lelőhelye, a sírok kamrásak. E vidéken igen gyakori a „pen” kezdetű helynév, melyek mind *pannon* törzsünkre és *nap* szavunkra emlékeztet. Az ír temetkezések kelta napkeresztjei nyomán e két gondolat összekapcsolása értelemeszerű.

Avar és török őstörzs

Porth Oer a „fütyülő homok”-járól híres. *Part* és *őr* szavainkkal azonos. Itt van még Porth isgadan, Iche (ejtsd ike) és Golmon. Itt *Iche* nevét hangsúlyozom, mely *Ika* erdélyi helységnévvel azonos.

Székely őstörzs

Scilly Cornwallban lévő szigetei (150-200 sziget) mind történelem előtti sírokat tartalmaznak. Itt lehettek a Cornish ónbányák is. Neve *Sicilia* nevéén át *szik* szavunkkal és *szikul-székely* népünkkel mutat rokonságot.

Magyar, kún és székely őstörzsek

Skye-től délre fekvő szigetek nevei: *Eigg*, *Muck*, *Rhum* és *Canna*. *Szik*, *Ég*, *makk* és *kan* szavaink sejlenek e sorban.

Szemere őstörzs

Sheathland, vagy *Zetland* szigetén található Ronas domb, melyről a nyári napéjgyenlőség éjtszakája gyönyörűen látszik. *Sumburgh* nevű települése szem és vár szavunkkal rokon. A napéjgyenlőség eget *szemlélők* okszerűen adták e nevet *Sumburgh*-nak.

Thanet szigete mocsárvilág. *Tana* nevével, s *tanya*, *nedű* szavainkkal rokon e név.

*

Szótári nyomok címszó alatt hozott következő rész teljes egészében Magyar – Angol szóazonosság című írásomat tartalmazza, de kiegészítve az őstörzsi kapcsolódás megjelölésével.

A BRIT SZIGETEKEN TALÁLHATÓ ŐSTÖRZSEK MEGOSZTÁSA

Magyar	27
Jász	24
Körös	83

Kun	41
Hun	3
Palóc	113
Kazár	37
Török	23
Avar	75
Kabar	30
Pannon	9
Besenyő	64
Székely	7
Szemere	26
Szarmata	7
Marmar	14

ÓSTÖRZSI JELENLÉT ABC SZERINTI MEGOSZTÁSA

	<u>A</u>	<u>B</u>	<u>C</u>	<u>D</u>	<u>E</u>	<u>F</u>	<u>G</u>	<u>H</u>	<u>I</u>
Magyar	8	-	-	2	3	-	1	-	3
Jász	4	-	-	-	5	-	-	-	1
Körös	7	-	34	-	4	1	14	9	-
Kun	8	-	7	3	3	-	2	6	-
Hun	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Palóc	4	28	-	1	2	5	-	-	-
Kazár	1	-	11	5	-	-	10	2	-
Török	1	-	-	2	-	-	-	-	-
Avar	1	35	-	4	1	5	-	-	1
Kabar	-	12	10	-	-	1	2	-	-
Pannon	-	3	3	-	-	-	-	-	-
Besenyő	-	26	5	4	-	4	-	-	-
Székely	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Szemere	-	-	2	-	-	-	-	-	-
<u>Szarmata</u>									
<u>Marmar</u>									
	<u>J</u>	<u>K</u>	<u>L</u>	<u>M</u>	<u>N</u>	<u>O</u>	<u>P</u>	<u>R</u>	<u>S</u>
Magyar	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Jász	7	-	-	-	-	-	-	-	1
Körös	-	2	2	-	-	1	-	7	1
Kun	-	4	-	8	-	1	-	-	1
Hun	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Palóc	-	-	13	-	-	-	22	-	2
Kazár	-	6	-	-	-	-	-	1	-
Török	-	-	-	-	-	-	6	1	-
Avar	-	-	-	-	-	-	12	8	3
Kabar	-	1	-	-	-	4	-	-	-
Pannon	-	-	-	-	-	-	2	-	1

Besenyő	-	-	-	-	-	-	6	-	11
Székely	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Szemere	1	-	-	9	-	-	-	-	9
Szarmata	-	-	1	5	-	-	-	1	5
Marmar	-	-	-	-	-	-	-	1	

	<u>T</u>	<u>U</u>	<u>V</u>	<u>W</u>	<u>Y</u>
Magyar	5	-	-	-	-
Jász	6	-	-	-	6
Körös	-	-	-	-	-
Kun	-	-	-	-	-
Hun	-	-	-	-	-
Palóc	-	-	3	3	-
Kazár	1	-	-	-	-
Török	12	1	-	-	-
Avar	-	-	2	3	-
Kabar	-	-	-	-	-
Pannon	-	-	-	-	-
Besenyő	2	-	1	4	-
Székely	-	-	-	-	-
Szemere	1	-	-	-	-
Szarmata	-	-	-	-	-
Marmar	-	-	-	-	-

Az itt vizsgált össz-anyag 640 szó

A megvizsgált anyag 573 tétel.

A fennmaradt 67 szó sorsa a következő:

Az egymássalhangzós szavak némelye beazonosítva nem lett – ősmagyar csoportosításuk helyes, s ez a mostani eredményhez hozzáadható.

Az ezen túl fennmaradó néhány tétel angolon kívüli, s ezek figyelmen kívül maradtak.

Legnagyobb számban a palócok vannak képviselve -- 113 szóval

Utánna a körös 83 számmal,

az avar 75 számmal.

Nyelvi nyomok

Földrajzi nyomok

palóc	113	11
körös	83	15
avar	75	4
besenyő	64	15
Kun	41	7
kazár	37	1
kabar	30	-

magyar	27	5
szemere	26	5
jász	24	15
török	23	9
pannon	9	4
szarmata	7	3
marmar	7	1
székely	7	1
fehér hun	1	1

Földrajzi nevek megoszlása

Törzsek	Hegyek	Folyók	Szigetek	Összesen
Magyar	3		2	5
Szarmata	2	1		3
Besenyő	6	2		8
Jász	3	9	3	15
Palóc	11			11
Avar	1	3		4
Kazár	1			1
Pannon/török	2			3
Körös	4	5	6	15
Kun	1	3	3	7
Hun/kun/avar	5	2		7
Szemere	1	2	2	5
Magyar/török				1
P/K/B/Palóc	14			14
Pannon/körös	4			4
Török	9			9
Pannon		2		2
Fehér hun		1		1
Székely		1		1
Marmar		1		1

KIÉRTÉKELÉS

Mindenek előtt figyelmeztetem önmagunkat ismételten arra, hogy ezen őstörzsek **földrajzi területeket, nyelvcsoportokat, s a hozzájuk tartozó foglalkozási ágakat** jelentik, nem a történelmi idők politikai egységeit képviselő népeket.

Ezen őstörzsek az emberiség ősalapjait képezik, s éppen ezért mindenütt megtalálhatók, illetve ezen őstörzsek minden későbbi műveltségi kör összetevői, s nyelvtörvényeiken keresztül igen könnyen felismerhetők.

Kérdésünk soha ne az legyen, hogy ez, vagy az a nép rokonunk-e, hanem mely őstörzsek a fő összetevői. Éppen ezért éppen olyan tudománytalan például a finnugor nyelv elméletének tagadása, mint ahogy egyenjogúsítása is az volt. Náluk is, mint bárhol másutt, ezen őstörzsek erős nyoma található. Vikár Béla Kalevala fordítását olvasva feltűnt Mariatta történetében jelentkező erős szemere hagyomány, s nem kerülhető el neve marmar kapcsolatának felismerése sem.

A Brit Szigetekkel kapcsolatos kis szemelvényem csak ennyi: szemelvény, mégpedig az angol nyelv könnyen felismerhető, magyarral azonos szavainak jegyzékét vettem vizsgálatom alá. Ezen túlmenően természetesen ott van az angol nyelv teljes szótári anyaga, földrajzi neveinek jegyzéke, hagyományai, néprajza, melyeket bele kell vonni a teljes képet adó tanulmányozásba, s a jövő feladatai közé tartozik.

Utódnépek műveltségi összetevőinek teljes értékű vizsgálata csak nyelvünk segítségével lehetséges, s éppen ezért szent kötelességünk számukra minden lehető segítséget megadni.

A Brit Szigeteken legerősebben képviselt őskori törzsek a jász, körös, palóc és besenyő.

Érdekes hogy csak egy helyen jelenik meg a fehér hun, székely és marmar törzs.

Kevert helyek magyarázata:

néha a folyó neve egyik őstörzsről, mellékfolyója a másiké, hasonlóan egy hegy csúcsa és völgye esetében is.

Ezen őstörzsek irták be nevüket a szigetek földrajzába, majd ezután következtek a későbbi bevándorlók. A kevert nevek azt is elárulják, hogy ritkán indultak el egyedül az útkeresők: Iona szigetén már akkor együtt találjuk a jászokat és kunokat.

A fehér-hun, székely és marmar törzsek földrajzi és nyelvi nyoma gyér, ennek ellenére a nép emlékezetében, legendáinkban nemcsak megtalálhatók, de élő kincset jelentenek.

Az őstörök és szarmata törzs hagyományainak köszönhetik az Arthur legendát és a benne foglalt magas eszmeiséget.

Hajós jász népünk korai jelenléte könnyen érthető, s az, hogy a szigetek földrajzába korán beirták nevüket. Őstörzsi jelenlétükhöz hozzá kell csatolni nyugateurópai letelepedési helyeiket, melyek között előkelő helyet foglalnak el a Brit szigetek, ezek között első sorban Iona szigete és Argyll tartománya, melyek korai jász jelenlét emlékét őrizték meg. Műveltség terén nem meglepő, hogy például a magasabb tudományokat elsajátítók fekete

jász köpenyben és a jászok négyszögletes fejfedőjével – mely jelképes virágoknak, a jázminnak a rajza -- jelennek meg az angol területeken napjainkig.

Körös őstörzsünk diszitó vonalai, vallási emlékei sziget-szerte megtalálhatók: kőköreib, kallós istenségük óriás rajza csak a legnyilvánvalóbb emlékeik.¹

Palóc őstörzsünk korai és erős jelenléte érthető, hiszen műveltségük az élet, a lélek fennmaradásával kapcsolatos. A szigetekre érkezésük előtt már alapítottak műveltségi területeket nyugat Európában, mint például a flamand területeken.

Besenyők, mint víz mellett élő műveltség nagyszerű hajósaiként ugyancsak a korai letelepedők közé tartoztak, a szigetek nyelvében, földrajzában, műveltségében egyaránt erős nyomokat hagytak.

Az adatokat vizsgálva néha azt találjuk, hogy a földrajzi nevekben ritkábban előforduló egy-egy őstörzs nyoma a nyelvben erősebben mutatkozik: ezt a letelepedett étellel kapcsolatos lakosság szaporodásának tudom be.

Ilyen a letelepedett életre született magyar törzs, mely később az Mc, Mac előnevű skótok körében hatalmas szóbokrot alkot. Ugyanekkor eredetregjüket is magukkal hozva a skót nép ősrégéinek részévé tették.

Őstörök törzsünk igen korai jelenlétének tanuja nyugat Európában Turán istennőjük őskori domborműve², Tűringia, Bajorország őstörök műveltségű lakossága. Kárpátmedencei ősműveltségük holdudvara Sumeriától a Brit szigetekig nyomon követhető. Ez utóbbinál maguk után hagyták a nemes gondolkodás csiráit Arthur legendájukban.

Avar őstörzsünk kert, virág és várépítő tehetsége máig élő nyomokat hagyott.

Pannon őstörzsünk a nap- és fény-tisztelet helyei.

Kabar őstörzsünk a vizek, folyók őslendáit őrizte meg.

Fehér hun törzsünk hatása hasonló, s kabar őstörzsünk műveltségével van kapcsolatban.

Őstörzseink Kárpátmedencén kívüli szereplése az u.n. „történelmi” korokat messze megelőzik, s a világteremtés nagy történéseit vetíti az általuk lakott területekre.

NÉHÁNY BÚCSÚSZÓ

A bennünket körülvevő indoeurópai népek nyelvészete csak saját nyelvtudásuk, nyelvhasználatuk határáig ér éppen úgy, mint ahogy mi is csak mindenkori tudásunk határáig tudjuk felismerni a nyelvünkbe ágyazott, természettudományi valóságot, ami viszont őseink

¹ Tomory *Kezdeteink*, a Miskolci Bölcsész Egyesület kiadása Dr. Gyárfás Ágnes gondozásában.

² Tomory *Kezdeteink*, a Miskolci Bölcsész Egyesület kiadása Dr. Gyárfás Ágnes gondozásában .

össztudásának a kezdetektől része volt. Az indoeurópai nyelvészek sem tudják az ismeretlen kutatni, s éppen ezért nyelvünk adta lehetőségeket nekünk, magyaroknak kell feltárni, ezzel a világ tudáskincsét gyarapítva.

Új gondolatnak látszik, merésznek, de alapos tanulmányozás után igazsága önmagát jelenti ki: népünk ősnép, származása a Teremtés első pillanatához vezet, s ez a valóság nyelvébe van ágyazva. Nyelve ősnyelv, melynek ágai-bogai a későbbi nyelvek. Egyszerűbben: a világ népei gyermekeink, műveltségüket szülőházukban sajátították el, környezetük, életharcai szükségai szerint változtatták is a tanultakat, némely ismeret teljesen ki is kopott emlékezetükből. Ez a folyamat érthető. Sajnos viszont, hogy az így keletkezett nyelvekben megbomlott a szerves műveltség képviselte lelki alap, melyen keresztül Isten gyermekeinek ismerhetik meg önmagukat. Ezt a tudást, ezt a lelki emelkedettséget, ezt az Istentől örökölt szeretetet kell ismét életük részévé tenni.

.....

Végül: Rég elmentek búcsú szavai.

Idézetek halála után a családhoz érkezett néhány levélből:

László Gyula, neves régészünk:

“Ennek a levélnek egyetlen oka, hogy lerójam tiszteletemet az ősz táltos előtt... szétválaszthatatlanul ötvöződik benne a képzelőerő szépsége és a mítosz sorsszerűsége, Vörösmarty világa ébred újra könyveiben...”

A már csak a sírhantját találó levélből:

“...Teljes tisztelettel hajlok meg az Ön kora előtt, hiszen ősvallásunk Matuzsáleme... A csillagos ég káprázni kezd az Ön csendes szavú tanítása nyomán és a fűvek, fák, állatok és emberek is mint megtestesült mítosz vesznek körül. Eszembe se jut kérdezni, hogy mindez honnan tudható – olyan szép. Ilyenkor a krónikás hallgat bennem és az ember elandalodik...”

Vajay Szabolcs Svájcban élő történész Magyar Adorján fiához írt leveléből részlet:

“Édesapád életműve valóban figyelemre méltó és nemcsak a fiui kegyelet, de általános érdek is indokolja közzétételét... Atyád, Az ethnoszociológia egyedi rögzítésével alkotott nagyot.”

Szabó Zoltán, Amerikában élő református pap, ki hosszú éveket töltött hittérítőként azon a vidéken, amely – Magyar Adorján műve alapján – ősi vándorlásaink nyelvi és műveltségi behatása alatt állott, ott öt nyelvet elsajátított, s már hosszú évek óta egy olyan ötnyelvű szótár készítésén dolgozott, mely bizonyítja a fentieket, -- a következőket mondja: *Hiszem, hogy a könyv nemcsak néprajz, művelődés és öntudat ébresztő történelmi valóság, hanem a jövőre mutató eligazítás, célkitűzések forrása. Így mind szellemi síkon, mind földi vetületében nemzetvédelem, amelynek úgy kell minden magyarhoz egyéni és közösségi életében hozzátartoznia elválaszthatatlanul, akár a saját lélegzete. A magyar ősnyelv virágait is csokorba szedi Magyar Adorján. Tanúbizonyosságot tesz ezzel annak tökéletes fejlettségéről. Amit ő műveltség alatt ért, az az emelkedett szellem, amely a magyar nyelvet létrehozta és ugyanúgy, mint a magyar földművelő nép egyéni és közösségi életmódját és minden alkotását.*

Az Egy-Isten hitű magyar “hit és regevilág” megelőzte, helyesebben ősforrása volt (a nyelvhez hasonlóan) más népek, vagy levált népek ilyen irányú fejlődésének, de ezek már nem

rendelkeztek a megfelelő szellemi emelkedettséggel, hogy a hasonlatul használt természeti jelképek mögött megragadják az elrejtett lényegét. Sikert kívánok a könyv mielőbbi teljes megjelenéséhez.” Másik levelében: “Valaha voltak koronaörök. Magyar Adorján művével akarja magyarságunk szellemi tartalmára felrakni a koronát annak valóságos bebizonyításával. Jobban félthető és őrizendő tehát, mint egy korhoz kapcsolódó koronaékszer, mert örökkévaló szellem munkája világlík belőle: az étellel soha meg nem szűnő, szellemi síkon megjelenő munkája. És az alkotás mindig új tud lenni és ősi, mint az élet maga!

Békássy Zoltán ref. esperes (Zombor) így ír a családnak: “Most, tegnap kaptam egy magyarországi hivatalos kiadványt, a MAGYAR HÍREKET! Ebben igen meglepő dolgot olvastam. A cikket kimásolva mellékelem. (Magyar Hírek XI. Évf.9.sz. 1987 május 3.-i száma 11. oldalának hitelesített másolatát mellékeli, mely a szarvasi leletről ad hírt.) *Nagyon megörültem néki és végtelen sajnálom, hogy Adorján Bátyám nem érthette meg ezt a híradást. De tudta és bizonyos volt benne, hogy ennek be kell következnie és fény derül az igazságra.*

Nemcsak az igazságra, hanem arra, hogy ő valóban korát meghaladó polihisztor-tudós volt és kutatásai, következtetései, elemzései és megállapításai szintiszta igazak. Nem ábrándozások, nem “déliabos romantika”, nem is elfogultság, vagy sovinszta-nacionalista avagy irredenta gondolatok és ténykedések, hanem tudományos és történelmi igazságok. Igen büszke lenne és megelégedett, még akkor is, ha ez ügyben az ezzel foglalkozó tudósok és most sikert ért régész nem is ismeri az ő régen hangoztatott, terjesztett, kinyomtatott eredményeit...

Most Csabának (Magyar Adorján fia) gratulálok Édesapja igazolása és igaza bizonyítékán. Láthatják, hogy nem “álmodozó” volt, hanem igenis alapvetően gondolkozott és munkálkodott.

Szeretnék ez alkalommal néhány szál virágot helyezni sírjára és bekeretezve, üveg alatt, vagy kőbe vésett igazolással ékesíteni síremlékét ezzel a szöveggel és megjegyzéssel: *Ő volt az első, aki ezt kimunkálta...*

*

Magyar Adorján rajza

Kapott levelekből:

Tharan Marianne

5:13 AM (2 hours ago)

to Tharan

Magyar Adorján írja:

Magyarországi eredeti ősnépünk, azaz az ősmagyarság legnagyobb része beláthatatlan időktől fogva békés földművelő nép volt, - aminthogy ma is az – és mindig magyarul beszélt, azaz helyesebben szólva: mai magyar nyelvünk ősalakját

beszélte. E nép, vagy faj az ezredéveken át, időközönként számtalan rajt bocsátott ki magából, hol északra, hol keletre, hol délre és nyugatra, amely kivándorolt szakadékaikint néha nagy műveltségeket is alapítottak, (szumirok, pelazgok, etruszkok, stb.) majd hosszú idők folyamán nyelvileg, fajilag elváltoztak, átalakultak, más népek közé vegyültek, de mindenféle olyan nyomokat hagytak maguk után, hogy ezeket a tudósok és kutatók a világ különböző részeiben észrevevén a magyarságot hol innen, hol onnan származottnak kellett, hogy gondolják. Így régebben például a finnugor rokonság hívei őseinket északról, majd Vámbéry és a török rokonság hívei keletről, az ázsiai pusztákról jötteknek vélték. Mások, mint Tóth Jenő és legújabban Zajti Ferenc tényleg megállapítható nyelvi és faji összefüggések miatt, a magyarság indiai eredetét vitatják, ritkán gondolván azonban arra, hogy hiszen ama feltalált néptörzsek éppúgy a magyarságnak messze földre vándorolt leszármazottai is lehetnek, mint ahogy a magyarságot ideköltözöttnek véljük. Ismét mások a sumir nyelvnek a magyarral rokon volta miatt, vagy a kis-ázsiai és szíriai ősturáni műveltségek révén a magyarok eredetét délen keresik, (pl. Fáy Elek: A magyarság őshona) sőt, voltak olyanok is, akik az afrikai kámi nyelvekben található, a magyarral meglepően egyező elemek révén a magyarságot kámi eredetűnek, megint mások – különösen régebben – sémi származásúnak vallották. Végül némelyek, mint pl. Cserép József, azon elvitathatatlan egyezések révén, amelyek az azték és más ő-s-amerikai nyelvek és a magyar nyelv között kimutathatók, a magyarságot Amerikából, vagy Atlantiszból eredőnek tartják.

Mindennek eredményeképp tehát Európa közepén a magyarság továbbra is valóságos rejtélyként állott, és áll ma is. Teljesen megoldódik azonban a rejtély, ha a magyarság őshazájának magát Magyarországot tekintjük, ahonnan ősidőktől fogva egyes szakadékaik minden irányban vándorolhattak ki. Sőt, csak így fejthetjük meg azt is, hogy a magyarság szervesen illeszkedik bele a közép-európai kerekfejű, kis vagy középtermetű fajba s hogy arcjellegében is a környező népektől, amelyek nagyrészt különben is csak elárjasodott fajrokonai, alig különbözik, valamint hogy nyelve, szóincse, népszokásai, népmeséi, viseletei is azokéval bár egyezőek, de sokkal őseredetibb jellegűek.”

Azt hiszem, itt az igazság, és már csak bizonyítékokat kell hozni, ami nem is lehetetlen, lévén, hogy már sok bizonyíték rendelkezésre áll, csak rendszerezni kell, és tudjuk, milyen nyomot kell követni.

Marianne

Dr. Szűcs Gábortól:

Találtam egy érdekes cikket, melyben látni egy kedves arany-figurát "granulációs díszítéssel", mi tudjuk: arany-fény magokkal.

http://sirasok.blog.hu/2010/06/22/aranyember_ezustember_bronzember#more2092612

2010.06.22. 11:10 RÁCZ ZSÓFIA

Aranyszer, ezüstember, bronzember

A közelmúltban két, egymással rokon, ritkaság számba menő avar kori lelet került napvilágra az ELTE Régészettudományi Intézetének Szolnok és Tolna megyei ásatásain, amelyek a kora középkori ötvösség emberalakot formázó tárgyai felé fordították a figyelmemet.

Az első lelet - egy ember alakú, hátoldalán kis füffel ellátott, trébelt aranytárgy granulációs díszítéssel - 2006 szeptemberében, a rákóczi falvi ásatásokon vált ismertté. Mielőtt a humuszréteg gépi eltávolítása megkezdődött, a felületet Bacskai István technikus vezetésével fémkereső műszerrel vizsgálták át: néhány, a 7. századra keltezhető lószerszámveret, bronzcsat és a szóban forgó emberalak került így elő, kis mélységből.

Mint arra később fény derült, a lelőhelyen egy nagy kiterjedésű, 250 síros közép és késő avar (7. század vége - 8. század) temető terület el. A fémkeresővel megtalált leletek értelmezése kérdéses: lehet, hogy egy, a nagy avar temető alapításánál korábbi, magányos sírnak a leletei, amelyet a többi temetkezéssel megbolygattak. Az is könnyen elképzelhető, hogy a lelőhelyre telepített nyárfasor ültetésekor dúltak fel egy kora avar sírt. Azt sem lehet azonban kizárni - mivel a tárgyak a humuszból és

egymás közeléből kerültek elő, ráadásul részben lószerszámveretekről van szó -, hogy egy korai avar halotti áldozat maradványát sikerült ily módon megmenteni.

Trébelés: domborítás, a fémlemezok hideg úton történő plasztikus megformálása, kalapács és üllő segítségével

Granuláció: ötvöstárgyak felületének díszítése apró fémgömböcskék ráforrasztásával, leggyakrabban aranyból

Arany emberalak Rákóczi-falva-Bagi-földről

Hasonló módon, fémkereső műszer segítségével vált közkinccsé egy másik ember alakú tárgy is 2008 májusában, az M6-os autópálya építését megelőző feltárások során

(Paks-Gyapa 15. lelőhely, ásatásvezető Váczi Gábor). E lelet különös érdekessége, hogy a tömör bronzöntvény sima hátoldalán nincs semmiféle felerősítésre utaló nyom: kialakítása megfelel az avar korból nagy számban ismert préselő minták jellegzetességeinek. Ez esetben is préselő-, esetleg öntőmintával van tehát dolgunk.

Bronz emberalak Paks-Gyapa 15. lelőhelyről, restaurálatlan állapotban

A két kis figura eddig ismert egyetlen Kárpát-medencei párhuzamát a Nemzeti Múzeum őrzi. A jó minőségű, ezüstből öntött, aranyozott, hátoldalán felerősítő szegekkel ellátott ember alakú veretet 1878-ban vásárolták, ismeretlen lelőhelyről.

A Nemzeti Múzeumban őrzött, ismeretlen lelőhelyű ezüstfigura

A három emberalak legjellegzetesebb közös vonása a figurák stilizált szerkesztése - a kerek fej, az m alakot formáló test és kar, valamint a fordított u alakra kialakított lábak - és csaknem megegyező, 3,6-3,8 cm-es mérete. A test azonos megformálása ellenére az arcok ábrázolása eltér. A paksi jó minőségű, az arcvonásokat realiztikus módon megjelenítő emberalak mellett feltűnő a rákóczi falvi aranyfigura primitív, csak 1-1 ponttal és vonallal megrajzolt arca. A technikai kivitel is különböző: a préselőminta öntött bronzból készült, a rákóczi falvi veret trébelt és granulált aranylemez, a gyapai pedig öntött és aranyozott ezüst.

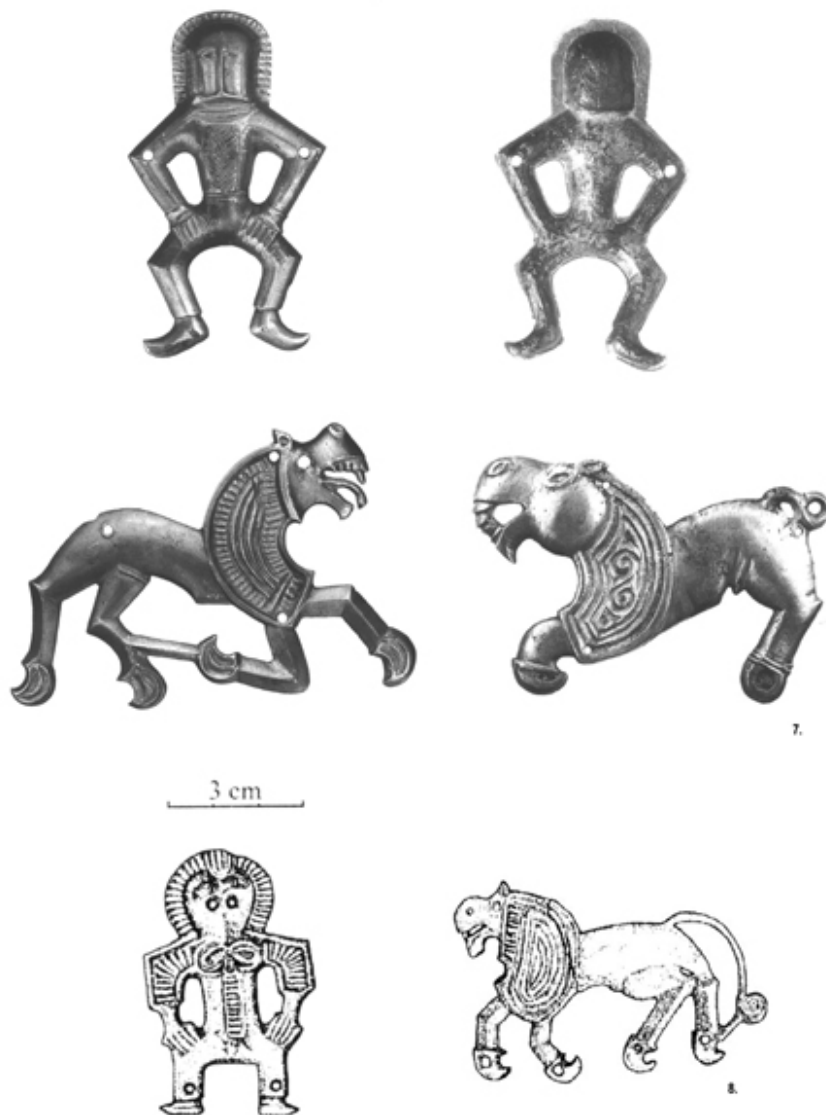

Párhuzamok, eredet

A népvándorlás korából csak igen kevés, a fentiekhez hasonló, ember alakú kistárgyat ismerünk. Ráadásul az antropomorf veretek kutatásakor komoly nehézséget jelent, hogy szinte minden esetben ismeretlen körülmények között, az eredeti kontextusból kiragadva kerültek napvilágra.

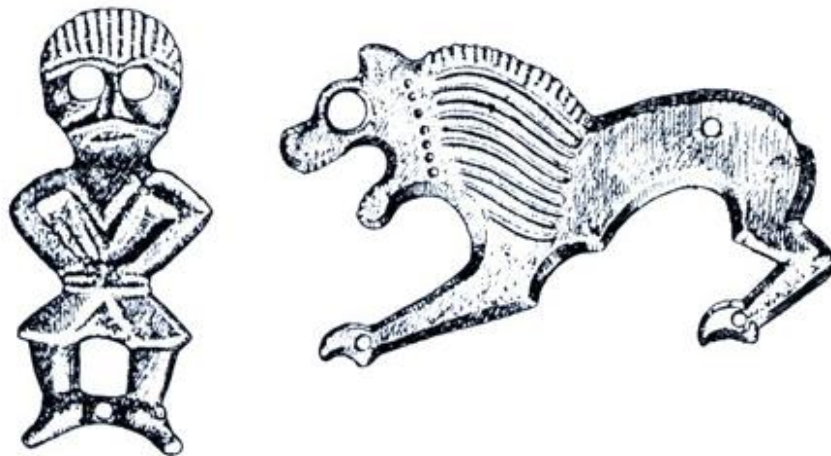

Emberkéink rokonainak felkutatásához nagy területet kell bejárnunk: legszorosabb kapcsolatban a Közép-Dnyeper vidéki erdős sztyeppe zónából ismert kincsletekkel állnak (ezek legjelentősebb képviselője a martynivkai (Ukrajna) ezüstkincs), ezen kívül a Kaukázus, az Alsó-Dnyeper és a Balkán térségéből ismerünk még néhány hasonló tárgyat.

**Ember és állat alakú veretek Közép-Dnyeper- vidéki kincsletekből
(Martynivka és Čerkasi kerületi ismeretlen lelőhely, Ukrajna)**

Az emberfigurák lelet-együtteseinek jelentős része (gyakran ugró helyzetű) állatfigurákat is tartalmazott. A Kárpát-medencei szórványok mellett ugyan nem volt állatalak, de a főnlaki (Románia, Bánát), avar kori ötvössír préselőminta-készletének ugró oroszlánjai jelzik, hogy ezen a területen se voltak ismeretlenek a hasonló, zoomorf díszítmények.

Ember és állat alakú veret Pregradnaâ stanicáról (Karacsáj- és Cserkeszföld, Oroszország)

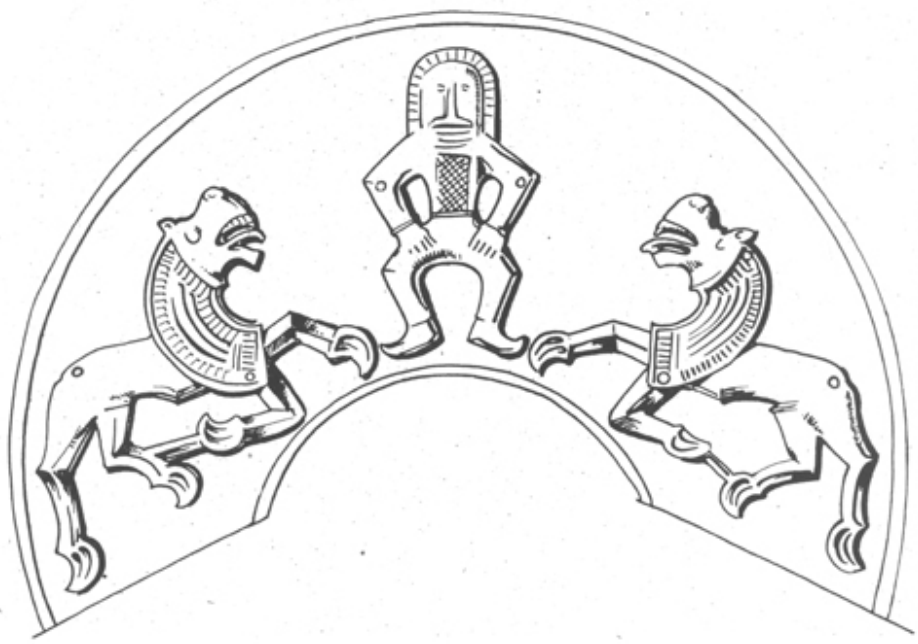
Kérdéses e figurák eredete. Az ukrainai és thesszáliai, figurális tárgyakat is rejtő, 7. századi kincsleleteket a kutatás nagy része hosszú időn át a szlávokhoz kötötte. Az újabb szakirodalomban felbukkan a keleti eredet teóriája is, amely szerint az állat és ember alakú lemezek a nomádok világával kapcsolhatók össze. Egy másik irányzat az ukrainai -i és martynivkai vereteket közös bizánci előképre vezeti vissza.

A Kárpát-medencei három tárgy esetében elsősorban a figurák szerkesztése és a paksi préselőminta kivitelezése a bizánci kézművesipar befolyását bizonyítja, ám mivel ezek a leletek határozottan önálló csoportot alkotnak a 6-7. századi Kelet/Délkelet-Európai emberalakok között, valószínű, hogy helyben készítették őket.

Funkció és jelentéstartalom

Az ember alakú veretek különböző felerősítési módja arra utal, hogy használatuk is különböző lehetett. A Nemzeti Múzeum ezüst öntvényének egybeöntött, hosszú és erős szegecsei alapján a tárgyat egykor fához erősíthették. A rákóczipalvi emberkét a hátoldalra forrasztott kis fül felhasználásával viszont bőrre vagy textíliára lehetett felvarrni, esetleg nyakba akasztani. A martynivkai figurákat ismét más módon szerelték fel, a széleken lévő apró lyukak és az ezekbe illesztett szegecsek segítségével.

A hasonló ember- és állatalakos veretek funkciójával kapcsolatban leginkább az a vélemény nyert teret, amely szerint nyereg díszítésére használhatták őket, egy-egy szembenéző állatpárt, illetve állatpár közt emberalakot erősítve az első nyeregkápára. Ezt mutatják László Gyula rekonstrukciós javaslatai is a martynivkai veretek elhelyezkedéséről.

László Gyula rekonstrukciós javaslata a martynivkai figurák elhelyezkedéséről a nyeregkápán

A Nemzeti Múzeumbeli emberalakot Kiss Attila szintén nyeregkápá vereteként határozta meg, és a gyapai öntvény is nyeregveret öntő- vagy préselőmintája lehetett.

A kelet-európai, figurális fémlemezekkel díszített nyergek azokra a Mediterráneum térségében készített dísznyergekre vezethetők vissza, amelyeknek legszebb, egyedi készítésű, igazi ötvösremeknek számító példányain ugyancsak felbukkannak emberfejek és szembenéző állatalakok. Ezeknek a kutatás egybehangzóan óvó-védő, bajelhárító szerepet tulajdonít.

Elsősorban a martynivkai figurákkal kapcsolatban további értelmezési lehetőségként merült fel, hogy talán pajzsra lehettek felszerelve, jóllehet a figurális díszű pajzsveretek a germán anyagi kultúra jellegzetességei. Itt kell még megemlítenem egy további, kevésbé bizonyítható elképzelést is, amely szerint a martynikai típusú figurák egy ceremonális ruhára lehettek felvarrva, egy papi vagy sámán köpeny elő- és hátoldalára oly módon, hogy mindig egy-egy állatpár fölött középen helyezkedett el az emberalak. Ez utóbbi szimbolizálná a felkelő és lenyugvó napot, amint az égtájakat jelképező állatalakok közt, keletről nyugatra halad.

Mivel a Kárpát-medencei emberalakok az eredeti kontextusból és kompozícióból kiragadva kerültek elő, nem nyújtanak lehetőséget sem a funkció, sem a jelentéstartalom biztos rekonstruálására.

Az a tény, hogy nagy területen, Dalmáciától és a Balkántól a Kárpát-medencén és a Dnyeper-vidéken át a Kaukázusig hasonló módon ábrázolt ember - és állatalakú applikációk bukkannak fel, többféleképpen magyarázható. Lehetséges, hogy e

motívumok azonos elképzelésekre vezethetők vissza, jelentésük (bajelhárító szerepük) széles körben ismert volt. Az is elképzelhető, hogy mivel e területek vezető rétege egymással kapcsolatban állt, a motívumok valamiképpen a kommunikáció eszközei voltak (pl. rangjelző szerep). Végül azt sem zárhatjuk ki, hogy ezek a tárgyak „csupán” a bizánci kézművesipar kisugárzását és a helyi, provinciális műhelyek ízlését tükrözik, mindenfajta közös gondolati háttér nélkül, akárcsak egyes, a 6-7. században elterjedő viseleti tárgyak.

1

A három Magyarországon talált figura ember alakú figura (1. Ismeretlen lelőhely, Magyar Nemzeti Múzeum 2. Paks-Gyapa 3. Rákóczifalva)

A figurák gyakran arany és ezüst anyaga, készítmódja, a kelet-európai kincsleleteknél a lelet-együttesek összetétele azonban mindenképpen arra utal, hogy egykor elit környezetben használták őket.

Az avar kori emberalakokról szóló tanulmány teljes terjedelmében a Garam Éva tiszteletére szerkesztett ünnepi kötetben lesz olvasható.

